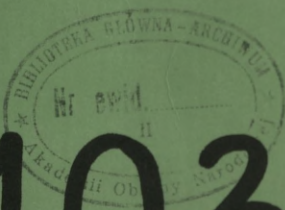

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO - OBRONNY

**ANALIZA PRZESTRZENI
EUROATLANTYCKIEJ NATO**

- ujęcie geograficzne

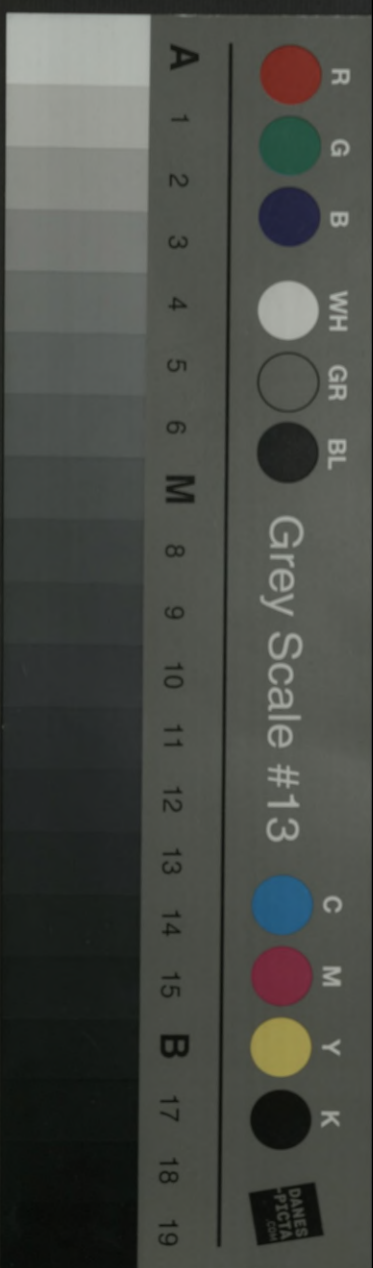

61034

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/4535

05-004535-001-0

WARSZAWA

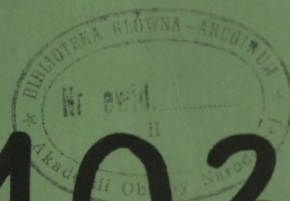
2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO – OBRONNY

**ANALIZA PRZESTRZENI
EUROATLANTYCKIEJ NATO**

- ujęcie geograficzne

61034

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/4535

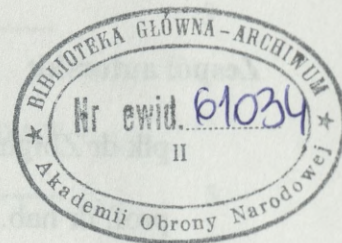
05-004535-001-0

WARSZAWA

2000

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

ANALIZA PRZESTRZENI EUROATLANTYCKIEJ NATO

- ujęcie geograficzne

Praca opracowana pod kierownictwem: płk dr Zbigniew LACH

Zespół autorski:

płk dr Zbigniew LACH

- rozdz. 1: pkt 1.1, 1,3; - rozdz. 2: pkt 2.1, 2.3, 2.4, 2.11, 2.14, oraz wstęp i zakończenie.

prof. dr hab. Julian SKRZYP

- rozdz. 2: pkt 2.5, 2.6, 2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.12, 2.15, 2.16, 2.18, 2.19

✓ płk dypl. Eugeniusz SOBCZYŃSKI - rozdz. 1: pkt 1.2.

mjr mgr inż. Andrzej ŁASZCZUK - rozdz. 2: pkt 2.2, 2.13, 2.17.

Skład komputerowy:

Anna GŁOGOWSKA

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. PRZESTRZEŃ EUROATLANTYCKA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ GEOGRAFICZNYCH	5
1.1. Przestrzeń euroatlantycka w ujęciu geostrategicznym	7
1.2. Polityka geograficzna NATO	19
1.3. Podstawowe pojęcia i definicje dotyczące przedmiotu badań (przestrzeni euroatlantyckiej)	25
2. CHARAKTERYSTYKA WOJSKOWO-GEOGRAFICZNA PAŃSTW NATO	40
2.1. Belgia	41
2.2. Czechy	47
2.3. Dania	54
2.4. Francja	61
2.5. Grecja	68
2.6. Hiszpania	74
2.7. Holandia	81
2.8. Islandia	88
2.9. Kanada	94
2.10. Luksemburg	100
2.11. Niemcy	103
2.12. Norwegia	113
2.13. Polska	119
2.14. Portugalia	127
2.15. Stany Zjednoczone	133
2.16. Turcja	142
2.17. Węgry	149
2.18. Wielka Brytania	156
2.19. Włochy	165
ZAKOŃCZENIE	172
BIBLIOGRAFIA	174

WSTĘP

Opracowanie niniejsze jest wynikiem pierwszego etapu prac podjętych przez Katedrę Geografii Wojennej na temat „Przestrzeń euroatlantycka”. Obejmuje ona ogólną charakterystykę przestrzeni euroatlantyckiej, w tym podstawowe terminy z nią związane. Wiele z przytoczonych terminów zaczerpnięto z wydawnictw MON (m.in.: AAP-6 – Słownik terminów i definicji NATO; dokumenty standaryzacyjne – STANAGI), nie wyczerpuje to jednak całości problematyki terminologicznej dotyczącej przestrzeni euroatlantyckiej. Należy przy tym zauważyć, że nie wszystkie z przytoczonych definicji odpowiadają wymogom terminologicznym. Będą więc one przedmiotem dalszych analiz w kolejnych etapach pracy, co powinno doprowadzić do wypracowania w miarę spójnego nazewnictwa ujmującego całość problematyki podjętego tematu badawczego.

W niniejszym opracowaniu skupiono się ponadto na obszarach, które są bezspornie najistotniejsze dla Paktu Północnoatlantyckiego tzn. na terytoriach państw NATO, które objęte są w myśl art. 5 i 6 Traktatu Północnoatlantyckiego tzw. kolektywną obroną. W części drugiej przedstawiono więc charakterystykę wojskowo-geograficzną państw członków NATO. W dalszych etapach pracy uwaga Autorów zostanie skupiona na innych obszarach znajdujących się w Przestrzeni Euroatlantyckiej, a istotnych z punktu widzenia funkcjonowania Sojuszu i wypełniania jego misji.

PRZESTRZEŃ EUROATLANTYCKA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ GEOGRAFICZNYCH

Pojęcie przestrzeni euroatlantycznej

Pod pojęciem przestrzeni euroatlantycznej powszechnie rozumie się obszar rozciągający się od wschodnich wybrzeży Stanów Zjednoczonych (na zachodzie) do Gruzji (na wschodzie) i od Złotych Brzozy (na północy) do Miegana-Północnego (na południu). Przestrzeń ta tworzą więc:

CZEŚĆ I

Przestrzeń euroatlantyczna

kontynent europejski wraz z przyległymi obszarami;

południową część Azji i Bliski Wschód.

Takie rozumienie przestrzeni euroatlantycznej, ograniczając często jeszcze do odległe kryteriów państw członkowskich Sojuszu, nie spełnia wymagań i potrzeb strategicznych NATO. Pozostałe obszary, na których znajdują się inne państwa, np.: państwa dialogu śródziemnomorskiego, państwa programu Partnerstwo dla Pokoju i także kilka państw spoza wymienionych organizacji, znajdują się poza tradycyjnie rozumianą przestrzenią euroatlantyczną, są to obszary odpowiedzialności bądź zainteresowania Sojuszu.

Z punktu widzenia studiów strategicznych i operacyjnych, przedmiotem badań geograficznych powinna być przestrzeń euroatlantyczna rozpatrywana pod kątem wszelkich potrzeb funkcjonowania Sojuszu. Inaczej mówiąc, wspomnianą przestrzeń powinna być rozumiana w ujęciu geostrategicznym. Przedmiotem badań muszą więc być pewne (istotne) obszary (regiony) działania (operacji), odpowiedzialności, zainteresowania, wpływów i wiele innych. Ponadto w przestrzeni tej można wyróżnić teaty wojny, teaty działań wojennych i innych, regiony strategiczne itp. Z powyższego wynika, że przed podjęciem procesu badawczego istnieje potrzeba uporządkowania wymienianych pojęć, skłasyfikowania ich znaczenia i graficznego zobrazowania.

1. PRZESTRZEŃ EUROATLANTYCKA JAKO PRZEDMIOT BADAŃ GEOGRAFICZNYCH

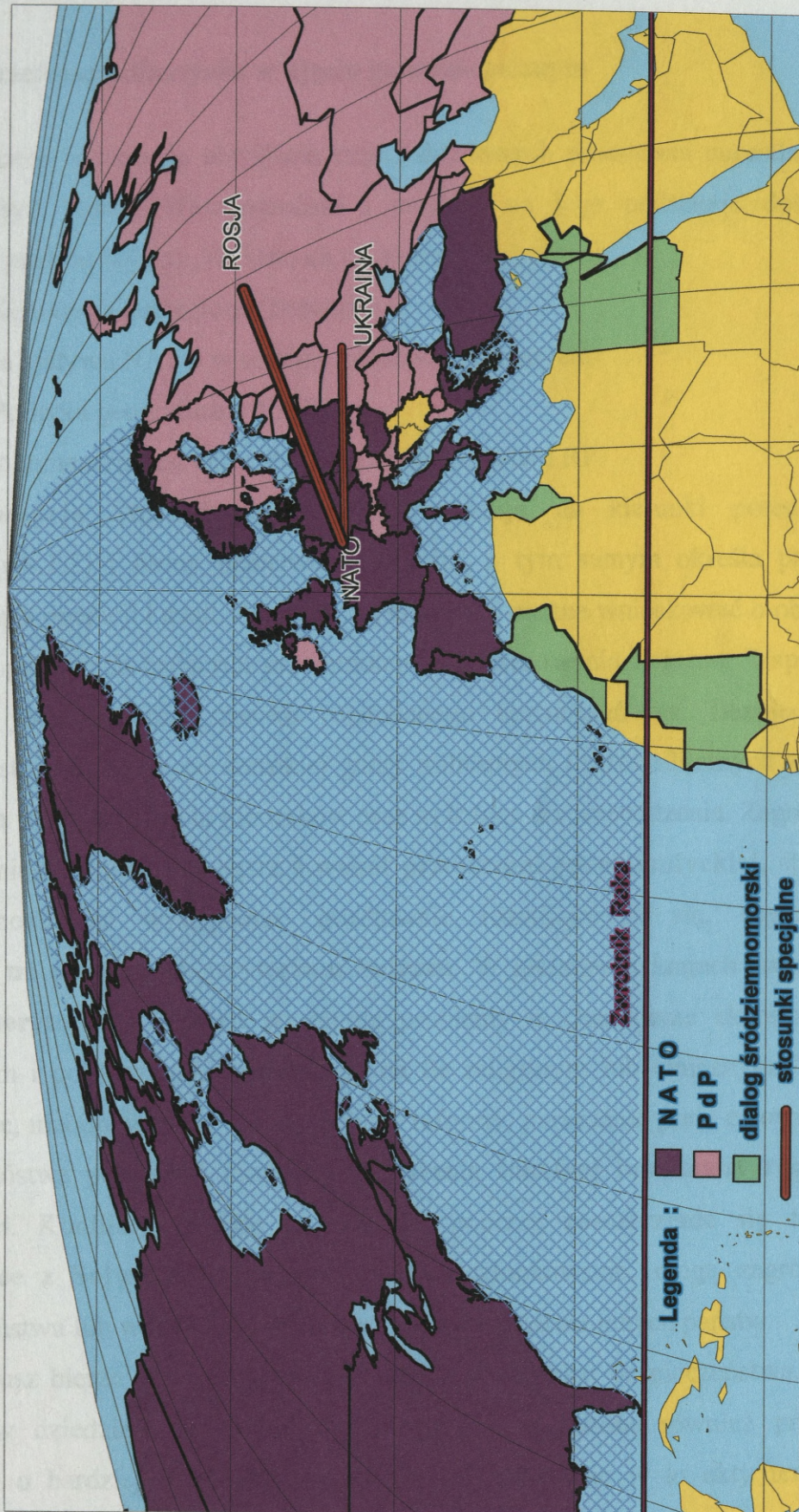
Pojęcie przestrzeni euroatlantyckiej

Pod pojęciem przestrzeni euroatlantyckiej powszechnie rozumie się obszar rozciągający się od wschodnich wybrzeży Stanów Zjednoczonych (na zachodzie) do Uralu (na wschodzie) i od Zwrotnika Raka (na południu) do Bieguna Północnego (na północy). Przestrzeń tą tworzą więc:

- północna część Oceanu Atlantyckiego wraz z wyspami (rys.1.1);
- kontynent europejski wraz z przyległymi morzami;
- północna część Afryki i Bliski Wschód.

Takie rozumienie przestrzeni euroatlantyckiej, ograniczane często jeszcze do jedynie terytoriów państw członkowskich Sojuszu, nie spełnia wymagań i potrzeb obronnych NATO. Pozostałe obszary, na których znajdują się inne państwa, np.: państwa dialogu śródziemnomorskiego, państwa programu Partnerstwo dla Pokoju a także kilka państw spoza wymienionych organizacji, znajdują się poza tradycyjnie rozumianą przestrzenią euroatlantycką, są to obszary odpowiedzialności bądź zainteresowania Sojuszu.

Z punktu widzenia studiów strategicznych i operacyjnych, przedmiotem badań geograficznych powinna być przestrzeń euroatlantycka rozpatrywana pod kątem wszelkich potrzeb funkcjonowania Sojuszu. Inaczej mówiąc, wspomniana przestrzeń powinna być rozumiana w ujęciu geostrategicznym. Przedmiotem badań muszą więc być pewne (istotne) obszary (rejony) działania (operacji), odpowiedzialności, zainteresowania, wpływów i wiele innych. Ponadto w przestrzeni tej można wyróżnić teatry wojny, teatry działań wojennych i innych, regiony strategiczne itp. Z powyższego wynika, że przed podjęciem procesu badawczego istnieje potrzeba uporządkowania wymiennych pojęć, sprecyzowania ich znaczenia i graficznego zobrazowania.

Rys.1.1. Przestrzeń euroatlantycka

1.1. Przestrzeń euroatlantycka w ujęciu geostrategicznym

Punktem wyjścia do określenia części składowych przestrzeni euroatlantyckiej powinien być Traktat Waszyngtoński i przyjęte na jego podstawie dokumenty formalno – prawne Sojuszu, do których m. in. należą:

1. Koncepcja strategiczna Sojuszu;
2. Inicjatywa NATO w sprawie zdolności obronnych;
3. Polityka geograficzna NATO.

Ważnym dokumentem jest także strategia bezpieczeństwa RP.

Koncepcja Strategiczna Sojuszu wskazuje na kierunki potencjalnych zagrożeń (rys.1.2) i formy przeciwdziałania im, a tym samym określa przestrzeń ewentualnych operacji i misji. Z analizy tej koncepcji można wnioskować o obszarach, rejonach i państwach będących przedmiotem zainteresowania Sojuszu. Wspomniana koncepcja jest pochodną szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo Sojuszu jest uzależnione od szerokiej gamy militarnych i pozamilitarnych zagrożeń, które mogą wystąpić z wielu kierunków oraz są trudne do przewidzenia. Zagrożenia te obejmują niestabilność **wewnątrz i wokół przestrzeni euroatlantyckiej**, stąd nadal istnieje możliwość wystąpienia, gwałtownie rozwijających się, **regionalnych kryzysów na peryferiach terytorium Sojuszu**. W niektórych krajach **na obszarze i wokół terytorium Sojuszu** występują problemy o charakterze ekonomicznym, społecznym i politycznym. Rywalizacja na tle religijnym lub etnicznym, konflikty terytorialne, nieodpowiednie lub zaniechane reformy, naruszanie praw człowieka oraz rozpad państwa prowadzić może do **zagrożenia lokalnej lub nawet regionalnej stabilności**. Konflikty wynikłe na tym tle, poprzez **rozszerzenie się na kraje sąsiadujące z Sojuszem** lub nawet państwa członkowskie, mogą zagrozić jego bezpieczeństwu lub w inny sposób zagrozić bezpieczeństwu innych państw.

Sojusz bierze pod uwagę również globalny kontekst bezpieczeństwa. Interesy Sojuszu w dziedzinie bezpieczeństwa mogą być zagrożone również przez inne wyzwania o bardziej powszechnym charakterze, wliczając w to akty terroryzmu, sabotaż, przestępczość zorganizowaną oraz **zniszczenie bądź odcięcie od dopływu**

ważnych surowców. Niekontrolowany przyływ dużych mas ludzkich, szczególnie będący skutkiem zbrojnych konfliktów, również może stwarzać problemy wpływające na stabilność i bezpieczeństwo na obszarze Sojuszu. Siły zbrojne Sojuszu w ramach zobowiązań do wspólnej obrony i do prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, czasami o charakterze natychmiastowym muszą posiadać zdolność do prowadzenia działań w oddaleniu od własnych baz, wliczając w to tereny poza terytorium Sojuszu.

Legenda :

stopień zagrożenia :	
	bardzo wysoki
	wysoki
	średni
	niski
	brak

oznaczenia :

1. HOLANDIA	9. CHORWACJA
2. BELGIA	10. RUMUNIA
3. CZECHY	11. JUGOSŁAWIA
4. SŁOWACJA	12. BUŁGARIA
5. AUSTRIA	13. MOŁDAWIA
6. SZWAJCARIA	14. WYBRZEŻE
7. SŁOWENIA	KOŚCI
8. BOŚNIA	SŁONIOWEJ

na podstawie materiałów Niemieckiej Służby Wojskowo-Geograficznej (zmodyfikowane)

Rys.1.2. Regiony zagrożeń

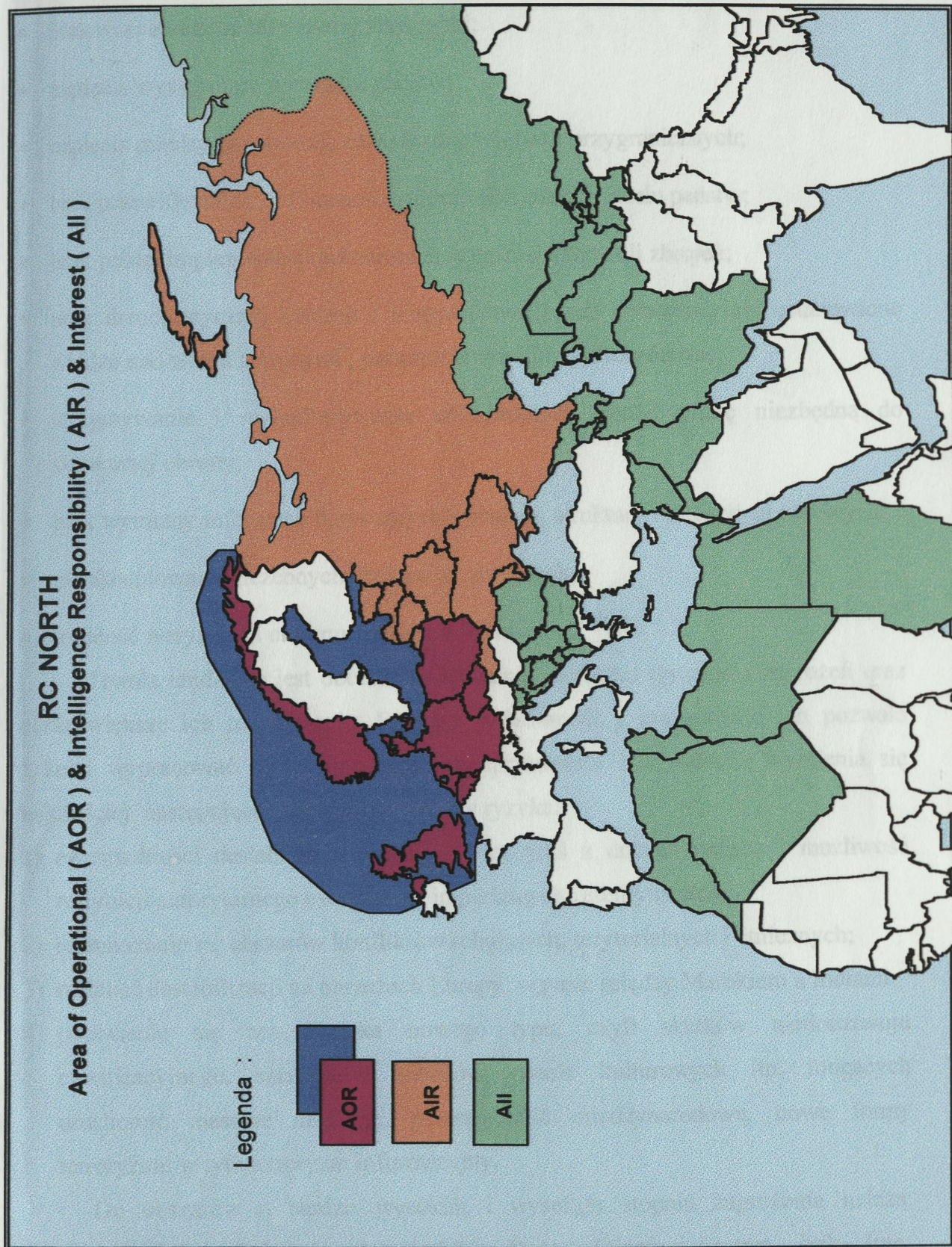
Opracowana w oparciu o powyższe zagrożenia Koncepcja obejmuje podstawowe zadania NATO, do których należą:

- Kontrola, ochrona i obrona terytorium zapewniająca nienaruszalność użytkowania morskich, powietrznych i lądowych linii komunikacyjnych;
- Kontrola obszaru morskiego oraz ochrona rozmieszczenia bazujących na morzach środków odstraszania Sojuszu;
- Prowadzenie indywidualnych i połączonych operacji powietrznych;
- Zapewnienie panowania w powietrzu i skutecznie wysunięta obrona przeciwlotnicza, obserwacje, wywiad, rozpoznanie i walka elektroniczna;
- Strategiczny transport oraz wydzielenie skutecznych i mobilnych stanowisk dowodzenia, wliczając w to zdolne do przerzutu połączone i wspólne dowództwa.

W myśl Koncepcji utrzymana ma być zdolność Sojuszu do wzmocnienia dowolnego obszaru w warunkach zagrożenia oraz ustanowienie międzynarodowej obecności w określonym miejscu i czasie. Oznacza to, że jednostki o różnym stopniu gotowości muszą być przygotowane do rozmieszczenia zarówno na europejskim, jak i transatlantyckim teatrze działań wojennych. Wymusza to na członkach paktu przygotowania do prowadzenia operacji nie tylko na jego obrzeżach, lecz także poza obszarem Sojuszu (rys.1.3).

Końcowa część Koncepcji wyznacza założenia i zadania dla Sił Zbrojnych Sojuszu. Obejmuje m.in. zdolność do rozwinięcia sił **na odległych teatrach działań**. Wynika stąd konieczność prowadzenia studiów strategicznych i operacyjnych całego obszaru zainteresowania Sojuszu.

Inicjatywa NATO w sprawie Zdolności Obronnych nakłada na Sojusz zadania związane z przygotowaniem go do wyzwań XXI wieku. Wskazuje ona na zagrożenia jakie mogą powstać w wybranych regionach i konieczność przeciwstawienia się im nie tylko na obrzeżach Sojuszu, lecz także poza jego obszarem. Wskazuje ona na konieczność rozbudowy i usprawnienia systemów rozpoznania i obserwacji, co pociąga za sobą potrzebę rozwijania odpowiednich studiów operacyjnych.

Rys. 1.3. Obszary działania, odpowiedzialności i zainteresowania (Europejskiego Dowództwa Regionalnego Północ)

Deklaracja państw NATO rozszerza formułę zagrożeń, dodając do zagrożeń militarnych, zakresu kontroli zbrojeń i środków budowy zaufania nowe elementy:

- brak równowagi między siłami zbrojnymi;
- napięcia występujące wewnątrz państw;
- napięcia między państwami, zwłaszcza w rejonach przygranicznych;
- brak przewidywalności i jawności militarnych intencji wielu państw;
- brak pełnej implementacji porozumień w zakresie kontroli zbrojeń;
- brak demokratycznej kontroli i kierownictwa przez konstytucyjnie ustanowione władze nad siłami zbrojnymi, paramilitarnymi i bezpieczeństwa;
- utrzymywanie i rozbudowywanie sił zbrojnych ponad miarę niezbędną do skutecznej obrony;
- brak wymiany informacji dotyczących rozmiaru, struktury i intencji sił zbrojnych;
- nie akceptowanie liczebnych limitów sił zbrojnych;
- trudność weryfikacji otrzymywanych informacji.

Trwałą tendencją jest obecnie zwiększanie się ilości wyzwań i zagrożeń oraz coraz większe ich rozproszenie. Rosnąca świadomość i zrozumienie ich pozwala z kolei wypracować nowe procedury ich uprzedzania i likwidacji. Wymienia się najczęściej następujące zagrożenia i obszary ryzyka:

- 1) ewentualności destabilizacji sytuacji w którymś z dużych państw i możliwość restytucji autorytarnego ustroju oraz imperialnych resentymentów;
- 2) rozmnożenie się obszarów konfliktów religijnych, terytorialnych i etnicznych;
- 3) realność destabilizacji na obrzeżach Europy, w pasie między Marokiem a Indiami;
- 4) pojawienie się tzw. ryzyka nowego typu, czyli skutków niedorozwoju cywilizacyjnego, szczupłości zasobów, różnic kulturowych itp. mogących uruchomić masowe migracje, przestępczość międzynarodową, nowe formy terroryzmu w tym terroryzm informacyjny.

Do obszarów o bardzo wysokim i wysokim stopniu zagrożenia należą: Jugosławia, Liban, Palestyna, Izrael, Libia, Sudan, Etiopia i Erytrea, Irak, Iran,

Afganistan oraz Algieria, Egipt, Turcja, Pakistan, Indie i wiele innych. Państwa te znajdują się nie tylko w Europie, lecz przede wszystkim w Afryce i Azji. Z powyższego wynika, że zasięg obszaru będącego przedmiotem zainteresowania studiów operacyjnych znacznie się powiększył. Musi on bowiem obejmować obszary daleko wykraczające poza Europę. Zakres tych studiów oraz kompetencje Sojuszników w tym względzie są więc sprawą otwartą.

Polityka Geograficzna NATO określa odpowiedzialność dowództwa Sojuszu w zakresie realizacji wsparcia geograficznego (Geographic Support). Określa także zadania państw członkowskich w zakresie produkcji, utrzymywania i zaopatrywania wojsk Sojuszu w dokumentację geograficzną.

Podstawę prawną funkcjonowania NATO a tym samym formułowania wyżej wspomnianych dokumentów stanowi Traktat Waszyngtoński z 4 kwietnia 1949 roku. Zgodnie z tym traktatem powołano określoną strukturę organizacyjną umożliwiającą NATO efektywne działanie. W 1999 roku wypracowano nową strukturę dowodzenia (rys.1.4), której trzon stanowią dwa dowództwa:

- Atlantyckie Dowództwo Strategiczne (SC Atlantic) z siedzibą w Norfolk (Virginia – USA)
- Europejskie Dowództwo Strategiczne (SCEUR) w Mons.

Obszar odpowiedzialności Atlantyckiego Dowództwa Strategicznego rozciąga się od Bieguna Północnego na północy do Zwrotnika Raka na południu (rys.1.5) i obejmuje akwen Oceanu Atlantyckiego wraz z wodami przybrzeżnymi Afryki i Europy (od Gibraltaru do Zatoki Biskajskiej). Środowiskiem (przestrzenią) działania sił podległych temu dowództwu jest przestrzeń powietrzna i oceaniczna.

W skład podległej struktury dowodzenia tego dowództwa wchodzi pięć dowództw, które koordynują operacje prowadzone w poszczególnych częściach Oceanu Atlantyckiego łącznie z wodami przybrzeżnymi USA i Kanady.

Europejskiemu Dowództwu Strategicznemu podlegają dwa dowództwa regionalne:

- Europejskie Dowództwo Regionalne Północ - RC North (Brunssum);
- Europejskie Dowództwo Regionalne Południe – RC South (Neapol).

Rys.1.5. Obszar odpowiedzialności Atlantyckiego Dowództwa Strategicznego

Obszar działania RC North rozciąga się na przestrzeni 2700 km w kierunku równoleżnikowym i 2500 w kierunku południkowym. Obejmuje terytoria: Wielkiej Brytanii, Niemiec, Norwegii, Danii, Belgii, Holandii, Luksemburga, Czech i Polski oraz Morze Północne, Morze Bałtyckie, Kanał La Manche i Morze Norweskie wzdłuż wybrzeży Norwegii (rys.1.6).

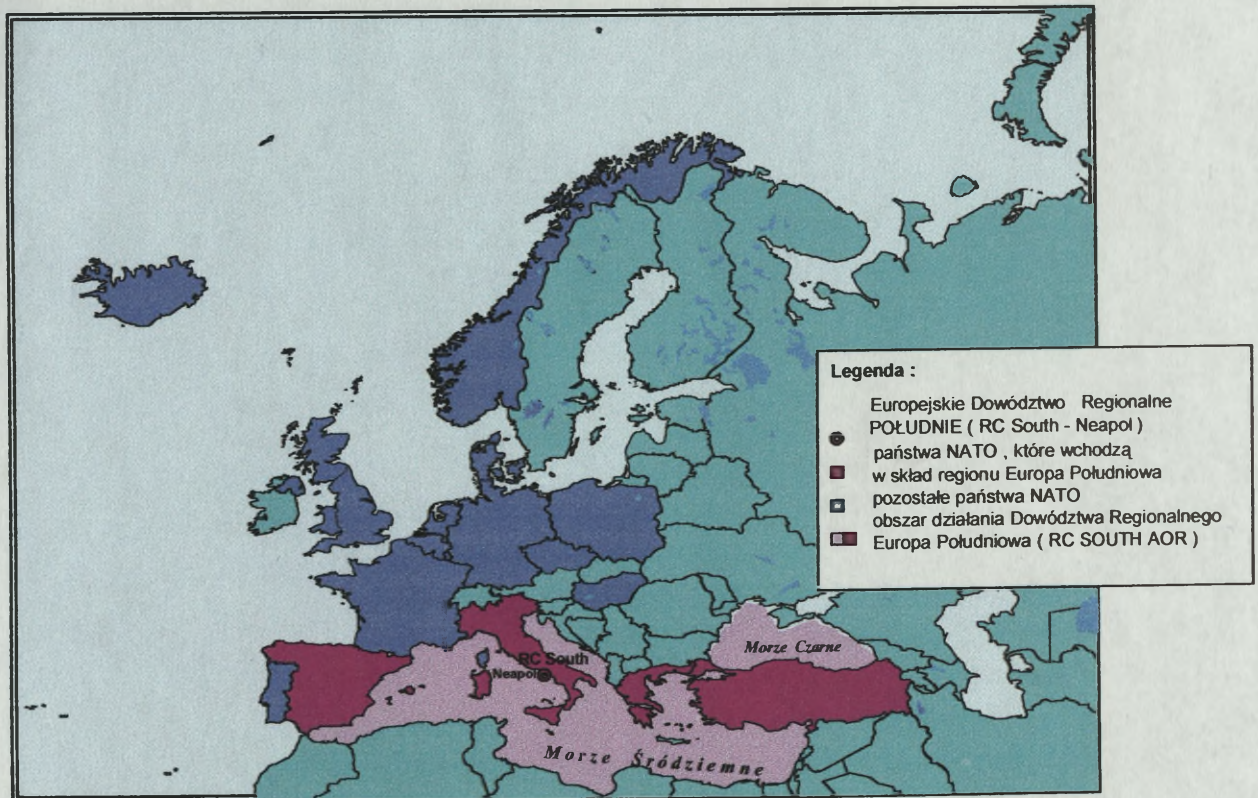
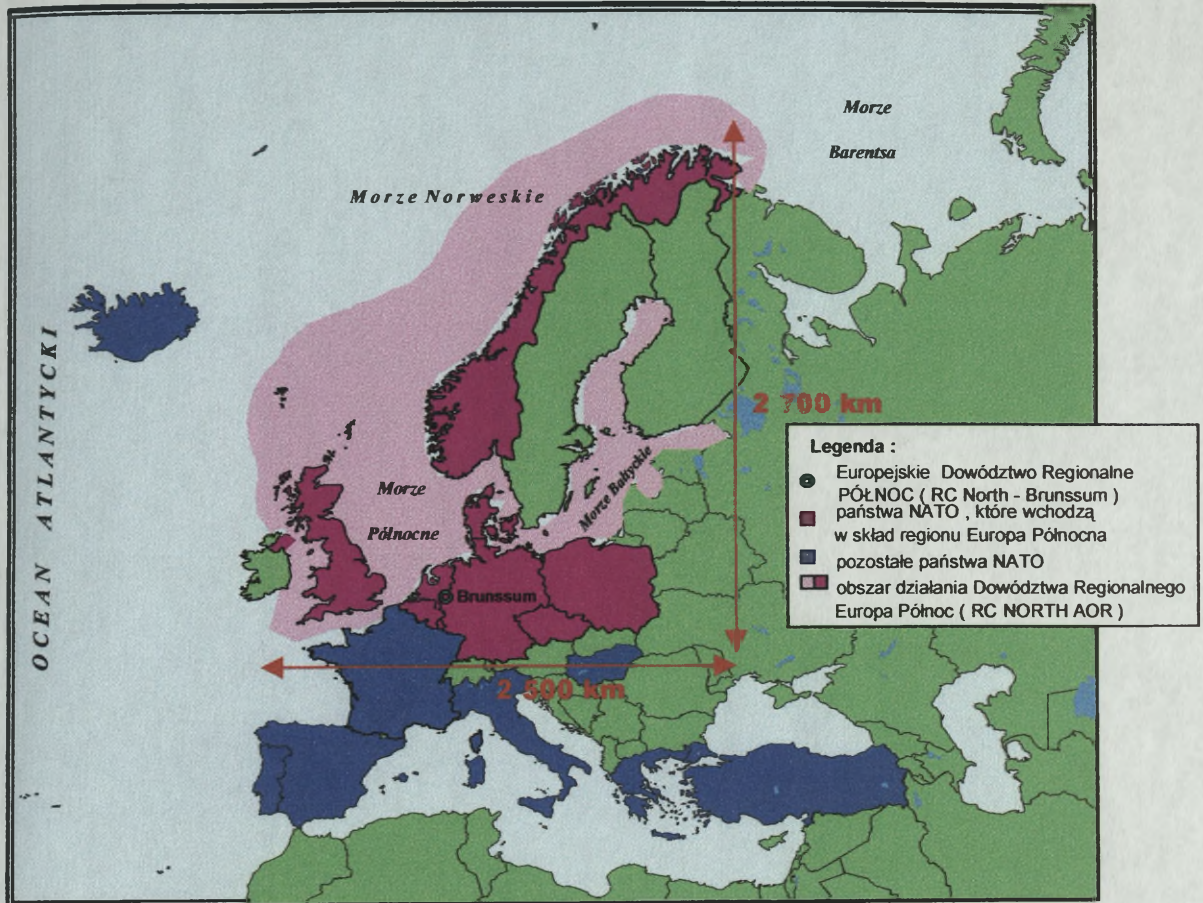
Obszar działania RC South obejmuje terytoria: Hiszpanii, Włoch, Grecji i Turcji oraz akwen Morza Śródziemnego i Morza Czarnego (rys.1.7).

Stosownie do wyżej omówionych dokumentów Sojuszu, zmodyfikowana została Strategia bezpieczeństwa Polski. Stwierdzono w niej, że zmniejszeniu zagrożenia wojną na skalę globalną lub kontynentalną towarzyszy wzrost liczby kryzysów lokalnych, przeradzających się niejednokrotnie w **lokalne** lub **regionalne** konflikty. Ich źródła są różnorodne:

- waśnie etniczne i religijne;
- spory graniczne;
- naruszanie praw człowieka;
- katastrofy naturalne i wywołane działalnością człowieka;
- niedobór podstawowych środków do egzystencji;
- zapaść gospodarczo-cywilizacyjna;
- osłabienie lub rozpad struktur państwowych itp.

Kryzysy i konflikty lokalne na **kontynencie europejskim** mogą – pośrednio, a w niektórych przypadkach nawet bezpośrednio – oddziaływać na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli.¹ Dotyczy to szczególnie ewentualnych **kryzysów i konfliktów w naszym sąsiedztwie**. Z tego powodu Polska będzie reagować, zarówno w ramach Sojuszu, jak i w ramach wysiłków wspólnoty międzynarodowej, a jeśli okaże się to niezbędne – także samodzielnie, na wyzwania i ewentualne zagrożenia, które mogłyby przekształcić się w poważne kryzysy lub prowadzić do wybuchu konfliktu lokalnego.

¹ patrz "Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej", pkt. 2.2.

Rys.1.6. Obszary działania Dowództwa Regionalnego Europa Północ (RC North) i Europa Południe (RC South)

Pogłębianie się różnic gospodarczych i cywilizacyjnych na świecie, a zwłaszcza na kontynencie europejskim, między obszarami charakteryzującymi się dynamicznym rozwojem a obszarami pogrążonymi w stagnacji, może rodzić nowe długofalowe wyzwania i zagrożenia. W interesie Polski leży rozwój gospodarczy i postęp cywilizacyjny wszystkich krajów europejskich, w tym szczególnie **naszych najbliższych sąsiadów**.

Zgodnie z przyjętą strategią Polska będzie aktywnie uczestniczyć w umacnianiu Sojuszu Północnoatlantyckiego i utrzymaniu jego zdolności do wypełniania podstawowych zadań w zakresie bezpieczeństwa, które obejmują: zapewnienie stabilnego **euroatlantyckiego** środowiska bezpieczeństwa; konsultacje oraz zagwarantowanie skutecznej polityki odstraszenia i obrony, a także – w ramach procesu wzmacniania bezpieczeństwa i stabilności – współudział w zapobieganiu konfliktom i zarządzaniu kryzysowym oraz rozwijanie partnerstwa, współpracy i dialogu z innymi państwami na **obszarze euroatlantyckim**. Ze względu na swoje położenie, Polska jest żywotnie zainteresowana konstruktywnym rozwojem stosunków Sojuszu z **państwami Europy Wschodniej**, w tym w ramach stałej Rady NATO – Rosja oraz komisji NATO – Ukraina, a także Programu Partnerstwa dla Pokoju. Polska będzie nadal gotowa wносить znaczący wkład w **międzynarodowe operacje pokojowe**, w tym pod egidą ONZ.

Ponadto będzie rozwijać wszechstronną i praktyczną współpracę, w tym w dziedzinie bezpieczeństwa, ze wszystkimi państwami zainteresowanymi umacnianiem bezpieczeństwa i stabilności na **kontynencie europejskim**. Współpracę tę rozwijać będziemy w ramach euroatlantyckich i europejskich struktur bezpieczeństwa, w tym przede wszystkim w ramach NATO i OBWE oraz poprzez aktywny udział w regionalnych i subregionalnych przedsięwzięciach służących umacnianiu bezpieczeństwa, zwłaszcza w **basenie Morza Bałtyckiego i w Europie Środkowo-Wschodniej**.

Siły Zbrojne RP – działając w narodowym systemie obronności i systemie sojuszniczym NATO – muszą być gotowe do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych:

- obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na **terytorium Polski** lub udział w odparciu agresji na **inne państwo sojusznicze**);
- reagowania kryzysowego (także w ramach **misji organizacji międzynarodowych**);
- stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju.

Siły Zbrojne RP mają posiadać zdolność do uczestniczenia w operacjach reagowania kryzysowego **poza obszarem RP**.

Należy im zapewnić zdolność do:

- odstraszania potencjalnego agresora;
- prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę;
- udziału w dwóch jednoczesnych większych operacjach reagowania kryzysowego spoza art. V Traktatu Północnoatlantyckiego albo w kilku operacjach o mniejszej skali, w tym operacjach pokojowych w ramach sił międzynarodowych.

Wojska wydzielone do NATO obejmują siły reagowania (w tym natychmiastowego i szybkiego), główne siły obrony i siły wzmocnienia. Ich wielkość, stopień gotowości, zdolność do przegrupowania i prowadzenia długotrwałych operacji oraz minimalizowania strat własnych będą odpowiadać zobowiązaniom do wspólnej obrony sojuszniczej i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, w tym **poza terytorium RP**, w znacznym oddaleniu od własnych baz.

Istotna jest również konkluzja „Strategii bezpieczeństwa RP”, która sprowadza się do stwierdzenia, iż bezpieczeństwo wymaga nieustannej troski a jej przejawem będzie wszechstronna aktywność ze strony państwa, skierowana zarówno na arenę międzynarodową, jak i do wewnątrz. Niepodzielność bezpieczeństwa oznacza, iż starania o bezpieczeństwo Polski muszą się rozpocząć **daleko od granic RP**.

Pomimo tak ogólnych stwierdzeń, nie ulega najmniejszej wątpliwości, iż podstawę realizacji powyższego stanowić może system informacyjny monitorujący otoczenie w wielu jego aspektach, które przedstawione są wyżej.

1.2. Polityka geograficzna NATO

Polityka geograficzna NATO wynika z Koncepcji Strategicznej i objaśniona jest głównie w dokumencie MC-296 – Wsparcie Geograficzne (Geographic Support) w NATO.

Podstawę realizacji wsparcia geograficznego stanowią określone w tym dokumencie, zakresy odpowiedzialności dowódców NATO, które dotyczą:

- definiowania i określania rodzajów dokumentacji, wykorzystywanej przez NATO;
- koordynacji planów w zakresie produkcji, dystrybucji i utrzymywania na określonym poziomie zapasów produktów geograficznych.

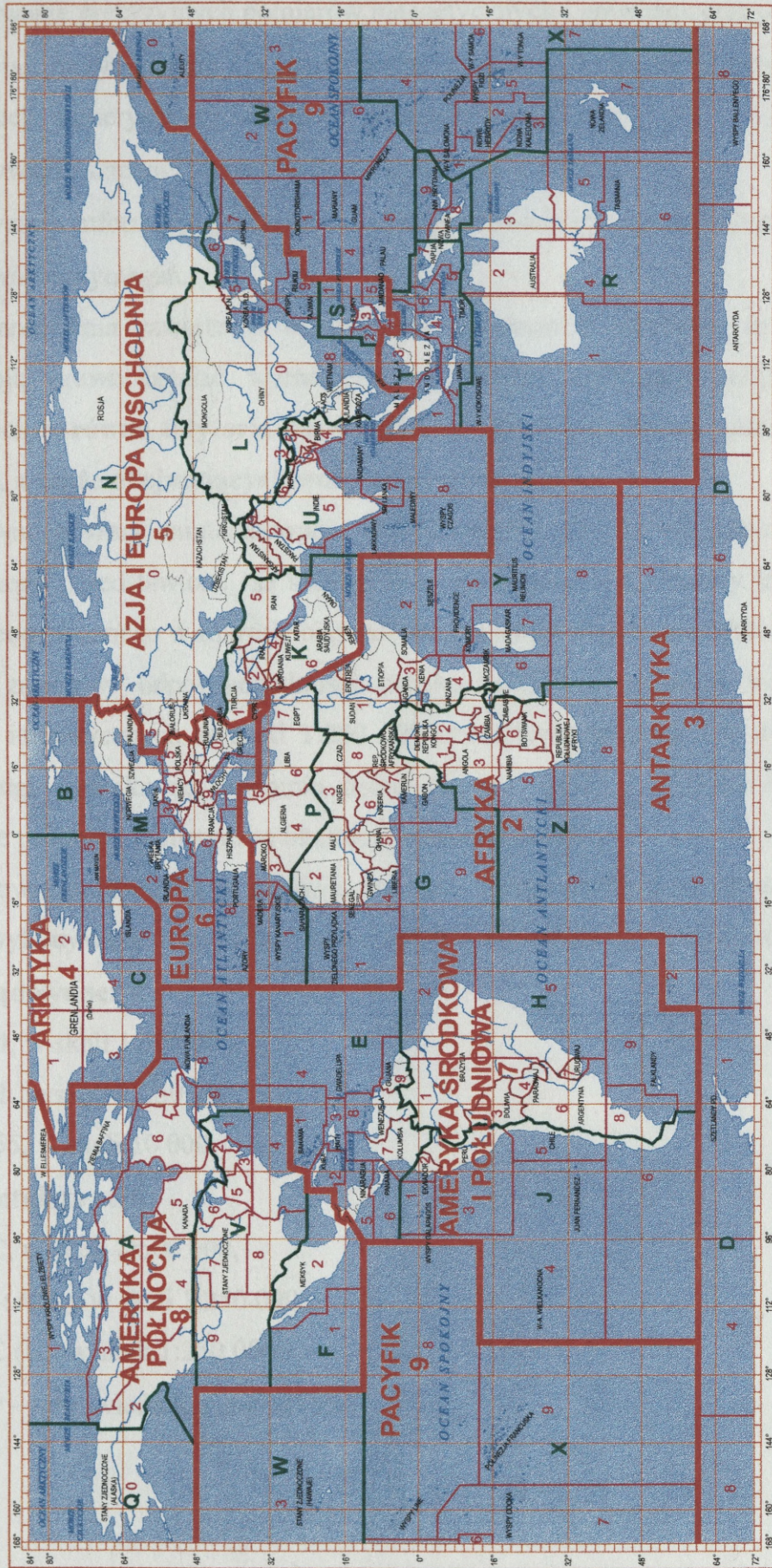
Dokument ten zawiera także zakresy odpowiedzialności państw członkowskich Sojuszu w zakresie produkcji, utrzymywania na określonym poziomie i zaopatrywania wojsk własnych i Sojuszu w dokumentację geograficzną oraz wywiązywania się z obowiązków Państwa – Gospodarza.

Wsparcie geograficzne obejmuje całokształt działań prowadzonych w celu rozpoznania i zaspokojenia potrzeb wojsk w zakresie informacji geograficznych. Realizuje go Służba Geograficzna NATO, której zadaniem jest zapewnienie lądowym, morskim i lotniczym siłom NATO niezbędnych im dokumentów.

Państwa NATO mają pełną swobodę w zbieraniu informacji i prowadzeniu niezbędnych pomiarów na określonych obszarach. Informacje te są opracowywane w jednolitym układzie terytorialnym w podziale na strefy kontynentalne, regionalne i subregionalne (rys. 1.8).

Do najważniejszych zadań wsparcia geograficznego należą:

- dokonywanie analiz terenowych i ocena wpływu czynników geograficznych na prowadzenie operacji wojskowych;
- produkcja i dystrybucja map;
- dostarczanie wojskom wyjściowych danych geofizycznych niezbędnych do geodezyjnego dowiązania środków rozpoznania i środków ogniowych oraz środków nawigacyjnych (lądowych, lotniczych i morskich);

Rys 1.8. Indeks stref regionalnych świata

- wykonywanie precyzyjnych pomiarów magnetycznych i grawimetrycznych;
- produkcja, utrzymywanie na określonym poziomie zapasów i ochrona oraz dystrybucja numerycznych informacji geograficznych;
- zaopatrywanie sztabów i wojsk w produkty z analizy terenu;
- standaryzacja informacji geograficznej w celu wsparcia interoperacyjnego;
- definiowanie wymagań.

Postanowienia zawarte w omawianym dokumencie stanowią, że dowódcy NATO mają prawo ustalać wymagania w zakresie informacji geograficznych obejmujących **zarówno terytoria państw NATO, jak i państw nie należących do tego paktu, a także obejmujących wody międzynarodowe.**

Główne obszary zainteresowania dowódców NATO pod względem wsparcia geograficznego przedstawione są szczegółowo w Aneksie B („Obszary koordynacji wsparcia geograficznego w zakresie odpowiedzialności głównych dowództw NATO”). Przykłady zasięgów odpowiedzialności państw NATO w zakresie wytwarzania produktów numerycznych w skali 1:250 000 przedstawia rysunek 1.9. Jak wynika z powyższego rysunku na poziomie operacyjnym – *Level 1* – skala 1:250 000, wytwarzane produkty numeryczne obejmują całą kulę ziemską.

Zobowiązania Polski w zakresie wsparcia geograficznego są skromne, gdyż obejmują wykonywanie map i zdjęć lotniczych jedynie na obszar naszego kraju. Są to:

- **mapy lądowe serii:**
  - 1404, w skali 1:500 000,
  - 1501, w skali 1:250 000,
  - M755, w skali 10 000,
- **mapy lotnicze serii:**
  - LEC, w skali 1:500 000,
  - 501 (AIR), w skali 1:250 000,
  - TFC (L), w skali 1:250 000;
- **gazeter** – odpowiednik mapy M755.

Należy tu zaznaczyć, że wymienione wyżej produkty wykonywane są w ramach zobowiązań sojuszniczych NATO. Biorąc jednak pod uwagę bezpieczeństwo Polski szeroko rozumiane (nie tylko w ramach Sojuszu) konieczne jest sporządzanie tych dokumentów przez naszą Służbę Geograficzną również na terytoria państw sąsiednich. Konieczność ta wynika m.in. z postanowień zawartych w „Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”.

Wsparcie geograficzne w NATO realizowane jest przez różne szczeble dowodzenia. Zakresy odpowiedzialności w toku realizacji tego zadania wynikają z ich kompetencji i obejmują:

a) na szczeblu Dowództwa Strategicznego w Europie:

- koordynację produkcji,
- koordynację polityki geograficznej,
- planowanie strategiczne,
- dyrektywy ACE (dyrektywy Bi – MNC);

b) na szczeblu dowództwa regionalnego:

- formułowanie wymagań w zakresie informacji (produktów) geograficznych i ich wdrażanie,
- planowanie operacyjne;

c) na szczeblu połączonego dowództwa subregionalnego:

- wsparcie geograficzne,
- planowanie taktyczne.

Koordynacją zadań wynikających z polityki geograficznej zajmują się powołane w tym celu grupy robocze oraz uzgadniane są one także na odbywanych konferencjach, są to:

- NGC – Konferencja Geograficzna NATO;
- Konferencje regionalne;
- Grupa Robocza Wymagań Geograficznych;
- Ogólnowojskowa Geograficzna Grupa Robocza;
- Grupa Robocza Cyfrowej Informacji Geograficznej.

Realizacja procesu wsparcia geograficznego i zabezpieczenia topograficznego Polskich Sił Zbrojnych wymaga sprecyzowania priorytetów. Najogólniej można uszeregować je następująco:

- zadania realizowane na potrzeby bezpieczeństwa narodowego, w tym obronności kraju;
- zadania wynikające z zobowiązań sojuszniczych (NATO) i innych porozumień międzynarodowych;
- wsparcie instytucji rządowych zajmujących się bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym;
- utrzymanie gotowości do podjęcia działań związanych ze wsparciem geograficznym w dowolnym regionie.

Wymienione zadania będą przedmiotem rozważań w kolejnych etapach realizacji niniejszej pracy.

1.3. Podstawowe pojęcia i definicje dotyczące przedmiotu badań (przestrzeni euroatlantyckiej)

1.3.1. Przestrzeń i wybrane obiekty

1) Obszar (rejon) działania (*area of operations – AOR*)

- część przestrzeni (obszaru) działań bojowych, niezbędna do prowadzenia operacji wojskowych i administracyjnego zarządzania operacji wojskowych;

2) Obszar (rejon) odpowiedzialności (*area of responsibility – AR*)

- określony obszar (rejon), na którym dowódca odpowiada za zakładanie i utrzymanie obiektów, kierowanie ruchem oraz prowadzenie działań taktycznych podległymi siłami. W związku z tym ma on uprawnienia umożliwiające pełnienie wymienionych funkcji;

3) Obszar (rejon) odpowiedzialności wywiadowczej (*area of intelligence responsibility - AIR*)

- obszar (rejon) przydzielony dowódcy, w którym odpowiada on za zabezpieczenie działań wywiadowczych, przy użyciu środków będących w jego dyspozycji;

4) Obszar (rejon) zainteresowania (*area of interest – AII*)

- obszar (rejon) stanowiący przedmiot zainteresowania dowódcy, obejmujący obszar wpływów, obszary przylegające do niego i rozciągające się w głąb terytorium przeciwnika, aż do celów prowadzonej lub planowanej operacji. Obszar ten obejmuje również tereny zajmowane przez te siły przeciwnika, które mogą stanowić zagrożenie dla wykonania działania;

5) Obszar (rejon) zainteresowania operacyjnego (*area of operational interest*)

- w obronie powietrznej – obszar, na którym realizowane jest automatyczne powiadamianie przyległych posterunków o kursach obiektów stanowiących przedmiot zainteresowania prowadzone w oparciu o ustalone kryteria, takie jak określenie tożsamości obiektu oraz jego lokalizacja;

- 6) Obszar. (rejon) wpływów (*area of influence*)
- obszar (rejon) geograficzny, na którym dowódca może w sposób bezpośredni wpływać na przebieg operacji, dokonując manewrów lub używając systemów wsparcia ogniowego, będących zwykle pod jego dowództwem;
- 7) Obszar, rejon (*area*)
- 8) Przestrzeń powietrzna NATO (*NATO airspace*)
- przestrzeń powietrzna nad dowolnym państwem członkowskim NATO i nad jego wodami terytorialnymi;
- 9) Obszar morski (*maritime area*)
- morski teatr operacji; może on być podzielony, w celu decentralizacji dowodzenia, na rejony i podrejony, np. teatr atlantycki, który jest podzielony na dowództwa rejonów i podrejonów;
- 10) Sektor obrony morskiej (*maritime defence sector*)
- jedna z części obszaru wybrzeża;
- 11) Przybrzeżny obszar (rejon) obrony (*defensive coastal area*)
- część obszaru (rejonu) brzegowego, strefy powietrznej, lądu i obszaru wód przyległych do linii brzegowej, wewnątrz których operacje obronne mogą angażować siły lądowe, morskie i powietrzne;
- 12) Obszar (rejon) obrony (*defence area*)
- dla dowolnego dowództwa – obszar działań rozciągający się od linii styczności do jego tyłów. Jest to rejon prowadzenia decydujących działań obronnych;
- 13) Obszar (rejon) koncentracji (*concentration area*)
- obszar (rejon), znajdujący się zwykle na teatrze (obszarze) prowadzonej operacji, na którym koncentrują się oddziały przed rozpoczęciem działań;
- 14) Strefa działań bojowych (walki) (*combat zone*)
- A) Strefa potrzebna siłom bojowym do prowadzenia operacji;
  - B) Terytorium rozciągające się w przód od tylnej granicy grupy armii. Dzieli się na:

- a) przednią strefę działań bojowych, obejmującą terytorium rozciągające się w przód od tylnej granicy korpusów;
- b) tylną strefę działań bojowych, obejmującą zwykle terytorium leżące pomiędzy tylną granicą korpusów a tylną granicą grupy armii;

15) Strefa komunikacji (*communications zone*)

- tyłowa część teatru działań (znajdująca się z tyłu, ale bardzo blisko strefy działań bojowych), w której rozmieszczone są linie komunikacyjne, elementy odpowiedzialne za zaopatrzenie i ewakuację oraz inne elementy potrzebne do bezpośredniego wsparcia i obsługi sił bojowych;

16) Rejon o znaczeniu taktycznym (*tactical locality*)

- rejon, który z powodu swojego położenia lub cech terenowych posiada taktyczne znaczenie w określonych okolicznościach i czasie;

17) Strefa, rubież, rejon, dzielić na strefy (*zone*)

18) Strefa działań (*zone of action*)

- taktyczny rejon wydzielony z większego obszaru, będący rejonem odpowiedzialności wyznaczonej jednostki taktycznej; termin stosowany zazwyczaj w akcjach ofensywnych;

19) Obszar (reion, strefa) tyłów (*rear area*)

- dla dowolnego szczebla dowodzenia, obszar rozciągający się w przód od jego tylnej granicy do tyłu obszaru odpowiedzialności następnego, niższego szczebla dowodzenia. Obszar ten przeznaczony jest głównie dla wykonywania funkcji zabezpieczenia działań bojowych;

20) Linie komunikacyjne (*lines of communications*)

- wszelkie drogi lądowe, wodne i powietrzne które łączą działające siły zbrojne z jedną lub większą liczbą baz, po których dostarcza się zaopatrzenie i uzupełnienie;

21) Ważniejszy port (*major port*)

- każdy port z dwoma lub większą liczbą stanowisk oraz urządzeniami i sprzętem zdolnym do rozładowania 100 000 ton ładunku miesięcznie ze

statków oceanicznych. Porty takie będą oznaczone jako prawdopodobne cele ataków nuklearnych;

22) Ważniejszy terminal wodny (*major water terminal*)

- terminal wodny z urządzeniami umożliwiającymi jednoczesne cumowanie wielu okrętów przy nabrzeżu i/lub na kotwiczowiskach roboczych znajdujących się w obrębie chronionych wód przybrzeżnych, przyległych do sieci kolejowych, autostrad, dróg powietrznych, i/lub wodnych śródlądowych. Pokrywa on stosunkowo duży obszar, a jego zakres działania jest taki, że jest prawdopodobnie przewidziany jako cel ataku nuklearnego;

23) Przeszkoda (*obstruction*)

- A. dowolny obiekt, który wznosi się na tyle wysoko nad powierzchnię lub określoną wysokość, że stwarza zagrożenie dla lecących samolotów;
- B. dowolny obiekt, który wznosi się na tyle wysoko nad dno morza, że stwarza zagrożenie nawigacyjne;

24) Kompleks portowy (*port complex*)

- kompleks portowy zawierający jeden lub więcej obszarów portowych o różnym stopniu ważności, których działalność związana jest z położeniem geograficznym, ponieważ obszary te są zależne od powszechnego systemu transportu krajowego albo stanowią wspólny początkowy punkt przeznaczenia dla konwojów;

25) Baza (*base*)

- A. miejsce, z którego prowadzi się lub wspiera operacje;
- B. obszar lub miejsce z urządzeniami wsparcia logistycznego lub innego typu;

26) Podstawowa sieć dróg o znaczeniu wojskowym (*basic military route network*)

- drogi wzdłuż osi, drogi poprzeczne oraz drogi łączące, wyznaczone w czasie pokoju w danym państwie członkowskim NATO do spełniania wymagań związanych z przewidywanym ruchem wojsk i wymogami transportowymi zarówno sił sprzymierzonych, jak i narodowych;

27) Teren o pierwszorzędym znaczeniu (*vital ground*)

- teren o takim znaczeniu, że musi być utrzymywany i kontrolowany aby zapewnić powodzenie wykonania zadania;

28) Obszar o pierwszorzędym znaczeniu (*vital area*)

- określony obszar lub instalacja, przeznaczony do ochrony przez jednostki obrony przeciwlotniczej;

29) Obszar operacyjny obrony powietrznej (*air defence operations area*)

- obszar geograficzny o określonych granicach, wewnątrz którego ustalone są procedury minimalizujące wzajemne zakłócanie prowadzonej obrony powietrznej i innych działań, w którym może być wyznaczona jedna lub więcej następujących stref:

- A. obszar działania obrony powietrznej;
- B. obszar obrony powietrznej;
- C. strefa identyfikacji obrony powietrznej;
- D. parasol przykrycia ogniowego;

30) Region obrony powietrznej (*air defence region*)

- jednostka geograficzna podziału obszaru obrony powietrznej;

31) Sektor obrony przeciwlotniczej (*air defence sector*)

- jednostka geograficzna podziału rejonu obrony przeciwlotniczej;

32) Obszar kontroli przestrzeni powietrznej (*airspace control area*)

- przestrzeń powietrzna, jednoznacznie określona granicami obszaru operacji. Obszar kontroli przestrzeni powietrznej może być podzielony na podobszary kontroli przestrzeni powietrznej;

33) Obszar kontroli (*control area*)

- kontrolowana przestrzeń powietrzna rozciągająca się od określonej wysokości powyżej powierzchni ziemi w górę;

34) Strefa kontroli (kontrolna) (control zone)

- kontrolowana przestrzeń powietrzna rozciągająca się od powierzchni ziemi w górę do określonej wysokości;

35) Magistrala powietrzna (trunk air route)

- ustalona droga powietrzna, wzdłuż której mogą przemieszczać się strategiczne siły zbrojne;

36) Teren o kluczowym znaczeniu (key terrain)

- każde miejsce lub obszar, których przejście lub utrzymanie daje znaczną przewagę jednej z walczących stron;

37) Punkt kluczowy (key point)

- miejsce lub instalacje, których zniszczenie lub zdobycie ma poważny wpływ na działania wojenne lub prowadzenie operacji.

1.3.2. Struktury obszaru operacji

1) Teatr wojny (Theater of War)

- obszar powietrzny, lądowy i oceaniczno – morski, który jest lub może być bezpośrednio wykorzystany do prowadzenia działań wojennych. Teatr wojny jest wyznaczany przez narodowy organ dowodzenia lub dowódcę regionu geograficznego i może zawierać więcej niż jeden teatr operacji;

2) Teatr operacji (Theater of operations)

- obszar wymagany do prowadzenia lub wsparcia określonych działań w ramach teatru wojny. Różne teatry operacji w ramach tego samego teatru wojny będą odseparowane geograficznie (przestrzennie) i ukierunkowane na różne siły przeciwnika. Obejmują zwykle duże obszary pozwalające na prowadzenie działań w długim okresie czasu.

3) Strefy działań bojowych i komunikacji (*Combat and Communications Zones – COMMZ*)

- obejmują linie komunikacyjne, organizacje oraz inne agencje na teatrze wojny, które są wymagane dla wsparcia i zabezpieczenia jednostek bojowych. Strefa komunikacji zwykle graniczy ze strefą działań bojowych, ale w działaniach dynamicznych może być odseparowana i połączona tylko za pomocą linii komunikacyjnych;

4) Rodzaje obszarów operacji:

- A. Obszar operacji połączonych (*Joint Operations Area – JOA*)
- B. Obszar specjalnych operacji połączonych (*Joint Special Operations Area – JSOA*)
- C. Obszar połączonych tyłów (*Joint Rear Area – JRA*)
- D. Obszar operacji (*Area of Operations – AO*)
- E. Obszar zainteresowania (*Area of Interest – AI*)

5) Obszar operacji połączonych (*Joint Operations Area – JOA*)

- jest to obszar obejmujący ląd, morze i przestrzeń powietrzną, w ramach którego dowódca połączonych sił (JFC) prowadzi działania operacyjne w celu wykonania określonego zadania. Obszary operacji połączonych są szczególnie użyteczne w sytuacji operacji ograniczonych, tak co do skali i geograficznego obszaru, jak również w sytuacji, gdy działania mają być prowadzone na pograniczu (styku) teatrów działań;

6) Obszar specjalnych operacji połączonych (*Joint Special Operations Area – JSOA*)

- obszar obejmujący ląd, morze i przestrzeń powietrzną, które określa dowódca połączonych sił, ponoszący geograficzną odpowiedzialność za użycie komponentu sił specjalnych. Dowódca ten może użyć tego obszaru dla określenia i ułatwienia jednoczesnego prowadzenia operacji konwencjonalnych i specjalnych w tym samym obszarze operacyjnym;

7) Obszar połączonych tyłów (*Joint Rear Area – JRA*)

- obszar ten ułatwia działanie baz, instalacji logistycznych, ich ochronę oraz działanie sił wspierających działania operacyjne. Obszary połączonych tyłów nie muszą bezpośrednio przylegać do obszarów prowadzenia aktywnych działań bojowych. Mogą one obejmować pośrednie bazy zaopatrzenia oraz inne elementy przydzielone do jednostek bojowych;

8) Obszar operacji (*Area of Operations – AO*)

- dowódcy połączonych sił mogą określić obszary operacji dla sił lądowych i marynarki wojennej. Obszar ten nie obejmuje zwykle całego obszaru przydzielonego dowódcy połączonych sił, ale jego wielkość powinna zapewnić dowódcom poszczególnych komponentów wykonanie zadań i bezpieczeństwo ich wojsk. Dowódcy komponentów w ramach swojego obszaru wydzielają obszary operacji swoich wojsk;

9) Obszar zainteresowania (*Area of Interest – AI*)

- obszar wyznaczony przez dowódców połączonych sił dla śledzenia działań przeciwnika poza obszarem operacji. Obszar zainteresowania obejmuje te obszary, z których przeciwnik może oddziaływać na nasze wojska i wpływać na przebieg aktualnej bądź przyszłej operacji.

1.3.3. Polityka geograficzna

1) Wsparcie geograficzne

- wszystkie niezbędne działania prowadzone w celu rozpoznania potrzeb dotyczących informacji geograficznych w zakresie zarówno porad specjalistycznych, jak i wsparcia technologicznego.

Obejmuje:

- a) prognozowanie zmiany warunków geograficznych i opracowywanie kryteriów oceny ich wpływu na planowanie i prowadzenie operacji wojskowych, włączając w to potrzeby wsparcia w sytuacjach kryzysowych;

- b) produkcję i utrzymywanie na określonym poziomie zapasów map oraz zaopatrzenie wojsk w te dokumenty;
- c) zabezpieczenie danych geodezyjnych dla precyzyjnych pomiarów i określania położenia punktów i azymutów kierunków orientacyjnych do nawigacji lądowej, morskiej i powietrznej, a także do produkcji informacji geograficznej;
- d) zabezpieczenie precyzyjnych danych magnetycznych i grawimetrycznych;
- e) produkcję, utrzymywanie, zaopatrzenie i ochronę numerycznych informacji geograficznych;
- f) zabezpieczanie w produkty analizy terenu, wojskowej informacji geograficznej i towarzyszących opracowań;
- g) standaryzację informacji geograficznej w celu wsparcia interoperacyjnego;
- h) definiowanie wymagań.

2) Informacja geograficzna

- wszystkie szczegóły, które powinny być rozpoznawane przez służby geograficzne i prezentowane w formie głównie map konwencjonalnych, lotniczych i morskich oraz jako numeryczne informacje geograficzne.

3) Wojskowe informacje geograficzne (MGI)*

- informacje geograficzne niezbędne do planowania i działania wojsk.

4) Wojskowa dokumentacja geograficzna (MGD)*

- dokumenty zawierające informacje geograficzne – MGI, które zostały ocenione, oszacowane, przetworzone, streszczone i wydane w standardowym formacie, spełniającym wymagania wojskowe, w celu dostarczenia ich użytkownikom wojskowym dla zabezpieczenia procesu planowania oraz prowadzenia działań wojennych.

5) Wybrana dokumentacja państwowa (SND)*

- dokumentacja w zakresie MGI, sporządzona dla celów państwowych, wybrana przez Główne Dowództwo Podległe (*Major Subordinate Command*)

---

* według Stanag-u 2251 "Zakres i prezentacja wojskowych informacji i dokumentacji geograficznych"

i uznawana za spełniającą wymogi wojskowe NATO oraz rekomendowana do stosowania w ramach Sojuszu.

6) Wojskowa dokumentacja i informacje geograficzne (MGID)*

- jest pojęciem obejmującym trzy specyficzne zakresy tematyczne: MGI, MGD i SND [patrz wyżej pkt 3), 4) i 5)].

7) Interoperacyjność geograficzna

- zdolność systemów, jednostek i formacji do rozpowszechniania i przyjmowania informacji geograficznej od innych systemów, jednostek i formacji oraz do użycia tej informacji bez potrzeby wprowadzania zmian i modyfikacji; możliwość wspólnej, efektywnej pracy.

8) Określone informacje geograficzne

- informacje geograficzne wytwarzane przez państwa w zgodzie z wymogami NATO oraz stosowane przez wszystkie siły NATO mające interesy operacyjne w określonych obszarach. Określone informacje geograficzne będą wymienione w stosownych załącznikach określających wsparcie geograficzne będące w opracowaniu, operacyjne lub ćwiczebne dokumenty oraz przyszłe szczegóły (dane) w katalogach MSC.

9) Numeryczne informacje geograficzne

- informacje geograficzne przedstawione w formacie numerycznym i zawierające: informacje o rzeźbie terenu i batymetrii morskiego dna; geometrii obiektów geograficznych i informacje o atrybutach tych obiektów; informacje odnośnie występowania i rodzaju powierzchni ziemi i jej obrazu w spektrum elektromagnetycznym (np. radarowym, podczerwonym); wojskowe informacje geograficzne razem z informacjami dodatkowymi oraz pozostałe informacje numeryczne (STANAG 7074).

10) Zarządzanie kryzysowe

- Zarządzanie w okresie kryzysu lub wojny, które wprowadzono bez ostrzeżenia. (Nie istnieje w innych oficjalnych źródłach).

11) Zagrożenie w operacjach wojennych

- udział operacyjny na ograniczonym obszarze powodowany krytycznym pogorszeniem operacji bojowych i potrzebą specjalnych i natychmiastowych akcji prowadzonych przez Dowództwo Państwowe i Alianckie. Istnienie takiego zagrożenia będzie określone przez Dowództwo Połączone odpowiedzialne i zaangażowane w danym regionie w porozumieniu z zainteresowanym Dowództwem Państwowym (według AAP-6).

12). Dystrybucja

- akt rozprowadzania wydawnictw geograficznych do użytkowników.

13) Oznaczenie (opis)

- określone przez dowództwo NATO wymagania dotyczące specyficznych informacji geograficznych stosowanych przez wszystkie siły NATO mające interesy operacyjne na określonych obszarach.

14) Państwo przewodnie

- państwo akceptujące odpowiedzialność za produkcję i zabezpieczenie szerokiego zakresu zaopatrzenia i wsparcia służbowego dla wszystkich lub dla części sił wielonarodowych lub obejmujące przewodnią rolę w zadaniach wielonarodowych organizacji logistycznych.

15) Terytoria nie NATO-wskie

- terytoria państw, które nie są członkami NATO.

16) Produkcja

- akt (proces) wytwarzania informacji geograficznych przez agencje kartograficzne.

17) Zaopatrzenie (zabezpieczenie)

- akt (proces) dostarczania, dystrybucji i redystrybucji informacji geograficznych.

18) Reprodukcja

- akt (proces) tworzenia kopii informacji geograficznych przy użyciu materiałów reprodukcyjnych.

19) Materiały reprodukcyjne

- numeryczne lub analogowe materiały, na podstawie których mapy mogą być reprodukowane.

20) Państwo dostarczające

- państwo (niekoniecznie NATO), które bierze udział w co najmniej jednym elemencie wsparcia geograficznego.

21) Zasoby rezerwowe

- zasoby informacji geograficznej nagromadzone w okresie pokoju w celu zabezpieczenia wzrastających potrzeb wojskowych wynikających z eskalacji kryzysu lub wojny. Zasoby rezerwowe są gromadzone w celu chwilowego, podstawowego wsparcia aby podtrzymać operację do czasu aż uzupełnienia będą efektywne (na podstawie AAP-6).

22) Zasoby

- wielkość produktów informacji geograficznej dostępna od ręki, gotowa do wykorzystania (na podstawie AAP-6).

23) Analizy terenu

- zbieranie, analizowanie, przetwarzanie i interpretacja informacji geograficznej na temat naturalnych oraz stworzonych przez człowieka obiektów terenowych, połączonych z innymi czynnikami, w celu przewidywanego wpływu terenu na operacje wojskowe (działania bojowe) – według AAP-6.

24) Produkty analiz terenu

- standardowe lub niestandardowe produkty procesów analizy terenu prezentowane w formie graficznej lub cyfrowej w celu wykorzystania w procesie podejmowania decyzji wojskowych.

25) Terroryzm

- bezprawne użycie lub groźba użycia siły lub przemocy przeciwko osobom lub mieniu z zamiarem wymuszenia lub zastraszenia instytucji rządowych lub

społeczeństwa dla osiągnięcia celów politycznych, religijnych lub ideologicznych.

26) Atrybut

- charakterystyka obiektu.

27) Wartość atrybutu

- specyficzna jakość lub wartość przynależna atrybutowi.

28) Dane

- przedstawianie faktów, przypuszczeń lub instrukcji w sformalizowany sposób, czytelny dla komunikacji, interpretacji lub przetwarzania przez ludzi lub urządzenia.

29) Baza danych

- zbiór współpowiązanych danych zebranych w celu obsługi jednego lub wielu działań; dane są składowane w sposób niezależny od programów, które z nich korzystają. Powszechność i kontrolowany dostęp jest stosowany przy dodawaniu nowych danych oraz przy modyfikacji lub przeglądaniu danych istniejących.

30) Zbiór danych

- kolekcjonowanie danych o obiektach przestrzennych.

31) Specyfikacja zbioru danych

- dokumentacja, która wykazuje obiekty i zawartości atrybutów, strukturę danych, współrzędne i kryteria odniesienia, nagłówek i inne informacje.

32) Obiekt

- przedmiot, rzecz (element) geograficzny, który występuje i dotyczy powierzchni ziemi.

33) Obiekt geograficzny

- rzeczywisty obiekt, który jest przedmiotem zainteresowania i na temat którego są składowane informacje.

34) System informacji geograficznej (GIS)

- zorganizowany zbiór sprzętu komputerowego, oprogramowania, danych geograficznych, przeznaczony do efektywnego opracowania, składowania, unaczęśniania (aktualizowania), manipulacji, analizy oraz przedstawiania informacji geograficznej.

35) Warstwa

- treść danych tego samego typu. Dla danych wektorowych, warstwa jest zbiorem obiektów przestrzennych, zgrupowanych tematycznie, zebranych w jeden specyficzny poziom topologiczny.

36) System zarządzania informacją (MIS)

- system, który może wykonywać rutynowe operacje ale który jest przeznaczony także do wytwarzania informacji dla prezentacji zarządzania wspomagającego proces tworzenia decyzji.

37) Narodowa baza danych

- baza danych opracowana, obsługiwana i utrzymywana przez jedno państwo w specyficznych celach dla danego państwa.

38) Wielonarodowa baza danych

- standaryzowana baza danych obsługiwana i utrzymywana pod kontrolą dwóch lub większej liczby państw członkowskich.

39) Geograficzna NATO – wska baza danych

- jednostkowa baza danych utrzymująca komplet globalnych produktów standardowych NATO.

40) Produkt

- spakowany zbiór danych na nośnikach odpowiednich do dystrybucji.

41) UTM

- Odwzorowanie Poprzeczne Uniwersalne Merkatora.

42) Dane wektorowe

- informacje przestrzenne, których model danych jest oparty na teorii grafów.

43) Dane rastrowe

- ułożone w regularny sposób dane z informacją dołączoną do każdego elementu lub grupy elementów.

44) Geoprzestrzeń

- model rzeczywistości ziemskiej tworzony na podstawie geoinformacji i ich przestrzennych powiązań. Geoprzestrzeń obejmuje przestrzenie: lądową (litosferę); wodną (oceaniczną – morską) – hydrosferę i powietrzną (atmosferę) a również kosmiczną (związaną z grawitacją ziemską) z całokształtem obiektów i zjawisk odniesionych przestrzennie do Ziemi (opracowanie własne).

45) Geoinformacje

- informacje geograficzne odniesione przestrzennie i dotyczące rzeczywistości ziemskiej (opracowanie własne). Geoinformacje mogą być gromadzone z wykorzystaniem „nieinformatycznych” (konwencjonalnych) - analogowych środków zapisu (tekstowe, tabelaryczne, graficzne, kartograficzne) lub mogą być ujęte matematycznym i informatycznym opisem geometrii i fizycznych cech (atrybutów) obiektów i zjawisk (zapis wektorowy, rastrowy, matrycowy – NMT i in.). Stanowią one podstawę systemu informacji przestrzennej (SIP).

46) System informacji przestrzennej

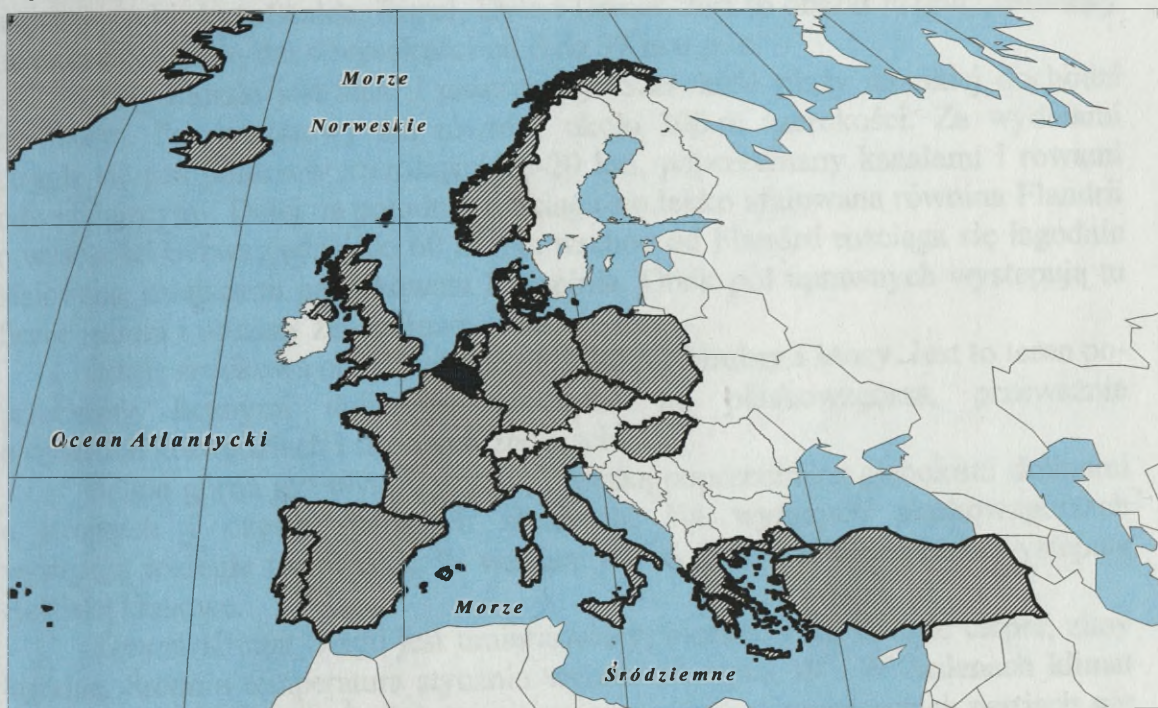
- to system pozyskiwania, gromadzenia, korygowania (aktualizowania), monitorowania, przetwarzania, analizy, syntezy (oceny), prognozowania i udostępniania informacji (danych), przestrzennie odniesionych do Ziemi (opracowanie własne). System informacji przestrzennej (SIP) umożliwia tworzenie geoprzestrzeni (również w formie wirtualnej przy bardziej zaawansowanej technologii) stanowiącej model rzeczywistości ziemskiej. Odmianą systemu informacji przestrzennej (SIP) jest system informacji geograficznej (GIS) bazujący na geoinformacjach.

CZEŚĆ II

Charakterystyka wojskowo-geograficzna państw NATO

1. BELGIA (KRÓLESTWO BELGII)

Belgia leży w zachodniej Europie, nad Morzem Północnym w miejscu, gdzie pas Nizy Środkowoeuropejskiego jest najwęższy i tworzy naturalną bramę między morzem a pasem gór środkowoeuropejskich. Terytorium Belgii stanowi najbardziej dogodne przejście z Niemiec do Francji do Cieśniny Kaletańskiej i kanału La Manche. Z tych względów Belgia była często terenem działań wojennych i przemarszu wojsk obcych.

Położenie Belgii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 3° - 6° - dł. wsch.
 50° - 51° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem $30\,510\text{ km}^2$, w tym:
 - obszar lądowy $30\,230\text{ km}^2$
 - wody wewnętrzne 280 km^2
- **Granice lądowe:** ogółem $1\,385\text{ km}$, w tym: z Francją 620 km , Niemcami 167 km , Luksemburgiem 148 km , Holandią 450 km

- *Granice morskie:* 64 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 68 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Użytkowanie terenu:*
  - grunty orne 24%
  - sady 1%
  - lasy i zadrzewienia 21%
  - pastwiska i łąki 21%
  - pozostałe 33%

1.2. *Warunki naturalne:*

Rzeźba terenu. Ze względu na warunki naturalne dzielimy Belgię na trzy zasadnicze części: dolną, środkową i górną.

Dolna Belgia obejmuje obszar nadmorski, którego południową granicę stanowią rzeki: Lys, Skalda, Rupel, Dyle i Demer. Jest to obszar nizinny osłonięty od morza pasem wydm o wysokości od 6 do 39 m n.p.m.

Brzeg morski jest niski i piaszczysty. Szerokość plaży morskiej dochodzi do 300 m. Pas wydmowy ma również około 300 m szerokości. Za wydmami ciągnie się pas polderów szerokości 10-20 km, poprzecinany kanałami i rowami odwadniającymi. Dalej na południe rozciąga się lekko sfalowana równina Flandrii o wysokości bezwzględnej do 60 m. Na wschód od Flandrii rozciąga się łagodnie sfalowana, miejscami pagórkowata Kampinia. Obok pól uprawnych występują tu liczne jeziora i obszary zabagnione.

Belgię środkową od górnej oddziela dolina Sambry i Mozy. Jest to teren poprzecinany licznymi dolinami rzecznyymi na płaskowzgórza, przeważnie o wysokich krawędziach i stromych zboczach.

Belgia górna jest płytą wyżynną i górską poprzecinaną głębokimi dolinami o stromych i często skalistych zboczach. Na wyższych płaskowzgórzach występują rozległe torfowiska. W wapiennych skałach gór ardeńskich występują zjawiska krasowe.

Klimat. Klimat Belgii jest umiarkowany, morski. Lata są dość ciepłe, zimy łagodne. Średnia temperatura stycznia wynosi 3°, lipca 19°. W Ardenach klimat jest znacznie ostrzejszy. Średnia temperatura stycznia w najwyższych partiach gór wynosi -10°, a lipca 14°. Śnieg w Ardenach utrzymuje się przez wiele miesięcy, natomiast na nizinach leży krótko. W górach wieją silne wiatry, przeważnie zachodnie. Roczne opady wynoszą od 650 do 850 mm.

Rzeki. Sieć rzeczna Belgii jest gęsta, rzeki są głębokie, uregulowane, pełnowodne. Liczne kanały o szerokości od 23 do 60 m i głębokości od 2,5 do 10 m łączą wszystkie rzeki tego kraju i większe jego miejscowości.

Lasy zajmują 21% powierzchni kraju, około 75% to lasy liściaste. Najmniej lasów znajduje się we Flandrii, najwięcej w Ardenach i Kampinii.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. *Informacje podstawowe*

- *Ludność ogółem:* 10 182,0 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 17% (mężczyźni 896,0 tys., kobiety 853,5 tys.);

- 15 - 64 lat: 66% (mężczyźni 3 389,6 tys., kobiety 3 318,3 tys.);
- 65 i więcej lat: 17% (mężczyźni 704 tys., kobiety 1 020,8 tys.);
- *Przyrost naturalny*: 0,06%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców*: 9,98
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców*: 10,43
- *Migracja netto*: 1,01 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet)*:
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 1,02
  - 65 i więcej lat 0,69
  - średnia 0,96
- *Średnia długość życia*: 77,5 lat, w tym: mężczyźni 74,3 lat, kobiety 80,9 lat
- *Struktura narodowościowa*:
  - Flamandowie 55%
  - Walonowie 33%
  - inni 12%
- *Wyznania*: katolicyzm 75%; protestantyzm 25%
- *Język*: flamandzki 56%, francuski 32%, niemiecki 1%, inne 11%
- *Alfabetyzacja*: 99%
- *Urbanizacja*: 96,5%

2.2. Osadnictwo

Belgia należy do najbardziej zurbanizowanych krajów świata (urbanizacja 96,5%). Średnia gęstość zaludnienia wynosi 339 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest stosunkowo równomierne. Powyżej średniej krajowej występuje ono na północy, zaś poniżej - na południe, w Ardenach.

Największymi miastami Belgii są Bruksela (990 tys. mieszkańców), Antwerpia (490 tys.), Gandawa (250 tys.), Charleroi (296 tys.), Liege (202 tys.) i Brugia (119 tys.). Wokół tych miast rozciągają się obszary zurbanizowane, zwłaszcza wokół Brukseli, Gandawy, Antwerpii i Liege. Liczba ludności tych obszarów przekracza liczbę ludności wymienionych miast.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Monarchia konstytucyjna
- *Nazwa państwa*:
  - konwencjonalna pełna: Kingdom of Belgium
  - konwencjonalna skrócona: Belgium
  - lokalna pełna: franc. Royaume de Belgique;
flam. Koninkrijk België
  - lokalna skrócona: franc. Belgique
flam. België
- *Stolica*: Bruksela
- *Święto państwowe*: 21 lipca
- *Konstytucja*: 7 lutego 1831 r., zmodyfikowana 14 lipca 1993 r.
- *Głowa państwa*: król

- *Organ ustawodawczy: Izba Deputowanych (212 członków) i Senat (181 członków)*

3.2. Podział administracyjny

Belgia dzieli się na 10 regionów: Antwerpię, Brabancję Walońską, Brabancję Flandryjską, Zachodnią Flandrię, Wschodnią Flandrię, Hainaut, Liege, Limburgię, Luksemburgię i Namur.

Prowincje dzielą się na powiaty, te na gminy.

Na czele prowincji stoi gubernator mianowany przez króla.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce: węgiel kamienny, gaz ziemny*
- *Wielkość i kierunki eksportu: \$ 145 mld (Niemcy 24%, Francja 19%, Holandia 14%)*
- *Wielkość i kierunki importu: \$ 137 mld (Niemcy 24%, Holandia 17%, Francja 16%)*
- *Produkcja energii elektrycznej: 79 mld kWh, w tym*
  - elektrownie ciepłe 41,73%
  - elektrownie wodne 0,33%
  - elektrownie jądrowe 57,93%
  - elektrownie inne 0,01%
- *Produkt krajowy brutto, według parytetu siły nabywczej: \$ 236 mld*
- *Realne tempo wzrostu: 2,8%*
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca: \$ 23 400*
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 1,9%
  - przemysł 27,2%
  - usługi 70,9%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie: b.d.*
- *Inflacja: 1%*
- *Siła robocza ogółem: 4,28 mln*
- *Siła robocza według zatrudnienia:*
  - rolnictwo 2,6%
  - przemysł 27,7%
  - usługi 69,7%

4.2. Przegląd gospodarki

Belgia jest wysoko rozwiniętym krajem przemysłowym. Gospodarka jej uzależniona jest jednak od importu surowców mineralnych.

Belgia ma silnie rozwinięty przemysł ciężki, w tym hutnictwo żelaza i hutnictwo metali nieżelaznych oraz przemysł petrochemiczny i chemiczny.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje: ogółem 3 380 km (normalnotorowe), w tym: 2 459 km zelektryfikowanych; 2 563 o podwójnych torach*

- *Drogi*: ogółem 143 175 km (utwardzone), w tym 1 675 km ekspresowych
- *Drogi wodne*: ogółem 2 043 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 1 328 km
  - gazu ziemnego 3 300 km
- *Porty morskie*: Antwerpia, Oostende, Zeebrugge.
- *Porty śródlądowe*: Gent, Brugge, Hasselt, Liege, Mons, Namur.
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 23 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 35 668 GRT/56 412 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 42, w tym:
  - a. Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:

- powyżej 3 047 m	- 6
- 2 438 - 3 047 m	- 8
- 1 524 - 2 437 m	- 3
- 914 - 1 523 m	- 1
- poniżej 914 m	- 6
Razem	24
  - b. Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:

- 914 - 1523 m	- 2
- poniżej 914 m	- 16
Razem	18

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Gęstość sieci kolejowej w Belgii wynosi 11,1 km/100 km² powierzchni a sieci drogowej 470 km/100 km². Jest to najgęstsza sieć transportowa spośród państw NATO. Dobrze rozwinięta jest też sieć dróg wodnych śródlądowych. Prawie wszystkie większe miasta Belgii mają połączenia wodne poprzez sieć wodną kraju. Połączenia wodne z morzem mają miasta położone w głębi kraju. Należą do nich Gandawa, Bruksela, Antwerpia i Liege.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: siły lądowe, siły powietrzne, marynarka wojenna, wojska obrony terytorialnej
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne*:
(mężczyźni w wieku 15-49 lat) 2 mln 538 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne*:
(mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej): 2 mln 99 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągniętych wiek poborowy w danym roku*: 64,2 tys.
- *Wydatki na obronność*: \$ 4,6 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB*: 1,7%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Doktryna wojskowa Belgii opiera się na strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego przystosowanej do własnych potrzeb. Król, parlament i rząd sprawują

ogólne zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi oraz kierują całokształtem polityki wojskowej i przygotowaniach obronnych państwa.

Cała armia Belgii liczy nieco ponad 40 tysięcy żołnierzy.

W skład sił lądowych wchodzi wojska operacyjne, jednostki szkolne oraz wsparcia bojowego i logistycznego. Na ich czele stoi Szef Sztabu Sił Lądowych. Na uzbrojeniu sił lądowych znajduje się około 330 czołgów, ok. 1400 BWP, ok. 300 dział i moździerzy kalibru powyżej 100 mm oraz 78 śmigłowców. Siły powietrzne posiadają kilkanaście eskadr. Podstawowe wyposażenie stanowi ponad 200 samolotów.

Marynarka Wojenna dysponuje siłami eskortowymi minowo-trałowymi. Na uzbrojeniu MW znajduje się 21 okrętów, w tym 3 fregaty rakietowe i 4 trałowce

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Belgii wynika z jej położenia geograficznego. Leży ona bowiem w najważniejszym miejscu nizin nadmorskich oraz w bezpośredniej styczności z Cieśniną Kaletańską.

Terytorium Belgii stanowi więc dogodne przejście na kierunku Cieśnina Kaletańska - Zagłębie Ruhry a ponadto umożliwia oddziaływanie na szlaki komunikacji morskiej wiodące przez kanał La Manche.

Na wzrost znaczenia strategicznego Belgii wywarła też wpływ lokalizacja w Brukseli Kwatery Głównej NATO.

Polowanie Czech na tle Europy i państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

* Położenie geograficzne

12° - 19° dl. wsch.

48,5° - 51° szer. półn.

* Powierzchnia: ogółem 78 703 km², w tym:

- obszar lądowy 78 645 km²

- wody wewnętrzne 58 km²

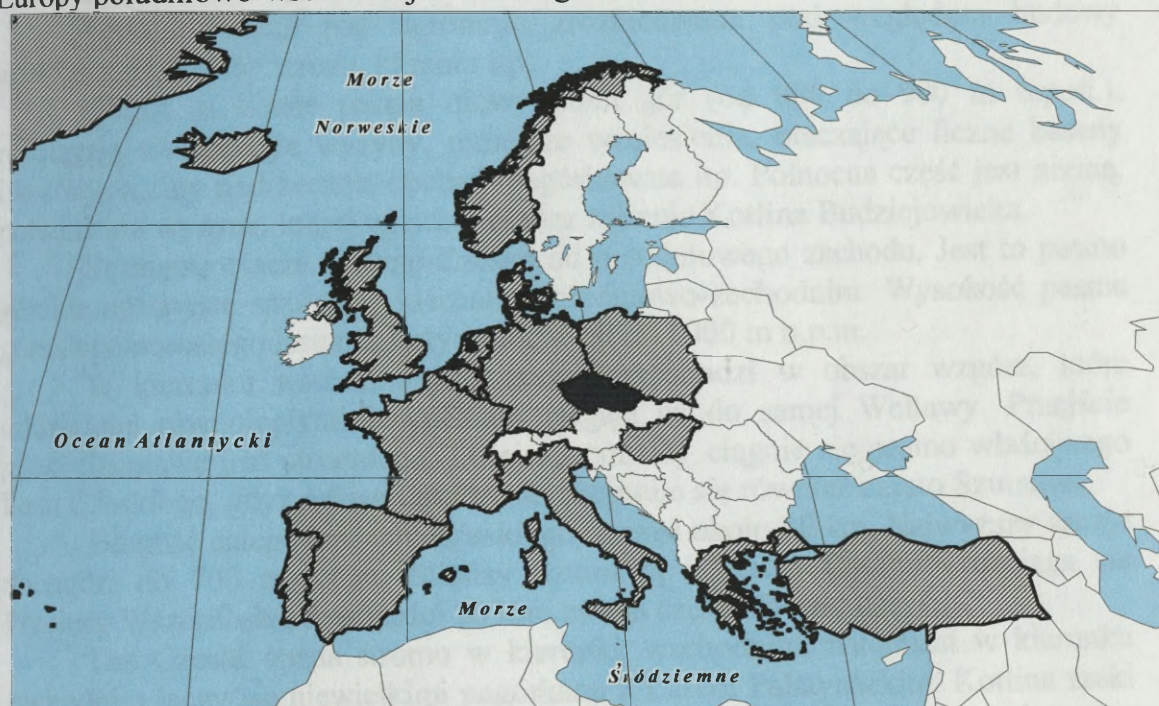
* Granice lądowe: ogółem 1 881 km, w tym z Austrią 362 km, Niemcami

546 km, Polską 158 km, Słowacją 215 km.

2. CZECHY (REPUBLIKA CZESKA)

Terytorium Czech położone jest w Kotlinie Czeskiej, tj. na obszarze ograniczonym od północy, zachodu i południa masywami górskimi Sudetów, Rudaw, Lasu Czeskiego i Szumawy. Położone jest ono w samym środku kontynentalnego kadłuba Europy, na przesmyku bałtycko-adriatyckim. Tym samym terytorium Czech odgrywa ważną rolę jako obszar tranzytowy dla wielu państw w ich wzajemnych stosunkach gospodarczych. Szczególnie ważną rolę odgrywa dla Polski i Niemiec.

Dla Polski terytorium Czech stanowi obszar tranzytowy w jej stosunkach gospodarczych z państwami Europy południowej, dla Niemiec zaś - z państwami Europy południowo-wschodniej i Bliskiego Wschodu.

Położenie Czech na tle Europy i państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 12° - 19° dł. wsch.
 $48,5^{\circ}$ - 51° szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem $78\,703\text{ km}^2$, w tym:
 - obszar lądowy $78\,645\text{ km}^2$;
 - wody wewnętrzne 58 km^2
- **Granice lądowe:** ogółem $1\,881\text{ km}$, w tym: z Austrią 362 km , Niemcami 646 km , Polską 658 km , Słowacją 215 km .

- *Granice morskie:* 0 km
- *Wylączna strefa ekonomiczna:* 0 km
- *Wody terytorialne:* 0 km
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Śnieżka 1602 m n.p.m.
  - najniższy rzeka Łaba 115 m n.p.m.
- *Użytkowanie terenu:*

- grunty orne	41%
- sady	2%
- użytki zielone	11%
- lasy i zadrzewienie	34%
- pozostałe	12%
- *Tereny zmeliorowane:* 240 km²

1.2. Warunki naturalne:

Kotlina Czeska jest ogromnie zróżnicowana pod względem budowy geologicznej, rzeźby terenu, klimatu itp.

Biegają tu liczne pasma niewysokich gór (od 800 do 900 m n.p.m.), rozciągają się rozległe wyżyny, mniejsze wzniesienia, otaczające liczne baseny i kotliny, niziny nadrzeczne, obszary pagórkowate itp. Północna część jest niziną, południowa wyżyną, której większy obszar zajmuje Kotlina Budziejowicka.

Szumawa otacza Kotlinę Czeska od południowego zachodu. Jest to pasmo górskie opadające stromo w kierunku południowo-zachodnim. Wysokość pasma górskiego porośniętego lasem iglastym dochodzi do 1000 m n.p.m.

W kierunku wschodnim Szumawa przechodzi w obszar wzgórz, które oddzielone równoległymi łańcuchami sięgają aż do samej Wełtawy. Przejście przez Szumawę jest utrudnione. Dalej ku północy ciągnie się pasmo właściwego Lasu Czeskiego, gdyż nazwą Las Czeski obejmuje się również często Szumawę.

Długość całego łańcucha górskiego wynosi około 80 km. Najwyższy szczyt dochodzi do 700 m n.p.m. Między Szumawą i Lasem Czeskim rozciąga się Przełęcz Wszerubska, szerokości 20 km, zwana często *Bramą Czeską*.

Las Czeski opada stromo w kierunku wschodnim, natomiast w kierunku zachodnim łączy się niewielkimi pagórkami z Lasem Palatynackim. Kotlina rzeki Ohrzy, rozciągająca się między Lasem Czeskim a Rudawami, stanowi ważne przejście do Czech z północnego zachodu.

Rudawy ciągną się od Białej Elstery do Łaby. Łagodnie opadają ku Kotlinie Saskiej, stromo ku dolinie Ohrzy i Kotlinie Cieplickiej. Najwyższe wzniesienie dochodzi do 1 243 m n.p.m. Porośnięte są lasami jodłowo-bukowymi i świerkowymi.

Od północy i północnego wschodu Kotlina Czeska otoczona jest Sudetami, które sięgają do Bramy Morawskiej. Długość ich wynosi 300 km, szerokość 50 km. Głównymi przejściami są: Przełęcz Szklarska, Przełęcz Lubawska, Kotlina Kamiennogórska, Przełęcz Międzyleska. Przełęcz Lubawska w przeszłości stanowiła ważne przejście przez Sudety. Walczono o nią zacięcie w wojnie siedmioletniej.

Od wschodu Kotlina Czeska ograniczona jest Wyżyną Czesko-Morawską, która ma do 650 m wysokości. Jest to obszar pagórkowaty i w dużym stopniu zalesiony. Południowo-zachodnia część wyżyny stanowi najkrótsze, dogodnie

przejście z Czech do południowych Moraw, doliny Dunaju i Wiednia. Również dogodnie przejście z Czech na Morawy prowadzi wzdłuż górnej Morawy do Ołomuńca oraz wzdłuż rzeki Svitavy do Brna.

Klimat Czech jest umiarkowany, ciepły. Średnia temperatura stycznia waha się od 2° do -6° a lipca około 20°. Roczna suma opadu wynosi 500-700 mm, w górach zaś jest dwukrotnie większa.

Rzeki Czech należą do zlewisk mórz: Czarnego (Dunaj z Wagiem i Morawą), Północnego (Łaba z Wełtawą, Ohrzą, Izera) i Bałtyckiego (Odra). Przeważają rzeki krótkie, górskie, zasobne w energię wodną. Nieliczne, niewielkie jeziora występują głównie w Szumawie a liczne stawy rybne w Kotlinie Trzebońskiej.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 10,3 mln (1999)
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 17% (mężczyźni 888,3 tys., kobiety 845,7 tys.);
  - 15 - 64 lat: 66% (mężczyźni 3 mln 389,6 tys., kobiety 3 mln 558,8 tys.);
  - 65 i więcej lat: 17% (mężczyźni 545,3 tys., kobiety 872,7 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,01% (1999)
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 9,84
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 10,86
- *Migracja netto:* 0,91 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 1,00
  - 65 i więcej lat 0,62

średnia
- *Średnia długość życia:* 74,35 lat, w tym: mężczyźni 71,01 lat, kobiety 77,88 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Czesi 94,4%
  - Słowacy 3%
  - Polacy 0,6 %
  - Niemcy 0,5%
  - Węgrzy 0,2%
  - Romowie 0,3%
  - inni 1%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 39,2%, protestanckie 4,6%, prawosławne 3,0%, inne 13,4%, ateiści 39,8%
- *Język:* czeski, słowacki (około 300 tys. osób)
- *Alfabetyzacja:* 99%
- *Urbanizacja:* 76,0%

2.2. Osadnictwo

W Czechach występuje ponad 15 tys. jednostek urbanistycznych (miast, wsi i osiedli). Miast o liczbie ludności 50-100 tys. mieszkańców jest 15 (1993 r.), a z liczbą ludności powyżej 100 tys. - 7 (Praga - 1 217 tys. osób, Brno - 394, Ostrawa - 327, Pilzno - 172, Ołomuniec - 107, Liberec - 103 i Hradec Kralove - 101 tys.

osób). Łącznie w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców żyje 23,4% ludności kraju.

Największą aglomeracją miejską jest Praga, w skład której wchodzi także miasta znajdujące się w odległości 30-35 km od stolicy.

Do dużych ważnych aglomeracji należą: ostrawska, brneńska, ustecko-mostecko-chomutowska i kilka innych.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: demokracja parlamentarna
  - *Nazwa państwa*:
    - konwencjonalna pełna: Czech Republic
    - konwencjonalna skrócona: Czech Republic
    - lokalna pełna: Česká Republika
    - lokalna skrócona: Česká Republika
    - *Stolica*: Praga
  - *Święta państwowe*: 8 maja, 28 października
  - *Konstytucja*: 1992
  - *Głowa państwa*: prezydent
  - *Organ ustawodawczy*: Parlament (220 członków), Senat (81 członków)
- 3.2. *Podział administracyjny*: 14 regionów, w tym rejon stołeczny – Praga.
Regiony dzielą się na powiaty (*okresy*), których jest 76, w tym trzy miasta wydzielone (Brno, Pilzno i Ostrawa)

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: węgiel kamienny i brunatny, kaolin, grafit
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 24 mld (Niemcy 35,7%, Słowacja 12%, Austria 6,4%, Polska 5,7%, Rosja 3,4%, Włochy 3,3%, Francja 2,5%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 27 mld (Niemcy 26,6%, Słowacja 8,4%, Włochy 5,3%, Austria 4,4%, Wlk. Brytania 3,4%, Polska 3,2%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 60 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłone 76,69%
  - elektrownie wodne 3,04%
  - elektrownie jądrowe 20,27%
  - elektrownie inne 0%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 116,7 mld (1998)
- *Realne tempo wzrostu*: 1,5%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 11 300 (według siły nabywczej)
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:
  - rolnictwo 5,0%
  - przemysł 33,8%
  - usługi 61,2%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: 10%

- *Inflacja*: 10,7%
- *Siła robocza ogółem*: 3,655 mln
- *Siła robocza według zatrudnienia*:

- rolnictwo	6,9%
- przemysł	3,1%
- usługi	61,2%
- budownictwo	9,1%
- transport i komunikacja	7,2%

4.2. Przegląd gospodarki

Czechy należą do krajów niezbyt zasobnych w surowce mineralne. Występują tu: węgiel kamienny i brunatny, ruda żelaza i metali nieżelaznych (srebro, miedź, ołów, antymon, uran, wolfram, cynk) oraz piryty, azbest, magnezyt, sól kuchenna, kaolin i inne. Wiele z tych surowców występuje w niewielkich ilościach i są importowane z innych krajów. Należą do nich m.in. ruda żelaza (z Rosji, Ukrainy i Brazylii), cynk (z Polski, Kazachstanu i Słowacji), mangan (z Ukrainy i Holandii), miedź (z Niemiec, Słowacji i Polski), siarka (z Polski i Słowacji).

Czechy należą do państw o dobrze rozwiniętym przemyśle. Do najważniejszych okręgów przemysłowych należy okręg środkowoczeski (praski). Jest on wszechstronnie rozwinięty. Koncentruje się w nim przemysł maszynowy i elektrotechniczny, spożywczy i chemiczny oraz hutnictwo metali nieżelaznych.

Okręg ostrawski jest centrum czarnej metalurgii. Rozwinięty jest tu także przemysł paliwowo-energetyczny i maszynowy.

Okręg brneński specjalizuje się w przemyśle maszynowym i elektrotechnicznym.

Okręg mostecko-ustecki charakteryzuje się dobrze rozwiniętym przemysłem paliwowo-energetycznym.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 9 440 km (normalnotorowe), w tym: zelektryfikowanych 2 743 km; o podwójnych torach 1 885 km
- *Drogi*: ogółem 55 489 km w tym
  - utwardzone 55 489 (ekspresowe 423 km)
  - nieutwardzone 0 km
- *Drogi wodne*: b.d.
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych b.d.
  - gazu ziemnego 5 400 km
- *Porty morskie*:
- *Porty śródlądowe*: Decin, Praga, Usti nad Łabą
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów (powyżej 1000 GRT) b.d.
  - wyporność GRT/ DWT b.d.
- *Porty lotnicze*: ogółem 69, w tym:
  - a. Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:

- powyżej 3 047 m	- 2
- 2 438 - 3 047 m	- 8
- 1 524 - 2 437 m	- 11
- 914 - 1 523 m	- 1
- poniżej 914 m	- 13

Razem 35

b. Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:

- 914 - 1523 m	- 17
- poniżej 914 m	- 17

Razem 34

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Sieć transportowa w Czechach jest dobrze rozwinięta, gdyż średnia gęstość dróg samochodowych wynosi 71 km/100 km² a sieci kolejowej 12 km/100 km².

Sieć drogową tworzą drogi międzynarodowe, w tym autostrady (423 km), drogi krajowe i regionalne. Spośród najważniejszych dróg międzynarodowych cztery łączą Czechy z Niemcami, dwie z Polską.

Długość linii kolejowych wynosi 9,4 tys. km, w tym zelektryfikowanych 2,7 tys. km. Największym węzłem kolejowym jest Praga. Główny szlak kolejowy biegnie z zagłębia mosteckiego przez Usti nad Łabą, Mielnik, Pardubice do Ostrawy i dalej do Słowacji. Druga ważna linia biegnie na południu kraju z Cheb przez Pilzno, Czeskie Budziejowice, Havličkow Brod, Brno i dalej do Bratysławy w Słowacji.

Transport rurociągowy w Czechach odgrywa istotną rolę w transporcie ropy naftowej i jej pochodnych, gazu ziemnego oraz wody. Do najważniejszych należą rurociągi tranzytowe. Są to: gazociąg biegnący z Rosji przez Ukrainę i Słowację do Niemiec i Francji oraz ropociąg i gazociąg biegnące także z Rosji do Niemiec (do Sasko-Turyńskiego Okręgu Przemysłowego). Ponadto w 1996 r. oddano do eksploatacji ropociąg Kralupy - Ingolstadt.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej, wojska obrony cywilnej (terytorialnej), wojska kolejowe
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne:* 2 684, 8 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat)
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne:* 2 046,1 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej):
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 73,1 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 1,1 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,8%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Podstawowym rodzajem Sił Zbrojnych Republiki Czeskiej są wojska lądowe. W ich skład wchodzi: wojska polowe, siły szybkiego reagowania oraz

wojska obrony regionalnej. Siły powietrzne składają się z wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej. W skład lotnictwa wchodzi sześć baz lotniczych, w tym: 3 bazy lotnictwa taktycznego, po 1 bazie dla lotnictwa sił lądowych i sił transportowych oraz szkolenia bojowego.

Niezależnie od wyżej wymienionych sił składowymi armii czeskiej są: logistyka, służba zdrowia, policja i wojskowe służby informacyjne.

6.3. Znaczenie strategiczne

Terytorium Czech położone jest w centralnej części Europy, na przesmyku bałtycko-adriatyckim i zajmuje jego część środkową. Terytorium tego państwa obejmuje Kotlinę Czeską otoczoną ze wszystkich stron górami i stanowi obszar dogodny do obrony, zwany potocznie „bastionem czeskim”.

Duże znaczenie strategiczne tego bastionu wynika m. in. z bliskości przejść dogodnych do działań bojowych wojsk. Jednym z nich jest kierunek biegnący z Saksonii i Turyngii przez Bramę Łużycką na Śląsk, drugim - Korytarz Wiedeński. Obydwa kierunki wyprowadzają na Bramę Morawską oraz na żywotnie ważne dla Czech i Polski okręgi przemysłowe Brna i Ostrawy oraz Górne Śląska. Ponadto wyprowadzają one na Wielką Nizinę Węgierską i dalej przez Bramę Lublańską nad Adriatyk a także w kierunku Bliskiego Wschodu.

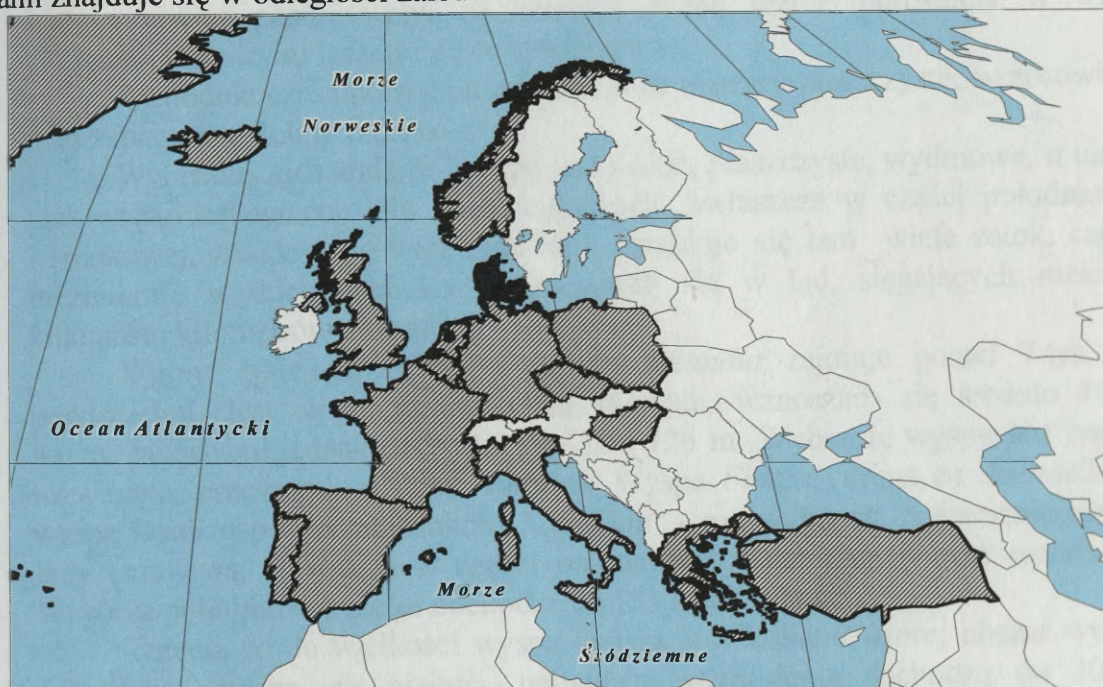
3. DANIA (KRÓLESTWO DANII)

Dania zajmuje Półwysep Jutlandzki oraz około 500 wysp i wysepek leżących między Jutlandią a Półwyspem Skandynawskim. Do największych wysp należą: Zelandia, Fionia, Lolland, Bornholm. Ponadto do Danii należą terytoria autonomiczne: Wyspy Owcze i Grenlandia.

Powierzchnia Danii bez terytoriów autonomicznych wynosi 43,1 tys. km², w tym:

- Półwysep Jutlandzki 29,77 tys. km²
- 97 zamieszkałych wysp 13,26 tys. km²
- 386 bezludnych wysepek 0,05 tys. km².

Powierzchnia terytoriów autonomicznych wynosi: Wysp Owczych 1,4 tys. km², Grenlandii 2 175,6 tys. km². Najbardziej oddalony od morza punkt Danii znajduje się w odległości zaledwie 52 km.

Położenie Danii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
8° - 15° dł. wsch.
55 - 58° szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 43 094 km², w tym:
- obszar lądowy 42 394 km²;
- wody wewnętrzne 700 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 68 km, w tym: z Niemcami 68 km

- *Granice morskie*: 7 314 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 3 mM
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	24%
- sady	1%
- lasy i zadrzewienie	21%
- pozostałe	34%

1.2. *Warunki naturalne*:

Półwysep Jutlandzki pod względem rzeźby terenu stanowi jakby przedłużenie Niziny Niemieckiej. Powierzchnia jego ma charakter nizinny, często równinny, miejscami pagórkowaty, zwłaszcza w części wschodniej. Wszystkie wzniesienia przebiegają przeważnie południkowo, opadają łagodnie w stronę otaczających nizin i zazwyczaj poprzecinane są szerokimi, podmokłymi dolinami rzek.

Najbardziej urozmaicony charakter rzeźby ma wschodnia część półwyspu. Jest to obszar pagórkowaty, ze znaczną liczbą jezior, porośnięty w wielu miejscach bukowymi lasami i gęsto zaludniony.

Zachodnia część półwyspu posiada duże obszary piaszczyste, wrzosowiska oraz zabagnione doliny rzeczne.

Wybrzeże zachodnie półwyspu jest niskie, piaszczyste, wydmowe, u ujścia rzek często zabagnione. Na wielu odcinkach, zwłaszcza w części południowej i środkowej, znajdują się wały ochronne. Znajduje się tam wiele zatok, często niezmiernie wąskich, głęboko wrzynających się w ląd, sięgających niekiedy kilkunastu kilometrów długości.

Wyspy. Największa wyspa duńska *Zelandia* zajmuje ponad 7 tys. km² powierzchni. Jest ona przeważnie pagórkowata, wznosząca się średnio 40 m n.p.m. Miejscami jednak dochodzi do 110 i 126 m. Wybrzeże wyspy jest bardzo rozwinięte, przeważnie niskie i łagodne. Wyspa *Fionia*, druga co do wielkości wyspa Danii o powierzchni około 3 tys. km² - ma wybrzeża przeważnie niskie, linie brzegową, zwłaszcza w części południowo-zachodniej, dobrze rozwiniętą. Wzgórza południowej części dochodzą do 131 m wysokości.

Trzecią co do wielkości wyspą duńską jest Lolland, której obszar wynosi 1 241 km². Wyspa jest nizinna, najwyższe wzniesienia dochodzą do 30 m. W wielu miejscach występują depresje. Prawie całe wybrzeże południowe zabezpieczone jest wałami ochronnymi.

Klimat Danii jest umiarkowany, typu morskiego, z przewagą mas powietrza napływającego z Oceanu Atlantyckiego. Pogoda jest bardzo niestała, przeważnie wietrzna, pochmurna i dżdżysta. Najczęstsze wiatry mają kierunek z południowego i północnego zachodu, są dość silne, zwłaszcza zimą. Średnie temperatury stycznia wahają się w granicach od 0° do -1°, lipca od 15° do 17°.

Zimą dość często napływają zimne masy powietrza ze wschodu i północnego wschodu, obniżając niekiedy temperaturę do -25°. Latem wiatry z tych kierunków podnoszą temperaturę do 30°. Najwięcej opadów występuje jesienią i zimą, najmniej wiosną. Średnie opady wynoszą 650 mm rocznie. Śnieg pokrywa ziemię od 1 do 2 miesięcy. Lód na Kattegacie i w Cieśninach Duńskich

występuje średnio raz na trzy lata i trwa od końca stycznia lub od początku lutego do połowy marca.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- Ludność ogółem: 5 356,8 tys. (1999)
- Struktura wiekowa:
  - 0 - 14 lat: 18% (mężczyźni 504,2 tys., kobiety 478,6 tys.);
  - 15 - 64 lat: 67% (mężczyźni 1 811,4 tys., kobiety 1 765,0 tys.);
  - 65 i więcej lat: 17% (mężczyźni 331,2 tys., kobiety 466,4 tys.);
- Przyrost naturalny: 0,38%
- Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców: 11,57
- Liczba zgonów na 1000 mieszkańców: 10,97
- Migracja netto: 3,22 migrantów/1000 mieszkańców
- Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 1,03
  - 65 i więcej lat 0,71
- średnia 0,98
- Średnia długość życia: 76,51, w tym mężczyźni 73,83 lat, kobiety 79,33 lat
- Struktura narodowościowa:
  - Duńczycy 97,2%
  - Turcy 0,5%
  - Skandynawowie 0,4%
  - inni (Eskimosi, Niemcy, Polacy, Brytyjczycy) 1,9%
- Wyznania: luteranizm 90,6%; katolicyzm 0,5%; judaizm 0,1%; inne 8,8%
- Język: duński
- Alfabetyzacja: 99%
- Urbanizacja: 87%

2.2. Osadnictwo

Ludność Danii wynosi 5 356,8 tys. mieszkańców a średnia gęstość zaludnienia 123 osoby/km². Rozmieszczenie ludności jest nierównomierne. Obszary o największej gęstości zaludnienia występują wzdłuż wschodniego wybrzeża Półwyspu Jutlandzkiego oraz na wyspach Fionia i Zelandia. Do największych miast należą: Kopenhaga (1 336 tys. mieszkańców), Århus (264 tys.), Odense (178 tys.), Ålborg (156 tys.), Esbjerg 82 tys.), Randers (61 tys.).

Aglomeracja Kopenhagi, zwana wielką Kopenhagą, obejmuje 21 administracyjnie niezależnych od siebie miast z 1 336 tys. ludności na 620 km². Jest to zespół miejski wielofunkcyjny o wyjątkowym znaczeniu. Na jego obszarze mieszka 28% ludności kraju.

Aglomeracja Kopenhagi stanowi największe centrum handlowe i przemysłowe całej Skandynawii, ośrodek dyspozycyjny handlu zagranicznego, kapitału, międzynarodowej europejskiej i zamorskiej komunikacji lotniczej oraz

ośrodek życia politycznego i naukowego. Połączona mostem przez cieśninę Sund ze Szwecją (Malmö).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: monarchia konstytucyjna
- *Nazwa państwa*:
  - konwencjonalna pełna: Kingdom of Denmark
  - konwencjonalna skrócona: Denmark
  - lokalna pełna: Kongeriget Danmark
  - lokalna skrócona: Danmark
- *Stolica*: Kopenhaga
- *Święta państwa*: 16 kwietnia (1940)
- *Konstytucja*: 7 lutego 1849 r., zmodyfikowana 5 czerwca 1953 r.
- *Głowa państwa*: królowa
- *Organ ustawodawczy* Folketing (Parlament - liczący 179 członków)

3.2. Podział administracyjny:

Terytorium Danii pod względem administracyjnym dzieli się na: 14 okręgów i 2 miasta wydzielone. Są to: Århus, Bornholm, Frederiksberg, Frederiksborg, Fyn, Kopenhavn, Kopenhaga, Nordjylland, Ribe, Ringkøbing, Roskilde, Sønderjylland, Storstrøm, Vejle, Vestsjælland, Viborg. Miastami wydzielonymi są: Kopenhaga i Frederiksberg.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: ropa naftowa, gaz ziemny, sól, surowce skalne
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 48,8 mld (Niemcy 21,4%, Szwecja 11,6%, Wlk. Brytania 9,6, Norwegia 6,2%, Francja 5,3%, Stany Zjednoczone 4,6%, Holandia 4,5% (1997))
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 46 mld (Niemcy 21,7%, Szwecja 12,7%, Holandia 7,8%, Wlk. Brytania 7,6%, Francja 5,6%, Norwegia 5,2%, St. Zjednoczone 5,0%, Japonia (1997))
- *Produkcja energii elektrycznej*: 50 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłe 97,6%
  - elektrownie wodne 0,05%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 0%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 124,4 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 2,6%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 23 300
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:
  - rolnictwo 4%
  - przemysł 27%
  - usługi 69%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.
- *Inflacja*: 1,8%

- *Siła robocza ogółem:* 2 896,0 tys.
- *Siła robocza według zatrudnienia:*
  - rolnictwo 25%
  - przemysł 5%
  - usługi 70%

4.2. Przegląd gospodarki

Dania jest wysoko rozwiniętym krajem przemysłowo-rolniczym. Energetykę rozwija na bazie własnej ropy naftowej i gazu ziemnego, natomiast przemysł metalurgiczny w oparciu o importowane surowce.

Najbardziej rozwiniętą gałęzią przemysłu jest przemysł maszynowy i stoczniowy. Głównymi ośrodkami przemysłu stoczniowego są: Kopenhaga, Nakskov, Odense, Helsingor, Aalborg i Frederikshavn.

Dania ma też dobrze rozwinięty przemysł chemiczny. Ośrodkami tego przemysłu są: Aarhus, Aalborg i Odense.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 3 323 km (normalnotorowe; 458 km prywatnych), w tym 440 km zelektryfikowanych, 760 o podwójnych torach
- *Drogi:* ogółem 71 600 km, w tym wszystkie utwardzone
- *Drogi wodne:* ogółem 417 km
- *Rurociągi:*
  - ropy naftowej i produktów naftowych 688 km
  - gazu ziemnego 700 km
- *Porty morskie:* Alborg, Arhus, Kopenhaga, Esbjerg, Fredericia, Grenaa, Koge, Odense, Struer
- *Porty śródlądowe:* b.d.
- *Marynarka handlowa:*
  - liczba okrętów 337 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 5 130 643 GRT/6 880 248 DWT
- *Porty lotnicze:* ogółem 118, w tym:
  - a. Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:

- powyżej 3 047 m	- 2
- 2 438 - 3 047 m	- 7
- 1 524 - 2 437 m	- 3
- 914 - 1 523 m	- 13
- poniżej 914 m	- 3
<hr/>	
Razem	28
  - b. Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:

- 1 524 - 2 437	- 1
- 914 - 1523 m	- 7
- poniżej 914 m	- 82
<hr/>	
Razem	90

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Dania ma dobrze rozbudowaną sieć dróg samochodowych. Średnia gęstość tej sieci wynosi 170 km/100 km² i jest dwukrotnie większe od gęstości sieci drogowej Polski.

Dania ma także dobrze rozwinięty transport wodny. Stałe połączenia promowe istnieją między Kopenhagą - Malmö (Szwecja), Gedser - Warnemünde (Niemcy), Helsingor - Helsingborg (Szwecja) i inne. Ponadto istnieją połączenia Półwyspu Jutlandzkiego z wyspami oraz między poszczególnymi wyspami.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* siły lądowe, Marynarka Wojenna, siły lotnicze, Gwardia Narodowa
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne:*
(mężczyźni w wieku 15-49 lat) 1 316,6 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne:*
(mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej): 1 129,9 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 32,1 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 2,5 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,6%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Podstawą prawną funkcjonowania sił zbrojnych jest opracowywana cyklicznie na 3-5 lat i każdorazowo zatwierdzana przez parlament, Ustawa Obronna.

Duńskie siły zbrojne liczą około 34 tysięcy żołnierzy, a Gwardia Narodowa 66 tys. żołnierzy.

Siły lądowe składają się z jednostek operacyjnych i szkolno-bojowych. Trzonem jednostek operacyjnych są Duńska Dywizja Zmechanizowana i 1 Duńska Brygada Szybkiego Reagowania. Wymieniona Dywizja jest w składzie niemiecko-duńskiego Korpusu Sił NATO a od 1999 roku w polsko - niemiecko - duńskim Korpusie „Północ-Wschód”.

Lotnictwo sił duńskich składa się z eskadr lotnictwa myśliwskiego F-16, eskadry transportowej i eskadry śmigłowców.

Marynarka Wojenna Danii wyposażona jest w okręty wielozadaniowe, patrolowe i podwodne.

6.3. Znaczenie strategiczne

Terytorium Danii obejmuje ważne rejony geograficzne, które mają doniosłe znaczenie strategiczne. Wynika to z następujących względów:

- obejmuje obszary leżące między Morzem Bałtyckim a Morzem Północnym, a tym samym zajmuje kluczową pozycję na szlakach komunikacji morskiej z Bałtyku na Morze Północne;
- dzięki wyspom stwarza dogodny połączenie kontynentalnej części Europy z Półwyspem Skandynawskim. Dzięki temu zajmuje kluczową pozycję na szlakach komunikacji lądowo-morskiej łączących Europę Środkową z Europą Północną.

Specyficzne położenie Półwyspu Jutlandzkiego i wysp duńskich stwarzają sprzyjające warunki organizacji silnej obrony oraz kontroli szlaków komunikacyjnych wiodących z Bałtyku na Morze Północne i Atlantyk. Z tego powodu obszar ten w przeszłości był przedmiotem zainteresowania wielu państw i przyczyną wojen.

Wojny były w tym obszarze: Francuzi i Anglii oraz Niemcy i Szwajcaryi. Długość granicy państwowej jest prawie jednokrotną długością około 950 km. Najdłuższą granicą między wybrzeżem Morza Śródziemnego i Atlantyku wynosi około 1000 km. Położenie wojkowo-geograficzne i wieloletnie konflikty wojenne. Latac na granicy między oceanami Atlantyckim i Morzem Śródziemnym - osłonięta od ataków kamieru La Manche, od północy Prusy, od wschodu trudno dostępnym Alpejskim i górami Jura oraz Vogezami - Francja równocześnie wchodziła do szeregu państw europejskich i w wojnach światowych i powojennych wojny w kierunku Alpejskim.

Położenie Francji w Europie i w NATO

Wojenne granice północno-wschodnie od Renu do Morza Północnego nie posiadają wojskowej i naturalnej osłony. Na wschodniej granicy przetrwały one państwa niemieckie, szwajcarscy odwieczni wrogowie i wojenne zmagania między europejskimi państwami również w niedawnej przeszłości decydowały się losy i cel wojny światowej.

1. SKŁADOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

• Położenie geograficzne:

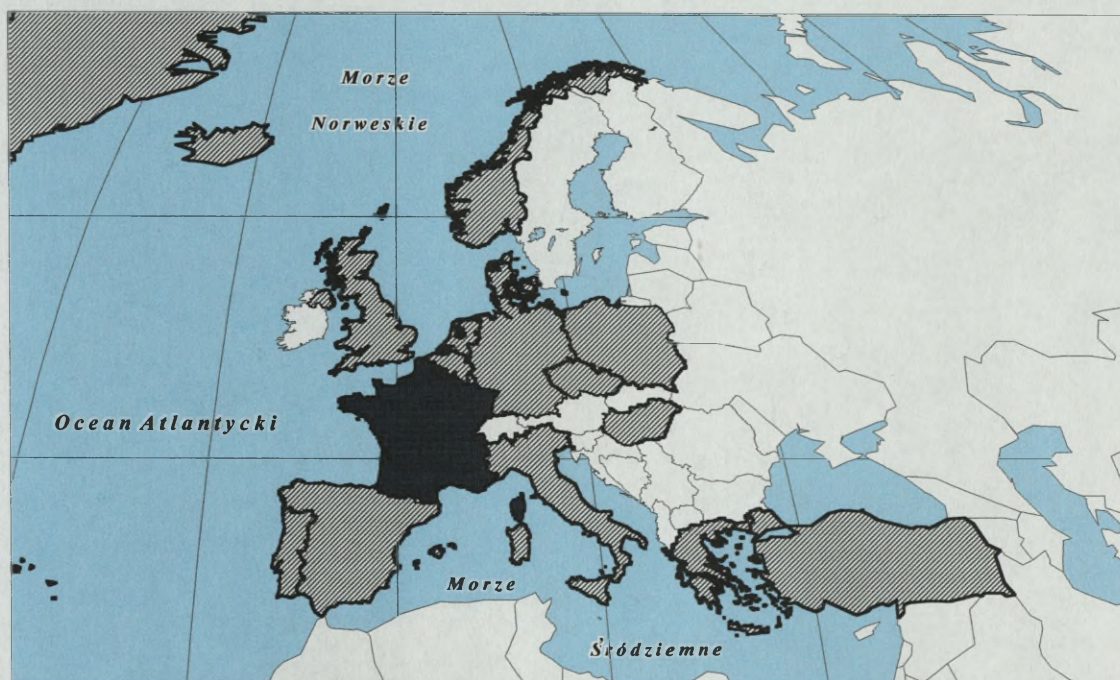
5° dl. zach. - 6° dl. zach.

43° 51' szer. półn.

4. FRANCJA (REPUBLIKA FRANCUSKA)

Francja leży w Europie Zachodniej między Pirenejami i Alpami oraz Morzem Śródziemnym, Oceanem Atlantyckim i kanałem La Manche. Rozpiętość terytorialna w kierunku południkowym i równoleżnikowym jest prawie jednakowa i wynosi około 950 km. Najmniejsza szerokość między wybrzeżem Morza Śródziemnego i Atlantyku wynosi około 400 km.

Położenie wojskowo-geograficzne Francji jest bardzo dogodne. Leżąc na pomoście między oceanem Atlantyckim i Morzem Śródziemnym - osłonięta od północy kanałem La Manche, od południa Pirenejami, od wschodu trudno dostępnymi Alpami i górami Jura oraz Wogezami - Francja równocześnie korzystać może ze wszystkich europejskich linii komunikacyjnych morskich, lądowych i powietrznych idących w kierunku Atlantyku.

Położenie Francji na tle Europy oraz państw NATO

Jedynie granice północno-wschodnie od Renu do Morza Północnego nie posiadają większej i naturalnej osłony. Na znacznym odcinku przecinają one pas nizin nadbrzeżnych, stanowiący odwieczny kierunek wojennych zmagania narodów europejskich, na którym również w niedalekiej przeszłości decydowały się losy I i II wojny światowej.

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- Położenie geograficzne:
  - 5° dł. zach. - 8° dł. wsch.
  - 42°-51° - szer. półn.

- *Powierzchnia*: ogółem 547 030 km², w tym:
  - obszar lądowy 545 630 km²;
  - wody wewnętrzne 1 400 km²
- *Granice lądowe*: ogółem 2 892 km, w tym: z Andorą 60 km, Belgią 620 km, Niemcami 451 km, Włochami 488 km, Luksemburgiem 73 km, Monako 4,4 km, Hiszpanią 623 km, Szwajcarią 573 km
- *Granice morskie*: 3 427 km
- *Wylączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Mont Blanc 4 807 m n.p.m.
  - najniższy: delta rzeki Rhone 2 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	33%
- sady	2%
- pastwiska i łąki	20%
- lasy i zadrzewienia	27%
- pozostałe	18%
- *Tereny zmeliorowane*: 16 300 km²

1.2. *Warunki naturalne*:

Ponad połowę powierzchni Francji zajmują płaskie i pagórkowate niziny (do 200 m) około 25% wyżyny (200-500 m), ponad 20% wysokie wyżyny (powyżej 500 m) i góry średniej wysokości, około 4% góry wysokie (ponad 2 000 m). Całą północną i zachodnią część Francji zajmują obszary nizinne i pagórkowate (Niziny Flandryjskie, Basen Paryski, Masyw Armorykański, Basen Akwitański).

W części środkowej i południowej rozciąga się Masyw Centralny, którego przedłużenia ku północy stanowią wyżyny Langres i Lotaryńska. Wzdłuż wschodniej granicy ciągną się Wogezy oraz góry Jura, a część pld.-wsch. wypełniają liczne pasma Alp Zachodnich.

Wzdłuż południowo-zachodniej granicy ciągną się trudno dostępne Pireneje.

Klimat na większej części terytorium Francji jest umiarkowany, ciepły, morski; na południu śródziemnomorski, w górach chłodniejszy.

Średnia temperatura stycznia wynosi 0°C w górach, do około 7°C na zachodzie i około 9°C na wybrzeżu śródziemnomorskim.

Średnia temperatura lipca wynosi około 17°C na północy do około 23° nad Morzem Śródziemnym.

Opady na wybrzeżu śródziemnomorskim wynoszą około 550 mm, w górach 2 000 mm.

Sieć rzeczna jest dobrze rozwinięta. Główne rzeki to: Loara (z dopływami: Allier, Cher, Vienne i Mayenne), Sekwana (z Yonne, Marną i Oise), Garonna, Rodan i Ren.

Przeważająca część Francji leży w strefie lasów liściastych (głównie dąb i buk). Pojawia się sosna, głównie na obszarach nadmorskich.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 58 978,2 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 19% (mężczyźni 5 638,5 tys., kobiety 5 379,9 tys.);
  - 15 - 64 lat: 65% (mężczyźni 19 302,1 tys., kobiety 19 235,2 tys.);
  - 65 i więcej lat: 16% (mężczyźni 3 825,2 tys., kobiety 5 601,2 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,27%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 11,38
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 9,17
- *Migracja netto:* 0,53 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 1,0
  - 65 i więcej lat 0,68
  - średnia 0,95
- *Średnia długość życia:* 78,63 lat, w tym: mężczyźni 74,76 lat, kobiety 82,71 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Francuzi 94%
  - Algierczycy 1,5%
  - Portugalczycy 1,4%
  - Marokańczycy 1,8%
  - Włosi 0,6%
  - inni 1,4%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 90%, protestanckie 2%, islamskie 1%, judaizm 1%, inne 6%
- *Język:* francuski
- *Alfabetyzacja:* 99%
- *Urbanizacja:* 73,4%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Francji wynosi 108 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak nierównomierne. Największe zagęszczenie ludności występuje w Regionie Paryskim (około 800 osób/km²) i Północnym (ponad 300 osób/km²). Duża gęstość zaludnienia występuje w Alzacji (około 200 osób/km²) i Górnej Normandii oraz w południowo-wschodniej części kraju od granicy ze Szwajcarią do wybrzeża Morza Śródziemnego.

Do największych skupisk ludności należą: Paryż, Lyon, Lille, Marsylia, Lazurowe Wybrzeże, Bordeaux, Północna Lotaryngia, Saint-Etienne, Strasburg, Tuluza, Nancy i inne.

Największą aglomeracją Francji jest Paryż, który liczy ponad 9 mln mieszkańców, czyli około 15% ludności kraju. Trzy kolejne duże aglomeracje to Lyon (1,3 mln mieszkańców), Marsylia (1,1 mln mieszkańców) i Lille (1 mln mieszkańców). Nieco mniejsza aglomeracja to: Tuluza (0,6 mln), Nicea (0,5 mln) i Strasburg (0,4 mln).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Republika parlamentarna
- *Nazwa państwa*:
  - konwencjonalna pełna: French Republic
  - konwencjonalna skrócona: France
  - lokalna pełna: République Française
  - lokalna skrócona: France
- *Stolica*: Paryż
- *Święta państwowe*: 14 lipca
- *Konstytucja*: 1958, 1962, Układ z Maastricht, poprawki 1993 r.
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Zgromadzenie Narodowe 577 czł., Senat 321 czł.

3.2. Podział administracyjny:

Francja dzieli się na 22 regiony: Alzacja, Akwitania, Owernia, Burgundia, Bretania, Centre, Szampania, Corse, Franche-Comte, Langwedocja-Roussillon, Limousin, Lotaryngia, Midi-Pyrenees, Nord-Pasde-Calais, Dolna Normandia, Górna Normandia, Pays de la Loire, Pikardia, Poltou-Charente Prowansja - Alpy - Lazurowe Wybrzeże, Rodan Alpy, Korsyka i departamenty zamorskie: Gwadelupa, Gujana, Martynika, Reunion.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny, ruda żelaza, piryty, rudy metali nieżelaznych
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 289 mld (Niemcy 16%, Wlk. Brytania 10%, Włochy 9%, Hiszpania 8%, Belgia - Luksemburg 8%, USA 6,5%, Holandia, 4,5%, Japonia 2%, Rosja 0,9%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 255 mld (Niemcy 17%, Włochy 10%, USA 9%, Belgia i Luksemburg 8%, Wlk. Brytania 8%, Hiszpania 7%, Holandia 5%, Japonia 3%, Chiny 2,5%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 481 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłne 8,72%
  - elektrownie wodne 12,92%
  - elektrownie jądrowe 78,25%
  - elektrownie inne 0,11%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 1320 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 3%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 22 600
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:
  - rolnictwo 2,4%
  - przemysł 28,4%
  - usługi 69,2%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.

- *Inflacja*: 0,7%
- *Siła robocza ogółem*: 25,4 mln
- *Siła robocza według zatrudnienia*:
  - przemysł i budownictwo 26%
  - rolnictwo 5%
  - usługi 69%

4.2. Przegląd gospodarki

Francja należy do grupy najbardziej rozwiniętych krajów świata. Pod względem wielkości produktu krajowego brutto zajmuje drugie miejsce w Europie, a trzecie wśród państw NATO.

Spośród 50-ciu największych przedsiębiorstw przemysłowych Unii Europejskiej, aż 14 znajduje się we Francji.

Francja dysponuje bogatą bazą surowcową stanowiącą podstawę rozwoju, energetyki jądrowej, hutnictwa żelaza i metali nieżelaznych, przemysłu chemicznego i paliwowego.

Hutnictwo żelaza rozwinięte jest głównie w Lotaryngii i Okręgu Północnym. Hutnictwo metali nieżelaznych rozmieszczone jest w wielu rejonach kraju. Najwięcej hut znajduje się w północno-wschodniej części kraju, w rejonie Paryża, Alp, Masywu Centralnego i Pirenejów.

Przemysł mechaniczny i przetwórstwo metali rozmieszczone są na terenie całego kraju, głównie jednak w regionie Paryża, Rodańsko-Alpejskim i Północnym.

Francja ma też dobrze rozwinięty przemysł precyzyjny i optyczny oraz środków transportu. Przemysł samochodowy, lotniczy, stoczniowy a także elektrotechniczny i chemiczny należą do najbardziej rozwiniętych w świecie.

Rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy w gospodarce francuskiej odgrywają ważną rolę. Pod względem żywnościowym kraj ten jest w zasadzie samowystarczalny. Szczególną rolę w gospodarce odgrywa strefa śródziemnomorska, gdzie uprawia się znaczne ilości winorośli, oliwek, warzyw i owoców.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 32 027 km, w tym:
  - normalnotorowe 31 928 (13 800 km zelektryfikowanych; 12 132 km o podwójnych torach)
  - wąskotorowe 99 km
- *Drogi*: ogółem 892 900 km, w tym:
  - utwardzone 892 900 km (9900 km ekspresowych)
  - nieutwardzone 0 km
- *Drogi wodne*: ogółem 14 932 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 7 546 km
  - gazu ziemnego 24 746 km

- *Porty morskie:* Boulogne, Cherbourg, Dunherque, La Pallice, Le Havre, Lyon, Marseille, Mullhouse, Rouen.
- *Porty śródlądowe:* Paryż, Strasburg, Rouen, Bordeaux, Thionville, Dijon, Nantes
- *Marynarka handlowa:*
  - liczba okrętów 64 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 1 826 364 GRT / 2 962 338 DWT
- *Porty lotnicze:* ogółem 474, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:*
    - powyżej 3 047 m - 13
    - 2 438 - 3 047 m - 31
    - 1 524 - 2 437 m - 94
    - 914 - 1 523 m - 73
    - poniżej 914 m - 56

Razem	267
-------	-----
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:*
    - 2 438 - 3 047 - 0
    - 1 524 - 2 437 - 3
    - 914 - 1 523 m - 75
    - poniżej 914 m - 129

Razem	207
-------	-----

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Francja należy do państw o dobrze rozwiniętej infrastrukturze transportu. Gęstość sieci kolejowej wynosi 5,9 km/100 km² a sieci drogowej 163 km/100 km² i jest znacznie większa niż w Polsce. Kraj ten dysponuje nowoczesnym taborem kolejowym umożliwiającym rozwijanie prędkości ponad 200 km/h.

Sieć dróg samochodowych jest rozmieszczona stosunkowo równomiernie, jednak największa jej gęstość występuje w północnej części kraju.

Francja ma dobrze rozwiniętą sieć dróg wodnych śródlądowych. Średnia gęstość wynosi 2,7 km/100 km². Znajdują się one głównie na północy kraju. Ogólna liczba portów śródlądowych wynosi około 700 a największym zespołem portowym jest Paryż; zaś główną arterią komunikacyjną - Sekwana.

Transport lotniczy w przewozach krajowych, mimo dobrze rozwiniętej infrastruktury lotniskowej, nie odgrywa ważnej roli. Natomiast dużą rolę odgrywa w transporcie międzynarodowym, a Paryż zaliczany jest do jednego z największych węzłów lotniczych świata.

Ważne miejsce w gospodarce narodowej odgrywa transport morski. Największym portem morskim jest Marsylia a drugim co do wielkości Hawr. Kolejne to Dunkierka, Rouen, Bordeaux.

6. OBRONNOŚĆ

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* siły lądowe, marynarka wojenna, siły lotnicze, gwardia narodowa

- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 14 666,3 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne:* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej): 12 203,7 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 411,9 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 39,8 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 2,5%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Francuskie siły zbrojne liczą ponad 400 tys. żołnierzy, w tym 17 tys. kobiet.

Siły lądowe składają się z trzech komponentów: Operacyjnych Sił Lądowych, Lądowych Sił Logistycznych i Sił OT. Na uzbrojeniu sił lądowych znajduje się około: 1 300 czołgów, 5 000 BWP, 1 400 dział i moździerzy kalibru powyżej 100 mm, 1 400 wyrzutni ppk i 700 śmigłowców

Marynarka Wojenna podzielona jest na dowództwa: sił strategicznych oraz operacyjnych na Oceanie Spokojnym i Indyjskim. Posiada na swoim wyposażeniu m.in. atomowe lotniskowce i okręty podwodne.

Siły powietrzne są jednym z lotniczych filarów NATO. Posiadają m.in. samoloty Mirage, Jaguar, Alpha Jet oraz silną flotę transportową.

Siły francuskie, oprócz obszaru kraju są rozlokowane w Niemczech, na Antylach, Gujanie Francuskiej, Oceanie Indyjskim, Nowej Kaledonii, Polinezji.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Francji wynika z jej specyficznego położenia w Europie. Pełni ona rolę „pomostu” między Półwyspem Pirenejskim a Europą Środkową, gdyż łączy te dwa obszary. Ponadto jest „pomostem” między trzema morzami: Atlantykiem, Morzem Śródziemnym i Morzem Północnym.

Położenie terytorium Francji nad Atlantykiem i Morzem Północnym sprawia, że ma ona możliwość kontroli szlaków komunikacyjnych przechodzących przez kanał La Manche. Dzięki temu ma ona korzystniejsze położenie strategiczne od pozostałych państw europejskich z wyjątkiem Wielkiej Brytanii.

W kontroli linii komunikacyjnych ważną rolę odgrywa Półwysep Bretoński, który wchodzi głęboko w Morze Celtańskie i stwarza dogodne warunki kontroli Zatoki Biskajskiej oraz szlaków komunikacyjnych wiodących przez kanał La Manche od strony Atlantyku.

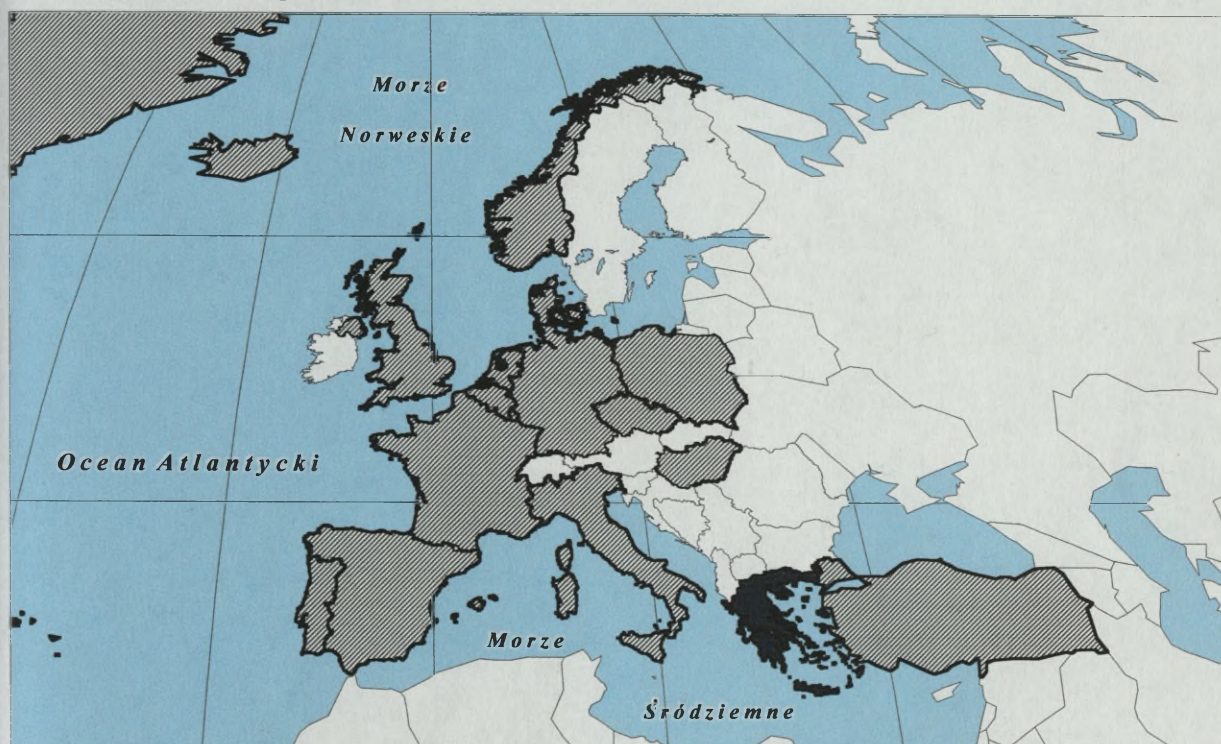
Położenie Francji nad trzema morzami daje jej dużą swobodę komunikacyjną. Na uwagę zasługuje także fakt, że na terytorium Francji istnieją drogi wodne śródlądowe, umożliwiające przerzut małych jednostek pływających z Atlantyku na Morze Śródziemne. Są to: droga wodna z Bordeaux przez Tuluzę do Sete (z Zatoki Biskajskiej do Zatoki Lwiej) oraz droga z Hawru przez Paryż i Lyon do Marsylii (Sekwana - Marna - Kanał Saona - Rodan).

Na znaczenie strategiczne Francji składają się także jej potencjał gospodarczy, ludnościowy i militarny. Francja dysponuje bronią jądrową, odgrywa ważną rolę w kontroli zachodniej części Morza Śródziemnego oraz kanału La Manche. Zaznacza swoją obecność na wszystkich oceanach i wielu kontynentach.

5. GRECJA (REPUBLIKA GRECKA)

Grecja, państwo w płd.-wsch. Europie, obejmuje płd. silnie rozczłonkowaną część Pł. Bałkańskiego oraz liczne wyspy (Kreta - 8 372 km², Eubea - 3 621 km², Lesbos, Rodos i Chios oraz archipelagi: Cyklady, Sporady Pd, Sporady Pn., Wyspy Jońskie i in.). Część wyspiarska Grecji obejmuje 25 tys. km², tj. 20% obszaru kraju.

Grecja graniczy z czterema państwami: od zachodu z Albanią, od północy z Macedonią i Bułgarią a od wschodu z Turcją.

Położenie Grecji na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 20°-28° - dł. wsch.
 35° - 42° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 131 940 km², w tym:
 - obszar lądowy 130 800 km²;
 - wody wewnętrzne 1 140 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 1 210 km, w tym: z Albanią 282 km, Bułgarią 494 km, Turcją 206 km, Macedonią 228 km

- *Granice morskie*: 13 676 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Mount Olimp 2 917 m n.p.m.
  - najniższy: Morze Śródziemne 0 m
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	19%
- sady	8%
- pastwiska i łąki	41%
- lasy i zadrzewienie	20%
- pozostałe	12%
- *Tereny zmeliorowane*: 13 140 km² (1993)

1.2. Warunki naturalne:

W Grecji linia brzegowa jest bardzo silnie rozwinięta (długość wybrzeży wynosi około 15 tys. km, w tym wyspy 11 tys. km). Prawie 4/5 powierzchni kraju zajmują góry; w części wschodniej i północno-wschodniej stare masywy (Olimp, 2 917 m; pd. stoki Rodop); na północnym-zachodzie góry Pindos (Smolikias, 2 637 m), których przedłużeniem są góry Peloponezu (Ajos, Ilias, 2 407 m) i góry łańcucha wysp, obejmujących m.in.: Kithirę, Kretę (Idi 2 456 m) i Rhodos. Niziny występują głównie na wybrzeżach oraz w środkowej i wschodniej części Grecji (niziny: Tesalska, Salonicka i in.).

Grecja leży w strefie bardzo aktywnej sejsmicznie; na wyspie Thira występuje czynny wulkan. Na znacznych obszarach są rozwinięte formy krasowe.

Klimat w części zachodniej kraju jest podzwrotnikowy, w południowej i na wyspach - typu śródziemnomorskiego, na północy- kontynentalny.

Średnia temperatura w styczniu wynosi od 5°C na północy (w górach 0°) do 12° na wybrzeżach i wyspach.

Średnia temperatura w lipcu 25-27°C.

Roczna suma opadów od 500-700 mm na północnym-wschodzie i wyspach do 2 500 mm w górach Pindos.

Główne rzeki: Asproptamos, Wardar, Maria (graniczna). Największe jezioro Prespa.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem*: 10 707 tys. (1999)
- *Struktura wiekowa*:

0 - 14 lat:	16%	(mężczyźni 878,3 tys., kobiety 818,3 tys.);
15 - 64 lat:	68%	(mężczyźni 3 620,0 tys., kobiety 3 587,6 tys.);
65 i więcej lat:	16%	(mężczyźni 799,1 tys., kobiety 1 003,8 tys.);
- *Przyrost naturalny*: 0,41%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców*: 9,54
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców*: 9,44
- *Migracja netto*: 4,04 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet)*:

- do 15 lat	1,07
- 15 - 64	1,01
- 65 i więcej lat	0,8
średnia	<u>0,96</u>

- Średnia długość życia: 78,43 lat, w tym: mężczyźni 75,87 lat, kobiety 81,18 lat
- Struktura narodowościowa:
  - Grecy 96%
  - Inne 4%
- Wyznania: prawosławne 98%, islamskie 1,3%, inne 0,7%
- Język: grecki, angielski, francuski
- Alfabetyzacja: 95%
- Urbanizacja: 63%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Grecji wynosi 81 osob/km². Rozmieszczenie ludności jest bardzo nierównomierne; najgęściej zaludnione są obszary nadmorskie. Z wysp greckich najgęściej zaludniona jest Kreta.

Głównymi skupiskami ludności w kontynentalnej części kraju są Ateny, w aglomeracji tej skupia się ponad 3,3 mln mieszkańców. Kolejnymi aglomeracjami są: Saloniki (400 tys. mieszkańców), Pireus (200 tys.), Patras (142 tys.), Larisa (100 tys.) i Iraklin (100 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- Ustrój państwowy: republika parlamentarno-demokratyczna
- Nazwa państwa:
  - konwencjonalna pełna: Hellenic Republic
  - konwencjonalna skrócona: Greece
  - lokalna pełna: Eliniki Dimokratia tis Elados
  - lokalna skrócona: Ellas or Ellada
- Stolica: Ateny
- Święta państwowe: 25 marca (1821 proklamacja niepodległości)
- Konstytucja: 11.06.1975.
- Głowa państwa: prezydent
- Organ ustawodawczy: Parlament (300 osobowy)

3.2. Podział administracyjny:

Terytorium Grecji pod względem administracyjnym dzieli się na: 51 prefektur i jeden rejon autonomiczny (Ayion Oros - Mł. Atos). Są to: Aitolia kai Akarnania, Akhaia, Argolis, Arkadhia, Arta, Attiki, Ilia, Dhodhekanisos, Drama, Evritania, Evros, Evroia, Florina, Fokis, Fthiotis, Grevena, Imathia, Joannina, Irakleion, Kordhitsa, Kastoria, Kavala, Kefallinia, Kerkyra, Khalkidhiki, Khania, Khios, Kikladhes, Kilkis, Korinthia, Kozani, Lakonia, Larisa, Lasithi, Lesvos, Levkas, Magnisia, Messinia, Polla, Pieria, Rethimni, Rodhopi, Samos, Serrai, Thesprotia, Thessaloniki, Trikala, Voiotiaq, Preveza, Xansti, Zakynthos

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce:* boksyty, magnezyty, węgiel brunatny (lignity), ropa naftowa, rudy metali
- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 12,4 mld (Niemcy 25%, Włochy 11%, Wlk. Brytania 8%, Francja 6%, USA 16%)
- *Wielkość i kierunki importu:* \$ 27,7 mld (Włochy 16%, Niemcy 16%, Wlk. Brytania 7%, Holandia 5%, USA 11%)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 40 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłone 89,16%
  - elektrownie wodne 10,75%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 0,09%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 143 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 3%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 13 400
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 8,5%
  - przemysł 23,5%
  - usługi 68,0%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* 10%
- *Inflacja:* 3,9%
- *Siła robocza ogółem:* 4,28 mln
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 21%
  - rolnictwo 19,8%
  - usługi 59,2%

4.2. Przegląd gospodarki

Grecja należy do państw przemysłowo-rolniczych. Na jej terytorium występują: boksyty, magnezyty, lignity i ropa naftowa. Duże pokłady ropy znajdują się pod dnem Morza Egejskiego. Nie są one jeszcze w pełni udokumentowane.

Przemysł w Grecji jest słabiej rozwinięty niż w pozostałych państwach NATO. Głównymi okręgami przemysłowymi są Ateny, Pireus i Saloniki.

W okręgach tych skoncentrowany jest przemysł maszynowy, metalurgiczny (hutnictwo żelaza, niklu i aluminium), chemiczny (zakłady nawozów sztucznych, wyrobów gumowych, kwasu siarkowego i in.) oraz włókienniczy. Wyroby przemysłu włókienniczego są przedmiotem eksportu.

Rolnictwo w Grecji odgrywa ważną rolę w gospodarce narodowej. Wyroby przemysłu rolno-spożywczego (wino, oliwa, owoce, przetwory owocowo-warzywne i wyroby tytoniowe) są przedmiotem eksportu.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 2 548 km, w tym:

- normalnotorowe 1 565 km (36 km zelektryfikowanych; 23 km o podwójnych torach)
- wąskotorowe 962 km (100 mm), i 22 km (750 mm)
- *Drogi*: ogółem 117 000 km, w tym
  - utwardzone 107 406 km (470 km ekspresowych)
  - nieutwardzone 9 594 km (1996)
- *Drogi wodne*: ogółem 80 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 571 km
  - gazu ziemnego b.d.
- *Porty morskie*: Alexandroupolis, Elefsis, Irakleion (Kreta), Kavala, Chalkis, Igoumenitsa, Lavrion, Patrai, Peiraiefs (Pireus), Thessaloniki, Volos.
- *Porty śródlądowe*: b.d.
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 810 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 24 798 431 GRT / 44 056 618 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 78, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	- 5
- 2 438 - 3 047 m	- 15
- 1 524 - 2 437 m	- 18
- 914 - 1 523 m	- 16
- poniżej 914 m	- 9
Razem	63
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- 2 438 - 3 047	- 0
- 1 524 - 2 437	- 1
- 914 - 1523 m	- 3
- poniżej 914 m	- 11
Razem	15

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Spośród różnych rodzajów transportu, w Grecji najlepiej rozwinięta jest żegluga morska, w tym kabotażowa. Wynika to z konieczności powiązań komunikacyjnych około 350 wysp. W Grecji rozwinięta jest także żegluga czarterowa, która jest poważnym źródłem dochodu państwa.

Największymi portami w Grecji są: Pireus i Saloniki. Do ważnych portów można także zaliczyć: Aleksandroupolis, Elefsis, Irakleion (na Krecie), Kavala, Chalkis i inne. Gęstość sieci kolejowej wynosi zaledwie 1,9 km/100 km², natomiast drogowej 88,7 km/100 km².

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: siły lądowe, marynarka wojenna, siły powietrzne, gwardia narodowa, policja

- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 2 708 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne:* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej): 2 072 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 79,4 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 4,04 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 3%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Najwyższym konstytucyjnym zwierzchnikiem sił zbrojnych Grecji jest prezydent. Organem kolegialnym odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji dotyczących obrony kraju i rozwoju sił zbrojnych jest Rządowa Rada ds. Polityki Zagranicznej i Obrony Narodowej. Bezpośrednie kierownictwo i kontrolę nad siłami zbrojnymi sprawuje Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Sztab Generalny. Grecka armia liczy około 240 tys. żołnierzy.

Siły lądowe stanowią zasadniczy rodzaj sił zbrojnych Grecji. Składają się z wojsk operacyjnych i wojsk obrony terytorialnej. Siłami lądowymi kieruje Szef Sztabu Sił Lądowych. Trzon wojsk lądowych tworzą 1 Armia Polowa, dywizja specjalnego przeznaczenia oraz pułk piechoty stacjonujący na Cyprze.

W skład sił powietrznych wchodzi taktyczne siły powietrzne oraz jednostki zabezpieczenia logistycznego i szkolne. Jednostki greckich sił powietrznych posiadają około 500 samolotów.

Greckie siły morskie posiadają okręty rakietowe, patrolowe, podwodne oraz flotę pomocniczą.

Gwardia Narodowa stanowi trzon sił obrony terytorialnej.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Grecji wynika ze specyficznego położenia jej terytorium w Europie południowo-wschodniej. Obejmuje ono bowiem, oprócz części kontynentalnej, ponad 350 wysp rozrzuconych na Morzu Egejskim umożliwiających sprawowanie kontroli nad czarnomorskimi szlakami komunikacji morskiej. Ponadto wyspy te umożliwiają rozśrodkowanie sił morskich i powietrznych operujących we wschodniej części Morza Śródziemnego.

Według wielu teoretyków strategiczne znaczenie Grecji polega na tym, że jej terytorium jest zwrócone ku trzem kontynentom. Oznacza to, że „kto ma pod swą kontrolą Grecję, ten ma w swym ręku klucz do sytuacji w Europie, Azji i Afryce”.

Grecja stanowi ogniwo w natowskim radarowym systemie wczesnego ostrzegania. Udostępnia też terytorium kraju dla morskich i lotniczych baz wojskowych Stanów Zjednoczonych.

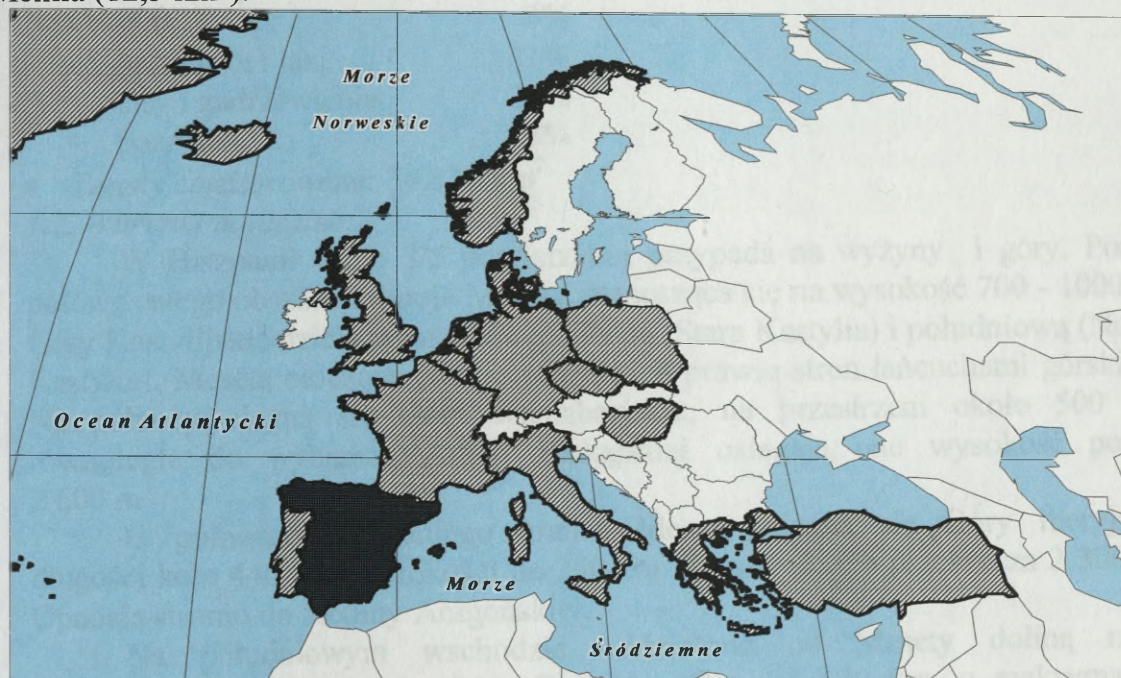
Elementem zwiększającym znaczenie strategiczne Grecji są zasoby ropy naftowej pod dnem Morza Egejskiego. Morze to stało się jednak przedmiotem sporu z Turcją, która domaga się przyznania jej wyłącznej strefy ekonomicznej wyznaczonej na zasadzie równych odległości od lądu. Na takie rozwiązanie nie zgadza się Grecja, która Morze Egejskie uważa za swoje wody wewnętrzne.

6. HISZPANIA (KRÓLESTWO HISZPANII)

Hiszpania położona jest na Półwyspie Pirenejskim, zajmuje 80% jego powierzchni. Terytorium państwa składa się, poza częścią kontynentalną, z dwóch archipelagów o powierzchni 12,3 tys. km², tj. Baleary i Wyspy Kanaryjskie.

Baleary (5 014 km²) leżą na Morzu Śródziemnym w odległości 100-150 km na wschód od Zatoki Walencji. Składają się z trzech wysp dużych: Majorki (3 640 km²), Minorki (702 km²) i Ibizy (541 km²) i wielu mniejszych wysp i wysepek.

Wyspy Kanaryjskie (7 272 km²) położone są na Atlantyku w odległości 100 km od wybrzeży Afryki. Archipelag ten składa się z 7 wysp większych i 3 mniejszych. Rozciąga się w kierunku równoleżnikowym na długości blisko 500 km. Ponadto do Hiszpanii należą dwie enklawy w Maroku, Ceuta (19 km²) i Melilla (12,3 km²).

Położenie Hiszpanii na tle Europy oraz państw NATO

Hiszpania pod względem wielkości powierzchni zajmuje czwarte miejsce w Europie (po Rosji, Ukrainie i Francji). Jest ona jednym z nielicznych krajów Europy (obok Portugalii i Wlk. Brytanii), który nie zmienił swych granic od XVII w.

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- *Położenie geograficzne:*

9° dł. zach. - 4° dł. wsch.

36° - 44° - szer. płn.

- *Powierzchnia*: ogółem 504 750 km², w tym:
  - obszar lądowy 499 400 km²;
  - wody wewnętrzne 5 350 km²
- *Granice lądowe*: ogółem 1 919 km, w tym: z Andorą 85 km, Francją 623 km, Gibraltarem 1,2 km, Portugalią 1 214 km, Marokiem 15,9 km (Ceuta 6,3 km), (Melilla 9,6 km)
- *Granice morskie*: 4 964 km, w tym 1670 km z Morzem Śródziemnym i 2 234 km z Atlantykiem
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Pico de Teide (Tenerife) na wyspach kanaryjskich - 3 718 m n.p.m.
  - najniższy: Ocean Atlantycki 0 m
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	30%
- sady	9%
- pastwiska i łąki	21%
- lasy i zadrzewienie	32%
- pozostałe	8%
- *Tereny zmeliorowane*: 34 530 km²

1.2. Warunki naturalne:

W Hiszpanii około 3/5 powierzchni przypada na wyżyny i góry. Ponad połowę całego obszaru zajmuje Meseta, wznosząca się na wysokość 700 - 1000 m. Góry Kastylijskie dzielą ją na część północną (Stara Kastylia) i południową (Nowa Kastylia). Meseta otoczona jest ze wszystkich prawie stron łańcuchami górskimi. Na północy ciągną się Góry Kantabryjskie, na przestrzeni około 500 km równoległe do wybrzeża Zatoki Biskajskiej osiągają one wysokość ponad 2 600 m.

U północno-wschodniego krańca Mesety ciągną się Góry Iberyjskie długości około 440 km, szerokości do 250 km. Wysokość ich przekracza 2 300 m. Opadają stromo do Kotliny Aragońskiej.

Na południowym wschodzie oddzielone od Mesety doliną rzeki Gwadalkiwir rozciągają się Góry Betyckie, długości 630 km, o maksymalnej wysokości 3 481 m n.p.m., tworząc w północnej części liczne kotliny.

Wzdłuż południowego skraju Mesety ciągną się góry Sierra Morena. Południowe ich stoki porośnięte są lasami, stąd nazwa „ciemne góry”. Łagodnie opadają ku Nowej Kastylii, stromo opadają ku Nizinie Andaluzyjskiej.

Meseta opada wyraźnie ścianą ku Nizinie Portugalskiej. Rzeki przeważnie o kierunku równoleżnikowym płyną w wąskich, głębokich dolinach, zwykle stromościennych.

W północno-wschodniej Hiszpanii w dorzeczu środkowego biegu rzeki Ebro znajduje się Kotlina Aragońska. Od północy otoczona jest Pirenejami, od południa i południowego zachodu Górami Iberyjskimi, od wschodu Górami Katalońskimi. W środkowej części wznosi się 250 m n.p.m. w strefie brzeżnej około 500-700 m n.p.m.

W południowej Hiszpanii, nad Atlantykiem oraz między górami Sierra Morena i Betyckimi, rozciąga się Nizina Andaluzijska. Duże obszary zajmują pola uprawne, wyżej wzniesione porasta roślinność zwana makia garriga.

Wzdłuż śródziemnomorskiego wybrzeża Hiszpanii ciągnie się nizina nadmorska o klimacie i roślinności śródziemnomorskiej.

W Hiszpanii występuje klimat podzwrotnikowy, w środkowej części suchy, o chłodnych zimach i upalnych latach, na północnych i zachodnich wybrzeżach klimat ciepły, wilgotny, na wybrzeżu Morza Śródziemnego - śródziemnomorski.

Rzeki są dość liczne: Duero, Tag, Ebro, Gwadiana, Gwadalkiwir są rzekami największymi. Poza Gwadalkiwirem dostępnym w dolnym swym biegu aż do Sewilli dla statków morskich, pozostałe rzeki z powodu zmiennych stanów wody oraz wielu progów skalnych są w małym stopniu wykorzystywane w celach żeglugowych. natomiast w dużym stopniu dla celów energetycznych i nawadnianiu ziemi.

2. LUDNOŚĆ i OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 39 167,7 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 15% (mężczyźni 3 012,9 tys., kobiety 2 835,5 tys.);
  - 15 - 64 lat: 69% (mężczyźni 13 411,1 tys., kobiety 13 406,2 tys.);
  - 65 i więcej lat: 16% (mężczyźni 2 702,7 tys., kobiety 3 799,5 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,1%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 9,99
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 9,69
- *Migracja netto:* 0,66 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat 1,06
  - 15 - 64 1,0
  - 65 i więcej lat 0,71
  - średnia 0,95
- *Średnia długość życia:* 77,71 lat, w tym: mężczyźni 73,97 lat, kobiety 81,71 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Hiszpanie 74%   - Galijczycy 7%
  - Katalończycy 17 %   - Baskowie 2%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 99%, inne 1%
- *Język:* kastylijski hiszpański, kataloński, galijski, Basków
- *Alfabetyzacja:* 96%
- *Urbanizacja:* 78%

1.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Hiszpanii wynosi 78 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak bardzo nierównomierne. W trzech najgęściej zaludnionych regionach (Madryt, Barcelona, Baskonia) zamieszkuje 1/3 ludności kraju. Gęsto zaludnione są także wybrzeże północno-zachodnie, Nizina Andaluzji i Walencji oraz wyspy.

Do najrzadziej zaludnionych obszarów należą: Aragonia i Stara Kastylia oraz León.

Do największych skupisk ludności należą: Madryt (3,1 mln mieszkańców), Barcelona (1,7 mln), Walencja (759 tys.), Sewilla (678 tys.), Saragossa (593 tys.), Malaga (556 tys.).

Do miast skupiających ponad 100 tys. ludności należą: Bilbao, Kordowa, Hospitalet, Murcia, Grenada, Oviedo, Badalona, Sabadell, Kartagena, Jerez de la Frantera, Kadyks, Salamanka, Tarros, Almeria i inne.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Monarchia parlamentarna
- *Nazwa państwa*:
  - konwencjonalna pełna: Kingdom of Spain
  - konwencjonalna skrócona: Spain
  - lokalna pełna: Reino de España
  - lokalna skrócona: España
- *Stolica*: Madryt
- *Święta państwowe*: 12 października
- *Konstytucja*: 6.12.1978
- *Głowa państwa*: król
- *Organ ustawodawczy*: Kongres (350 osobowy)

3.2. Podział administracyjny

Hiszpania administracyjnie dzieli się na 17 regionów autonomicznych. Są to: Andaluzja, Aragonia, Asturia, Baleary, Kanary (Wyspy Kanaryskie), Cantabria, Castilla - La Mancha, Castilla y Leon, Cataluna, Comunidad, Valencian, Extremadura, Galicia, La Rioja, Madrid, Murcia, Navarra, Pais Vasco (Kraj Basków).

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: węgiel kamienny, brunatny, rudy żelaza, cynku, ołowiu, miedzi, rtęci, piryty, sole potasowe, sól kamienna, rudy manganu, wolframu, antymonu, uranu i srebra
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 111 mld (Francja 20%, Niemcy 18%, Włochy 10%, Portugalia 9%, Wlk. Brytania 8%, USA 4,4%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 123 mld (Francja 17%, Niemcy 15%, Włochy 9%, Wlk. Brytania 8%, kraje Beneluksu 7%, USA 6%, Japonia 3%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 173 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłne 43,17%
  - elektrownie wodne 23,92%
  - elektrownie jądrowe 32,74%
  - elektrownie inne 0,17%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 646 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 3,5%

- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 16 500
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:
  - rolnictwo 3,4%
  - przemysł 33,3%
  - usługi 63,3%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.
- *Inflacja*: 2%
- *Siła robocza ogółem*: 16,2 mln
- *Siła robocza według sektorów*:
  - przemysł i budownictwo 28%
  - rolnictwo 8%
  - usługi 64%

4.2. Przegląd gospodarki

Hiszpania jest państwem o dynamicznie rozwijającej się gospodarce. Jej rozwojowi sprzyjają znaczne zasoby surowców naturalnych oraz wejście tego państwa w struktury zachodnioeuropejskie.

Podstawą gospodarki hiszpańskiej do lat 50. było rolnictwo. W latach pięćdziesiątych na południu Europy ukształtował się nowoczesny rdzeń przemysłowy ciągnący się od Neapolu we Włoszech do Barcelony w Hiszpanii. Powstały też inne nowoczesne ośrodki przemysłowe. Madryt, Walencja, Saragossa, Barcelona stały się ośrodkami przemysłu samochodowego a Hiszpania jednym z największych producentów samochodów w Europie.

Przemysł w Hiszpanii skupiony jest głównie w Katalonii (włókienniczy i odzieżowy), Baskonii, Asturii i Santander (przemysł hutniczy).

Ośrodkami nowoczesnego przemysłu chemicznego, w tym petrochemicznego są: Madryt, Barcelona i Bilbao. Dobrze rozwinięty jest też przemysł stoczniowy. Ośrodkami tego przemysłu są: Barcelona, Bilbao, Walencja, Cartagena, Málaga, La Coruna, Vigo, Pasajes i Huelva.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 15 079 km, w tym:
  - szerokotorowe 12 781 km, (szerokość torów 1668 mm - 6 355 km zelektryfikowanych, 2 295 km o podwójnych torach)
  - normalnotorowe 525 km, (szerokość torów 1 435 mm - 480 km zelektryfikowanych)
  - wąskotorowe 1 773 km, (szerokość torów 1000 mm - 594 km zelektryfikowanych)
- *Drogi*: ogółem 345 858 km, w tym
  - utwardzone 343 389 km (9 063 m ekspresowych)
  - nieutwardzone 3 469
- *Drogi wodne*: ogółem 1 045 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 2 059 km
  - gazu ziemnego 1 666 km

- *Porty morskie*: Aviles, Barcelona, Bilbao, Kadyks, Cartagena, Castellon de la Plana, Ceuta, Huelva, La Coruna, Las Palmas (Wyspy Kanaryjskie), Malaga, Melilla, Pasajes, Gijon, Santa Cruz de Tenerife (Wyspy Kanaryjskie), Santander, San Sebastian, Tarragona, Valencia, Vigo
- *Porty śródlądowe*: Sevilla, Cordoba, Montoro
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 137 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 1 094 408 GRT / 1 695 708 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 99, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*
    - powyżej 3 047 m - 15
    - 2 438 - 3 047 m - 11
    - 1 524 - 2 437 m - 16
    - 914 - 1 523 m - 15
    - poniżej 914 m - 9

Razem   66

b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- 2 438 - 3 047   - 0
- 1 524 - 2 437   - 1
- 914 - 1 523 m   - 11
- poniżej 914 m   - 21

Razem   33

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Infrastruktura transportu w Hiszpanii pod względem jej rozwoju odbiega od standardów zachodnioeuropejskich. Średnia gęstość sieci dróg samochodowych wynosi 68 km/100 km² i jest nieco mniejsza niż w Polsce. Najlepiej jest ona rozwinięta w północnej części kraju oraz wzdłuż wybrzeża Morza Śródziemnego. Największym węzłem transportowym jest Madryt, gdyż krzyżują się tu główne magistrale szybkiego ruchu, łączące Atlantyk z Morzem Śródziemnym. Dobrze rozwinięta jest sieć autostrad (dróg ekspresowych) o gęstości ponad 18 km/1000 km².

Hiszpania ma dobrze rozwinięty transport morski. Najważniejszymi portami są: Barcelona, Valencia, Alicante i Almeria nad Morzem Śródziemnym oraz Vigo, La Coruna, Gijon i Bilbao nad Atlantykiem.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacja podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: siły lądowe, marynarka wojenna, siły lotnicze, piechota morska, gwardia narodowa, policja, wojska obrony wybrzeża
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 10 374,0 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 8 346,2 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku*: (wiek poborowy 20 lat) 311,4 tys.

- *Wydatki na obronność:* \$ 6,3 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,4%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

W hiszpańskiej armii służy około 206 tys. żołnierzy. Siły lądowe liczą około 140 tys. żołnierzy. Na ich czele stoi Szef Sztabu Sił Lądowych. Trzon tych sił stanowią wojska operacyjne posiadające pięć dywizji, dwa zgrupowania wojsk w enklawach Ceuta i Melilla w Maroku oraz kilka samodzielnych pułków na Wyspach Kanaryjskich i Balearach. W składzie sił lądowych występują także brygada powietrzno-desantowa i Legia Cudzoziemska.

Na uzbrojeniu hiszpańskich sił lądowych znajduje się około 850 czołgów, 1900 wozów bojowych, 1600 transporterów opancerzonych, 1 350 haubic, armat i moździerzy, 600 środków plot i 180 śmigłowców.

Marynarka wojenna obok floty wyposażonej m.in. we fregaty, ścigacze i okręty podwodne posiada jednostki piechoty morskiej.

Lotnictwo wojskowe Hiszpanii posiada ponad 500 samolotów i śmigłowców.

6.3. Znaczenie strategiczne

Terytorium Hiszpanii zajmuje 80% powierzchni Półwyspu Pirenejskiego. Półwysep ten jest obszarem najbardziej wysuniętym ku południowemu zachodowi Europy i stanowi pomost łączący ją z Afryką. Od Afryki dzieli ją Cieśnina Gibraltarska, stanowiąca „wrota” na szlakach komunikacji morskiej łączących Morze Śródziemne z Atlantykiem.

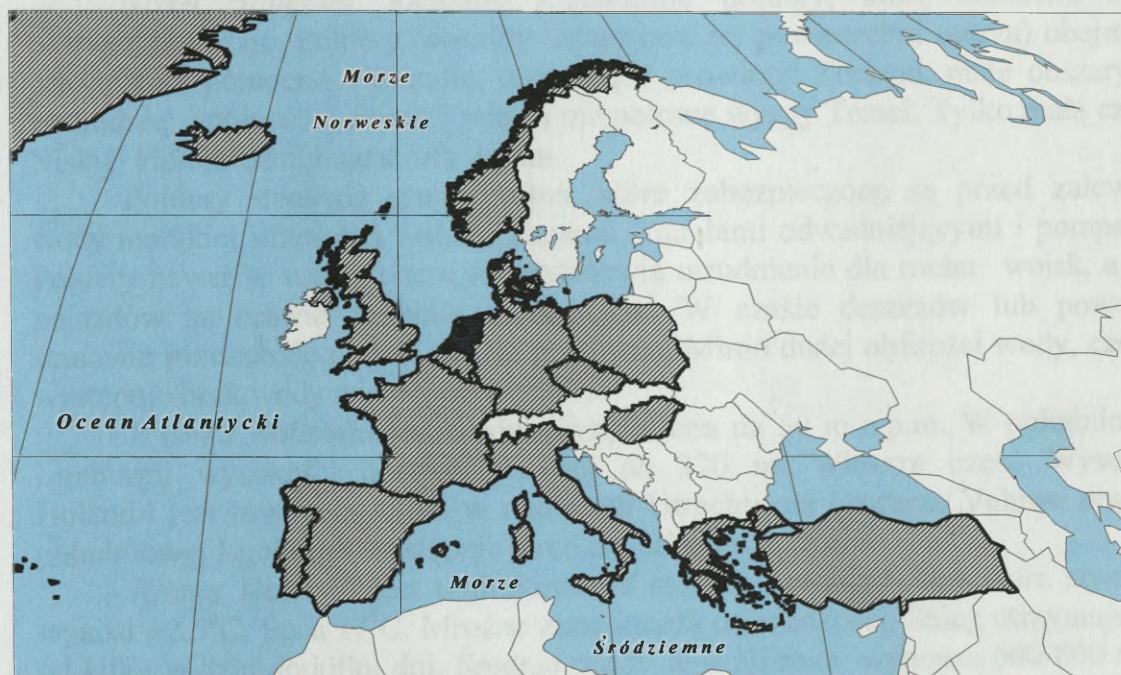
Półwysep Pirenejski, a tym, samym terytorium Hiszpanii jest jednym z wierzchołków trójkąta strategicznego, którego pozostałymi wierzchołkami są Azory i Wyspy Kanaryjskie. W trójkącie tym krzyżują się główne szlaki morskie i powietrzne z Europy Zachodniej do całego świata. Są to: szlak południowoamerykański, afrykański, śródziemnomorski, panamski, meksykański oraz położony nieco na północ szlak do Stanów Zjednoczonych.

Hiszpania ze względu na swoje położenie (Nad Atlantykiem i Morzem Śródziemnym) wzmacnia pozycję wojskową Sojuszu Atlantyckiego na Atlantyku i w zachodniej części Morza Śródziemnego. Zwiększa zdolność tego sojuszu do kontroli wyżej wymienionych szlaków komunikacyjnych, a ponadto stwarza dogodne warunki do interwencji w Afryce Północnej. Stanowi także zaplecze dla sił sojuszniczych, gdyż stwarza dogodne warunki dla operacji lotniczych nie tylko na Atlantyku i Morzu Śródziemnym, lecz także na kontynentalnej części Europy. Ponadto zapewnia dogodne warunki ewentualnego lądowania wojsk, zwłaszcza posiłków amerykańskich.

Niezależnie od wyjątkowo ważnego położenia strategicznego, Hiszpania dysponuje znacznym potencjałem ludnościowym i gospodarczym oraz licznymi siłami zbrojnymi. Dzięki temu w znaczący sposób wzmacnia potencjał obronny Sojuszu.

7. HOLANDIA (KRÓLESTWO HOLANDII)

Holandia położona jest na południowo zachodnich wybrzeżach Morza Północnego. Położenie to ze względów wojskowych jest bardzo ważne, gdyż dzięki trudno dostępnemu terenowi (gęsta sieć osadnicza, podmokłe i łatwe do zalania obszary) stanowi rejon blokujący dostęp do cieśniny Kaletańskiej i kanału La Manche. Przez Holandię prowadzi ważny szlak komunikacji wodnej śródlądowej, łączący Morze Północne z Morzem Czarnym. Ponadto szlak ten ma połączenie z wszystkimi ważniejszymi rzekami Europy Zachodniej i z najważniejszymi okręgami przemysłowymi tego obszaru.

Położenie Holandii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 3° dł. zach. - 7° dł. wsch.
 50° - 54° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem $41\,532\text{ km}^2$, w tym:
 - obszar lądowy $33\,889\text{ km}^2$;
 - wody wewnętrzne $7\,643\text{ km}^2$
- **Granice lądowe:** ogółem $1\,027\text{ km}$, w tym: z Belgią 450 km , Niemcami 577 km

- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Vaalserberg 321 m n.p.m.
  - najniższy: Prins Alexander Polder 7 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	25%
- sady	3%
- pastwiska	25%
- lasy i zadrzewienie	8%
- pozostałe	39%
- *Tereny zmeliorowane*: 6 000 km²

1.2. *Warunki naturalne*:

Terytorium Holandii dzieli się na dwie części: niską (poniżej 1 m n.p.m.) i wysoką (powyżej 1 m n.p.m.).

Niska Holandia obejmuje przeważnie poldery, które stanowią 38% powierzchni kraju. Poldery (obszary leżące poniżej powierzchni morza) obejmują prawie całą północną Holandię, dużą część prowincji Zeeland, małe obszary w zachodniej i północnej Fryzji i więcej niż połowę wyspy Tessel. Tylko małą część Niskiej Holandii zajmuje strefa wydm.

Poldery stanowią grunty rolne, które zabezpieczone są przed zalewem wody morskiej i rzecznej wałami, tamami, kanałami odwadniającymi i pompami. Poldery nawet w suchej porze roku stanowią utrudnienie dla ruchu wojsk, a dla pojazdów są prawie zupełnie niedostępne. W czasie deszczów lub powodzi stanowią przeszkodę prawie nie do przebycia. Mimo dużej obfitości wody, często występuje brak wody zdatnej do picia.

Wysoka Holandia jest średnio wzniesiona na 50 m n.p.m. W południowej Limburgii wysokości dochodzą nawet do 320 m. Większa część Wysokiej Holandii jest równinna, tylko w okolicach Utrechtu na obszarze Veluwe oraz w południowej Limburgii występuje teren pagórkowaty.

Klimat Holandii jest umiarkowanie morski. Średnia temperatura stycznia wynosi +2,5°C, lipca 17°C. Mroźne zimy należą do rzadkości. Śnieg utrzymuje się od kilku godzin do kilku dni. Średnie opady w skali roku wynoszą 600-800 mm. Często występują zmiany ciśnienia barycznych, a w związku z tym, szczególnie na wybrzeżu, panują silne wiatry.

Sieć wodna. Holandia różni się od innych krajów przede wszystkim gęstą siecią wodną. Szczególnie znacznie mają liczne ramiona Renu, Mozy i Skaldy jako połączenie RFN, Francji i Belgii z Morzem Północnym. Od nich odchodzą w głąb kraju liczne skanalizowane rzeki i kanały, które umożliwiają dostęp wodą do wszystkich większych miejscowości.

Poziom wody licznych dróg wodnych jest wyższy od położenia obszarów, przez które przechodzą te drogi, co umożliwia zalanie dużych obszarów zagospodarowanych przez Holendrów.

Tereny zabagnione wzdłuż północno-wschodniej granicy są obecnie prawie w całości wzięte pod uprawę. Poprzecinane są licznymi kanałami odwadniającymi i groblami.

Lasy. Lasów jest mało, zajmują tylko 8,2% terytorium kraju. Najbardziej zalesioną częścią Holandii jest prowincja Gelderland (16%), najslabiej Gröningen (0,4%).

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 15 807,6 tys.
  - *Struktura wiekowa:*
    - 0 - 14 lat: 18% (mężczyźni 1 475,6 tys., kobiety 1 410,1 tys.);
    - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 5 482,2 tys., kobiety 5 288,9 tys.);
    - 65 i więcej lat: 14% (mężczyźni 875,8 tys., kobiety 1 275,9 tys.);
  - *Przyrost naturalny:* 0,47%
  - *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 11,36
  - *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 8,69
  - *Migracja netto:* 1,99 migrantów/1000 mieszkańców
  - *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
    - do 15 lat 1,05
    - 15 - 64 1,04
    - 65 i więcej lat 0,69
- średnia 0,98
- *Średnia długość życia:* 78,15 lat, w tym: mężczyźni 75,28 lat, kobiety 81,17 lat
  - *Struktura narodowościowa:*
    - Holendrzy 74% - Marokańczycy 0,9%
    - Turcy 1,2% - Niemcy i inni 3,9%
  - *Wyznania:* rzymskokatolickie 34%, protestanckie 25%, islam 3%, ateści - 36%, inni 2%
  - *Język:* holenderski, fryzyjski
  - *Alfabetyzacja:* 99%
  - *Urbanizacja:* 89%

2.2. Osadnictwo

Rozmieszczenie ludności w Holandii jest bardzo nierównomierne. Największa gęstość zaludnienia występuje w południowej części kraju a najmniejsza na północy.

Do największych aglomeracji należą: Amsterdam (700 tys. mieszkańców), Rotterdam (600 tys.), Haga (450 tys.), Utrecht (230 tys.), Eindhoven (191 tys.) i Gröningen (168 tys.). Do miast przekraczających 100 tys. mieszkańców należą: Enschede, Nymegen, Arnheim, Tilburg, Breda, Dordrecht, Apeldoorn, Haarlem i Maastricht.

Problemem w Holandii jest tzw. „przeludnienie fizyczne”, które ma niekorzystny wpływ na ogólny poziom życia. Wiele miast boryka się z problemami budownictwa, istnieją trudności komunikacyjne, odczuwa się brak terenów rekreacyjnych a wodę do picia uzyskuje się po przefiltrowaniu bardzo zanieczyszczonej wody z Renu.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

Ustrój państwowy: Monarchia parlamentarna

Nazwa państwa:

- konwencjonalna pełna: Kingdom of the Netherlands
- konwencjonalna skrócona: Netherlands
- lokalna pełna: Koninkrijk der Nederlanden
- lokalna skrócona: Nederland

Stolica: Amsterdam, siedziba rządu - Haga

Święta państwowe: dzień królowej 30 kwietnia

Konstytucja: 1814, modyfikowana 17 lutego 1983 r.

Głowa państwa: królowa

Organ ustawodawczy: Parlament dwuizbowy (Pierwsza Izba - wyższa - 75 członków, Druga Izba - 75 członków)

3.2. Podział administracyjny

W Holandii wyróżnia się 4 regiony, które dzielą się na 12 prowincji. Regionami są: Niderlandy Północne, Niderlandy Wschodnie, Niderlandy Zachodnie i Niderlandy Południowe.

Niderlandy Północne (średnia gęstość zaludnienia 175 osób/km²) dzielą się na trzy prowincje: Groningen, Fryzja, i Drenthe .

Niderlandy Wschodnie (średnia gęstość zaludnienia 262 osoby/km²) dzielą się na trzy prowincje: Overijssel, Geldria i Poldery Jisselmeer.

Niderlandy Zachodnie (gęstość zaludnienia 747 osob/km²) dzielą się na 4 prowincje: Holandia Północna, Holandia Południowa, Utrecht i Zelandia.

Niderlandy Południowe (411 osób/km²), obejmują duże prowincje: Brabancję Północną i Limburgię.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- Surowce: ropa naftowa gaz ziemny, węgiel kamienny (nie eksploatowany po 1989 r.), sól
- Wielkość i kierunki eksportu: \$ 160 mld (Niemcy 27%, Belgia - Luksemburg 13%, Francja 11%, Wlk. Brytania 10%, Włochy 6 %
Wielkość i kierunki importu: \$ 142 mld (Niemcy 21%, Belgia - Luksemburg 11%, USA 9%)
- Produkcja energii elektrycznej: 83 mld kWh, w tym
  - elektrownie ciepłe 94,51%
  - elektrownie wodne 0,1%
  - elektrownie jądrowe 4,95%
  - elektrownie inne 0,44%
- Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej: \$ 348,6 mld
- Realne tempo wzrostu: 3,7%
- Produkt krajowy na jednego mieszkańca: \$ 22 200
- Udział produktu krajowego w sektorach w gospodarki:
  - rolnictwo 3,2%

- przemysł 27,5%
- usługi 69,3%

Ludność żyjąca w ubóstwie: b.d.

Inflacja: 2%

Siła robocza ogółem: 7 mln

Siła robocza według sektorów:

- przemysł i budownictwo 23%
- rolnictwo 4%
- usługi 73%

4.2. Przegląd gospodarki

Holandia należy do państw niezbyt zasobnych w surowce mineralne. Dysponuje jednak bardzo bogatymi złożami gazu ziemnego, należącymi do jednych z najbogatszych pól gazowych świata. W ostatnich latach w szelfie kontynentalnym Morza Północnego odkryto także ropę naftową.

Do najważniejszych gałęzi przemysłowych zalicza się: przemysł metalowy, spożywczy, chemiczny i tekstylny.

Ośrodkami przemysłu metalowego są: Schiedam, Rotterdam, Delft, Dordrecht, Amsterdam, Utrecht, Hilversum, Deventer i in. Ośrodkami przemysłu chemicznego są Rotterdam, Delft, Amsterdam i Velsen. Przemysł spożywczy i tekstylny rozmieszczone są w wielu ośrodkach, jednak najwięcej z nich znajduje się w południowej części kraju.

Do obszarów o największej koncentracji przemysłu należą rejony: Haga - Rotterdam - Dordrecht, Breda - Tilburg - Eindhoven, Haarlem - Velsen - Amsterdam, Almedo-Enschede oraz Groningen i Gellen - Heerlen.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 2 813 km, w tym 1 991 zelektryfikowanych
- *Drogi*: ogółem 127 000 km, w tym
  - utwardzone 114 427 km (2 360 km ekspresowych)
  - nieutwardzone 12 573
- *Drogi wodne*: ogółem 5 046 km, w tym 47% dla barek o wyporności powyżej 1 000 ton
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 1 383 km
  - gazu ziemnego 10 230 km
- *Porty morskie*: Amsterdam, Delfzji, Haarlem, Ijmuiden, Rotterdam, Terneuzen, Utrecht
- *Porty śródlądowe*: Dordrecht, Groningen, Maastricht
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 510 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 3 632 477GRT / 4 097 328DWT

- *Porty lotnicze: łącznie 28, w tym:*

- a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	- 2
- 2 438 - 3 047 m	- 7
- 1 524 - 2 437 m	- 6
- 914 - 1 523 m	- 3
- poniżej 914 m	- 1

Razem 19

- b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:*

- 2 438 - 3 047	- 0
- 1 524 - 2 437	- 0
- 914 - 1 523 m	- 3
- poniżej 914 m	- 6

Razem 9

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Holandia należy do państw o bardzo dobrze rozwiniętej infrastrukturze transportu. Jednak najlepiej ma rozwiniętą sieć dróg samochodowych (300 km/100 km²) w tym autostrad 70 km/1000 km² i sieć dróg wodnych śródlądowych (12 km /100 km²). Kraj ten ma także dobrze rozbudowany transport rurociągowy, przesyła się nim gaz ziemny z pól gazonośnych do Niemiec, Belgii, Luksemburga, Francji, Szwajcarii i Włoch.

W Holandii znajduje się największy w Europie port morski Rotterdam / Europort oraz drugi co do wielkości w tym kraju, port Amsterdam. Jest on jednocześnie portem tranzytowym, gdyż ma on za pośrednictwem Kanału Amsterdam - Ren połączenie z magistralą wodną Renu.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* siły lądowe, marynarka wojenna z piechotą morską, siły powietrzne
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne:* 4 117,4 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat)
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne:* 3 595,7 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej)
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 9 536
- *Wydatki na obronność:* \$ 6,6 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 2,1%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Armia Królestwa Holandii liczy około 57 tys. żołnierzy.

Wojska Lądowe dzielą się na wojska operacyjne oraz obrony terytorialnej. Na ich uzbrojeniu znajduje się około 700 czołgów, ponad 1100 BWP, 300 samobieżnych wyrzutni ppk.

Marynarka wojenna dysponuje nowoczesnymi okrętami oraz jednostką piechoty morskiej.

Wojska lotnicze dysponują nowoczesnymi samolotami typu F-16 i F-27.

Oddziały i pododdziały holenderskie stacjonują także poza granicami kraju tj. w Niemczech i w Islandii (w ramach sił NATO-wskich).

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Holandii wynika z jej położenia nad Morzem Północnym oraz charakteru terenu na jej terytorium.

Morze Północne jest najważniejszym węzłem komunikacji morskiej Europy a pod jego dnem, w tym na szelfie kontynentalnym Holandii, znajdują się znaczne zasoby ropy naftowej i gazu ziemnego. Ponadto na wybrzeżu holenderskim znajdują się największe w Europie porty morskie, w tym Europort - Rotterdam.

Terytorium Holandii ma specyficzny charakter. Teren jest trudno dostępny (gęsta sieć wodna, podmokłe i łatwe do zalania obszary) i stanowi rejon blokujący dostęp do Cieśniny Kaletańskiej i kanału La Manche od wschodu.

Dodatkowym elementem zwiększającym znaczenie strategiczne Holandii jest umiędzynarodowiony Ren, mający dogodne połączenia z wszystkimi ważniejszymi rzekami Europy Zachodniej i z najważniejszymi okręgami przemysłowymi tego obszaru. Rzeka ta stanowi jednocześnie szlak komunikacyjny łączący Morze Północne z Morzem Czarnym.

Polowanie Islandii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacja państwowa

* Położenie geograficzne

15° 0' zach. - 25° 0' wsch.

63° - 66° - szer. półn.

* Powierzchnia: ogółem 103 040 km², w tym:

- obszar lądowy 118 250 km²

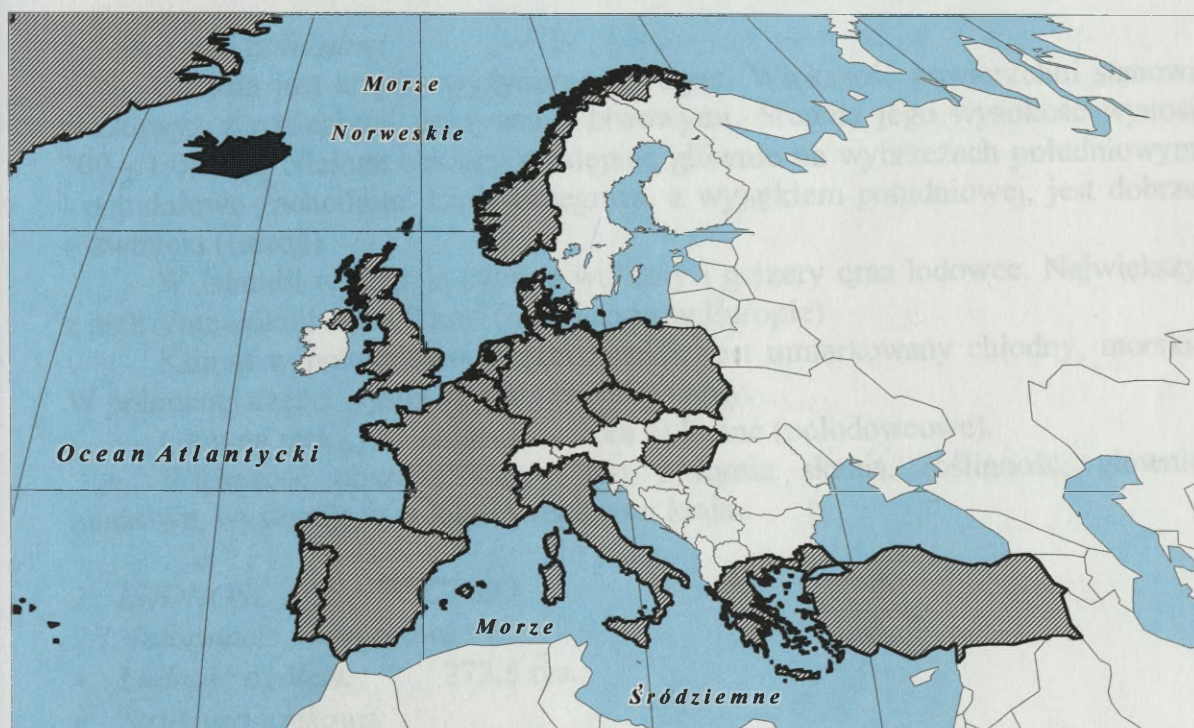
- wody wewnętrzne 2 790 km²

* Granice lądowe: ogółem 0 km

* Granice morskie: 308 km

8. ISLANDIA (REPUBLIKA ISLANDII)

Islandia położona jest na wyspie Islandia, leżącej w północnej części Oceanu Atlantyckiego, między Norwegią a Grenlandią. Od Norwegii oddziela ją Morze Norweskie, a od Grenlandii Cieśnina Duńska, szerokości 260 km. Położona jest na przesmyku łączącym Morze Arktyczne z Atlantykiem Północnym. Dzięki temu położeniu ma duże znaczenie dla kontroli szlaków komunikacji morskiej wiodących z Morza Barentsa przez Morze Norweskie.

Położenie Islandii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacja podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 13° dł. zach. - 25° dł. wsch.
 63° - 66° - szer. płn.
- **Powierzchnia:** ogółem 103 000 km², w tym:
 - obszar lądowy 100 250 km²;
 - wody wewnętrzne 2 750 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 0 km
- **Granice morskie:** 4 988 km

- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Hvannadalshnukur 2 119 m n.p.m.
  - najniższy: Ocean Atlantycki 0 m
- *Użytkowanie terenu*:
  - grunty orne 0%
  - sady 0%
  - pastwiska 23%
  - lasy i zadrzewienie 1%
  - pozostałe 76%
- *Tereny meliorowane*: b.d.

1.2. Warunki naturalne:

Islandia jest krajem wyżynno-górzystym. Większość powierzchni stanowi płaskowyż z rozległymi pokrywami lawowymi. Średnia jego wysokość wynosi 700 - 1 000 m. Nizinne obszary występują głównie na wybrzeżach południowym i południowo-zachodnim. Linia brzegowa, z wyjątkiem południowej, jest dobrze rozwinięta (fiordy).

W Islandii występują czynne wulkany i gejzery oraz lodowce. Największy z nich Vatnajökull - 8 400 km² (największy w Europie)

Klimat w południowej części Islandii jest umiarkowany chłodny, morski. W północnej części wyspy klimat jest subpolarny.

Główną rzeką jest Thjórsá. Jeziora są liczne (polodowcowe).

Większość obszaru wyspy jest pustynią skalną, roślinność, głównie tundrowa, występuje w południowej części kraju.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem*: 272,5 tys.
  - *Struktura wiekowa*:
    - 0 - 14 lat: 23% (mężczyźni 32,6 tys., kobiety 31,1 tys.);
    - 15 - 64 lat: 65% (mężczyźni 89,3 tys., kobiety 87,4 tys.);
    - 65 i więcej lat: 12% (mężczyźni 14,5 tys., kobiety 17,6 tys.);
  - *Przyrost naturalny*: 0,57%
  - *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców*: 14,87
  - *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców*: 7,01
  - *Migracja netto*: 2,17 migrantów/1000 mieszkańców
  - *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet)*:
    - do 15 lat 1,05
    - 15 - 64 1,02
    - 65 i więcej lat 0,82
- średnia 0,98

- Średnia długość życia: 78,96 lat, w tym: mężczyźni 76,85 lat, kobiety 81,19 lat
- Struktura narodowościowa:
  - Islandczycy 96,2%
  - Turcy 0,8%
  - inni 3,0%
- Wyznania: luteranie 96,0%, protestanckie i rzymskokatolickie 3%, inni 1,0%
- Język: islandzki
- Alfabetyzacja: 100%
- Urbanizacja: 90,7

2.2. Osadnictwo

Islandia należy do najrzadziej zaludnionych państw Europy. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 3 osoby/1 km². Ludność skupiona jest głównie na wybrzeżu południowo-zachodnim i wschodnim. Głównymi miastami są: Rejkjavik (98 tys. mieszkańców), Kópavogur (16 tys.) Hafnarfjörður (15 tys.), Akureyri (14 tys.), Keflavik (7,5 tys.) i Gardabaer (6,8 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- Ustrój państwowy: Republika konstytucyjna
- Nazwa państwa:
  - konwencjonalna pełna: Republic of Iceland
  - konwencjonalna skrócona: Iceland
  - lokalna pełna: Lyoveldio Island (Lýdhveldidh Ísland)
  - lokalna skrócona: Ísland
- Stolica: Rejkjavik
- Święta państwowe: 17 czerwca
- Konstytucja: 16 czerwca 1944 r.
- Głowa państwa: prezydent
- Organ ustawodawczy: Althing, 63 członków

3.2. Podział administracyjny:

W Islandii wyróżnia się 23 powiaty i 14 wydzielonych miasteczek. Są to: Arnessysla, Austur - Bardhastrandarsysla, Austur - Hunavatnssysla, Austur - Skaftafellssysla, Borgarfjardharsysla, Dalasysla, Eyjafjardharsysla, Gullbringusysla, Kjosarsysla, Myrasysla, Neskaupstadhur, Nordhur - Izafjardharsysla, Nordhur-Mulasys-la, Nordhur - Thingeyjarsysla, Rangarvallasysla, Skagafjardharsysla, Snaefellsnes-og Hnappadalssysla, Strandasysla, Sudhur-Mulasysla, Sudhur-Thingejarsysla, vestur-Bard-hastrandarsysla, Vestur-Humavatnssysla, Vestur-Isafjardharsysla, Vestur-Skaftafellssysla

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- Surowce: energia wodna, energia geotermiczna

- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 1,9 mld (Wlk. Brytania 25,3%, Niemcy 12,7%, USA 9,9%)
Wielkość i kierunki importu: \$ 2,4 mld (USA 14,4% Niemcy 12,6, Holandia 10,4%)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 5,0 mld kWh, w tym
  - elektrownie ciepłe 0,06%
  - elektrownie wodne 93,43%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 6,51%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 6,06 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 5,1%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 22 400
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 13%
  - przemysł 24%
  - usługi 63%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 1,7%
- *Siła robocza ogółem:* 130 tys.
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 23,6%
  - rolnictwo 5,1%
  - usługi 59,5%
  - rybołówstwo i przemysł 11,8%

4.2. Przegląd gospodarki

Podstawą gospodarki Islandii jest rybołówstwo. Z przemysłu przetwórczego najsilniej rozwinięty jest przemysł spożywczy, głównie przemysł rybny. Poza tym rozwinięty jest przemysł stoczniowy (budowy statków rybackich).

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 0 km
- *Drogi:* ogółem 12 691 km, w tym:
  - utwardzone 3 262 km,
  - nieutwardzone 9 429
- *Drogi wodne:* b.d.
- *Rurociągi:*
  - ropy naftowej i produktów naftowych b.d.
  - gazu ziemnego b.d.
- *Porty morskie:* Akureyri, Hornafjordur, Isafjordhur, Keflavik, Raufarhofn, Reykjavik, Seydhisfiordhur, Straumsvik, Vestmannaeyjar
- *Porty śródlądowe:*

- *Marynarka handlowa:*
  - liczba okrętów 3 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 13 085 477GRT / 16 938 DWT
- *Porty lotnicze:* ogółem 87, w tym:
  - a. Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:
    - powyżej 3 047 m - 1
    - 2 438 - 3 047 m - 0
    - 1 524 - 2 437 m - 4
    - 914 - 1 523 m - 5
    - poniżej 914 m - 0

Razem 10
  - b. Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:
    - 2 438 - 3 047 - 0
    - 1 524 - 2 437 - 3
    - 914 - 1 523 m - 21
    - poniżej 914 m - 53

Razem 77

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Infrastruktura transportu w Islandii jest słabo rozwinięta. Nie posiada linii kolejowych, a drogi samochodowe biegną głównie wzdłuż wybrzeża. Dobrze rozwinięta jest żegluga przybrzeżna oraz transport lotniczy. Gęstość sieci drogowej wynosi 12,3 km/100 km².

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- Islandia nie ma armii regularnej, dysponuje policją i siłami obrony wybrzeża
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* 71,0 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat)
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* 62,6 tys.
(mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej)
- *Liczba mężczyzn osiagających wiek poborowy w danym roku:* b.d.
- *Wydatki na obronność:* b.d.
- Procentowy udział wydatków na obronność w PKB: b.d.

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Islandia nie posiada regularnych sił zbrojnych, lecz niewielkie pododdziały paramilitarne. Jej doktryna obronna opiera się na strategii Sojuszu Północnoatlantyckiego, która jest przystosowana do jej potrzeb.

Bezpieczeństwo zewnętrzne Islandii oparte jest na siłach natowskich i bazie NATO w Keflavik, gdzie przebywa około 2 500 żołnierzy amerykańskich oraz kilkadziesiąt samolotów Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych. Stacjonuje tutaj także 20 jednostek morskich sił holenderskich.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Islandii wynika z jej położenia geograficznego. Leży ona bowiem na przesmyku między Grenlandią a Półwyspem Skandynawskim i stanowi ważne ogniwo w łańcuchu: Grenlandia, Islandia, Wyspy Owcze i południowe wybrzeże Norwegii umożliwiającym kontrolę morskich linii komunikacyjnych wiodących z Morza Barentsa na Atlantyk. Ponadto stanowi ona zasadniczą bazę przeznaczoną do osłony i kontroli szlaku morskiego wiodącego z Ameryki Północnej do państw NATO w Europie północno-zachodniej.

Terytorium Islandii może również stanowić bazę dla sił powietrznych przeznaczonych do utrzymania swobody dowozu wysokogatunkowej szwedzkiej rudy żelaza, wywożonej przez niezamarzający port Narvik do państw Europy Zachodniej oraz do osłony pól roponośnych zarówno na Morzu Północnym, jak i na Morzu Norweskim.

9. KANADA

Kanada jest państwem związkowym w Ameryce Północnej i graniczy ze Stanami Zjednoczonymi. Na północy sięga do Morza Arktycznego, na wschodzie Oceanu Atlantyckiego, na zachodzie Oceanu Spokojnego. Obejmuje część lądową oraz liczne wyspy, w tym na północy Archipelag Arktyczny (1,3 mln km²), na wschodzie Nową Funlandię.

Granica ze Stanami Zjednoczonymi przebiega od Pacyfiku do Jeziora Lake of the Woods wzdłuż 49 równoleżnika, następnie Wielkimi Jeziorami, Rzeką Św. Wawrzyńca i Appalachami dochodzi do Oceanu Atlantyckiego.

Położenie Kanady na tle Ameryki Północnej i państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
53° - 152° dł. zach.
42° - 83° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 9 976 140 km², w tym:
- obszar lądowy 9 220 970 km²;
- wody wewnętrzne 755 170 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 8 893 km (Alaska 2 477 km)
- **Granice morskie:** 243 791 km

- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 200 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Mount Logan 5 950 m n.p.m.
  - najniższy: Ocean Atlantycki 0 m
- *Użytkowanie terenu:*
  - grunty orne 5%
  - sady 0%
  - pastwiska i łąki 3%
  - lasy i zadrzewienie 54%
  - pozostałe 38%
- *Tereny zmeliorowane:* 7 100 km²

1.2. *Warunki naturalne:*

Wschodnią i środkowo-wschodnią część Kanady, w tym półwysep Labrador i obszar wokół Zatoki Hudsona zajmuje płyta o powierzchni falistej, poprzecinanej progami skalnymi zbudowanymi ze skał magmowych i metamorficznych. Część środkowo-zachodnią tworzą wielkie równiny (prerie) i nizina rzeki Mackenzie. Na zachodzie, wzdłuż wybrzeża Oceanu Spokojnego biegną Kordyliery (w Górach Św. Eliasza znajduje się najwyższy szczyt Kanady - Logan - 6050 m n.p.m.) składające się z kilku łańcuchów, wchodzących w skład systemów Gór Nadbrzeżnych i Gór Skalistych.

Klimat Kanady jest umiarkowany na południu i polarny na północy. Na wybrzeżu wschodnim jest wpływ zimnego Prądu Labradorского, na zachodnim - ciepłego Prądu Alaski.

Największe opady występują na zachodnich stokach Kordylierów. We wnętrzu kraju klimat jest suchy kontynentalny. Około 3/5 powierzchni kraju pokrywa ciągła zmarzlina.

Główne rzeki Kanady to: Mackenzie (uchodzi do Morza Beauforta), Nelson z Saskatchewan (uchodzi do Zatoki Hudsona) i Rzeka Św. Wawrzyńca, łącząca Wielkie Jezioro z Oceanem Atlantyckim. Na zachodzie kraju największymi rzekami są Fraker i Jusor.

Do największych jezior należą: Górne, Huron, Ontario, Erie, Wielkie Niedźwiedzie, Wielkie Niewolnicze, Winnipeg.

Archipelag Arktyczny oraz znaczne połacie północnej Kanady pokrywa tundra. Dalej na południe znajduje się pas lasów szpilkowych, przechodzący w regionie Wielkich Jezior w lasy mieszane i liściaste. Wielkie Równiny stanowią obszar naturalnych prerii.

2. *LUDNOŚĆ I OSADNICTWO*

2.1. *Informacje podstawowe*

- *Ludność ogółem:* 31 006,3 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 20% (mężczyźni 3 105, 9 tys., kobiety 2 960,2 tys.);
  - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 10 587,6 tys., kobiety 10 461,5 tys.);
  - 65 i więcej lat: 12% (mężczyźni 1 652,0 tys., kobiety 2 239,2 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,96%

- Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców: 11,80
- Liczba zgonów na 1000 mieszkańców: 7,26
- Migracja netto: 5,96 migrantów/1000 mieszkańców
- Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 1,01
  - 65 i więcej lat 0,74
- średnia 0,98
- Średnia długość życia: 79,37 lat, w tym: mężczyźni 76,12 lat, kobiety 82,79 lat
- Struktura narodowościowa:

- Brytyjczycy	40%	- Włosi	1,5%
- Francuzi	27%	- inni Europejczycy	16%
- Niemcy	4%	- Azjaci	11,5%
- Wyznania: rzymskokatolickie 45%, protestanckie 41%,
ateiści 8 %, inne 6%
- Język: angielski, francuski
- Alfabetyzacja: 97%
- Urbanizacja: 77%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Kanady wynosi 3,1 osoby/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak bardzo zróżnicowane. Największa gęstość zaludnienia występuje na południu kraju, na północy zaś znajdują się obszary bezludne. Największymi aglomeracjami są: Toronto (4,3 mln mieszkańców), Montreal (3,3 mln), Vancouver (1,8 mln), Ottawa (1,0 mln), Edmonton (0,8 mln), Calgary (0,7 mln). Do dużych miast należą: Charlottetown, Halifax, Fredericton, Quebec, Winnipeg i wiele innych.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- Ustrój państwowy: Federacyjna monarchia parlamentarna, czł. Commonwealth (od 1931)
- Nazwa państwa:
  - konwencjonalna pełna:
  - konwencjonalna skrócona: Canada
  - lokalna pełna:
  - lokalna skrócona: Canadian
- Stolica: Ottawa
- Święta państwowe: Dzień Kanady 1 lipiec
- Konstytucja: 17 kwietnia 1982 (pierwsza 1867 r.)
- Głowa państwa: królowa
- Organ ustawodawczy: Izba Gmin 295 czł.; senat 104 czł.

3.2. Podział administracyjny

Kanada dzieli się na 10 prowincji i 3 terytoria wydzielone*. Są to: Alberta, British Columbia, Manitoba, New Brunswick, Newfoundland, Northwest

Territories*, Nova Scotia, Nunavut*, Ontario, Prince Edward Island, Quebec, Saskatchewan, Yukon Territory*.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce:* ropa naftowa gaz ziemny, ruda żelaza, miedzi, cynku, ołowiu, niklu, srebro, złoto, uran, molibden, azbest
- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 210 mld (USA 81%, Japonia 4%, Wlk. Brytania, Niemcy, Korea Południowa, Holandia, Chiny)
- *Wielkość i kierunki importu:* \$ 203 mld (USA 76%, Japonia 3%, Wlk. Brytania, Niemcy, Francja, Meksyk, Tajwan, Korea Południowa)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 549,2 mld kWh, w tym

- elektrownie ciepne	20,34%
- elektrownie wodne	63,59%
- elektrownie jądrowe	16,05%
- elektrownie inne	0,02%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 688,3 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 3%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 22 400
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*

- rolnictwo	3%
- przemysł	31%
- usługi	66%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 0,9%
- *Siła robocza ogółem:* 15,8 mln
- *Siła robocza według sektorów:*

- przemysł i budownictwo	22%
- rolnictwo	3%
- usługi	75%

4.2. Przegląd gospodarki

Kanada jest wysoko rozwiniętym krajem przemysłowym, o niezwykle bogatych zasobach naturalnych. Do najważniejszych surowców naturalnych należą: ropa naftowa, gaz ziemny, złoto, nikiel, cynk, miedź, uran i azbest.

Przemysł przetwórczy skupia się głównie nad Wielkimi Jeziorami i w dolinie Rzeki Świętego Wawrzyńca. Główne gałęzie to: hutnictwo metali nieżelaznych (zwłaszcza niklu, aluminium i miedzi), chemiczny, samochodowy, taboru kolejowego, elektrotechniczny i inne.

Kanada ma także dobrze rozwinięte rolnictwo; jest jednym z największych w świecie producentów i eksporterów pszenicy. Należy także do światowych potęg w dziedzinie rybołówstwa i eksportu ryb.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 67 773 km (normalnotorowe), w tym: 183 km zelektryfikowanych

- *Drogi*: ogółem 912 200 km, w tym:
  - utwardzone 246 400 km (16 600 km ekspresowych)
  - nieutwardzone 665 800
- *Drogi wodne*: ogółem 3 000 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 23 564 km
  - gazu ziemnego 74 980 km
- *Porty morskie*: Becancour, Quebec, Churchill, Halifax, Hamilton, Montreal, New Westminster, Prince Rupert, Quebec, Saint John, Saint John's, Sept Isles, Sydney, Trois-Rivieres, Thunder Bay, Toronto, Vancouver, Windsor.
- *Porty śródlądowe*: Quebec, Montreal, Toronto, Hamilton, Port Arthur
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 109 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 1 489 110 / 2 205 274 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 1 395, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	16
- 2 438 - 3 047 m	-	16
- 1 524 - 2 437 m	-	154
- 914 - 1 523 m	-	238
- poniżej 914 m	-	91
Razem		515
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- 2 438 - 3 047	-	0
- 1 524 - 2 437	-	73
- 914 - 1 523 m	-	353
- poniżej 914 m	-	454
Razem		880

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Średnia gęstość sieci kolejowej w Kanadzie wynosi 0,9 km/100 km². Jest ona jednak bardzo zróżnicowana w poszczególnych częściach kraju. Najlepiej rozwinięta jest na południu kraju. Biegają tu równoleżnikowo transkanadyjskie linie kolejowe i drogi samochodowe. Na północy kraju jest tylko kilka szlaków komunikacji lądowej. Ze względu na warunki naturalne duże znaczenie w gospodarce Kanady odgrywa transport rurociągowy i lotniczy oraz wodny. W transporcie wodnym szczególnie ważną rolę odgrywają Wielkie Jeziora. Większość przeładunków przypada na porty położone nad tymi jeziorami oraz nad Rzeką Świętego Wawrzyńca.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: Dowództwo Sił Lądowych - LC, Dowództwo Marynarki Wojennej - MG, Dowództwo Sił Powietrznych - AG, Dowództwo Łączności - GG, Dowództwo Szkolenia - TC) i Kanadyjska Królewska Policja Konna

- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 8 243,9 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 7 061,9 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 210,9 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 7,1 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,2%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

W armii kanadyjskiej służy około 70 tys. żołnierzy, w tym 8,7 tys. kobiet.

Siły lądowe liczą 20 tys. żołnierzy. Na ich wyposażeniu znajdują się m.in. czołgi Leopard, śmigłowce Lynx i Cougar, wozy bojowe M-113 i Bradley. Bezpośrednie dowodzenie siłami lądowymi Kanady sprawuje dowódca Sił Lądowych.

Siły Lądowe Kanady dzielą się na siły regularne i rezerw. W skład sił regularnych wchodzi: zmechanizowane grupy brygadowe, pułki - zabezpieczenia łączności i inżynieryjny oraz inne oddziały, pododdziały wsparcia i zabezpieczenia. Siły rezerw są zorganizowane w 141 samodzielnych jednostkach rozmieszczonych w 22 rejonach pięciu regionów wojskowych. Stan liczebny sił lądowych wynosi: 20 tys. żołnierzy regularnych, 28 tys. żołnierzy rezerw zorganizowanych i 4 tys. niezorganizowanych. W skład sił kanadyjskich wchodzi także jednostki Randersów Kanadyjskich, które liczą w 109 patrolach 3 100 żołnierzy.

Marynarka Wojenna Kanady liczy 10 tys. żołnierzy. Posiada duże jednostki morskie oraz patrolowe na Oceanie Spokojnym i Atlantyckim.

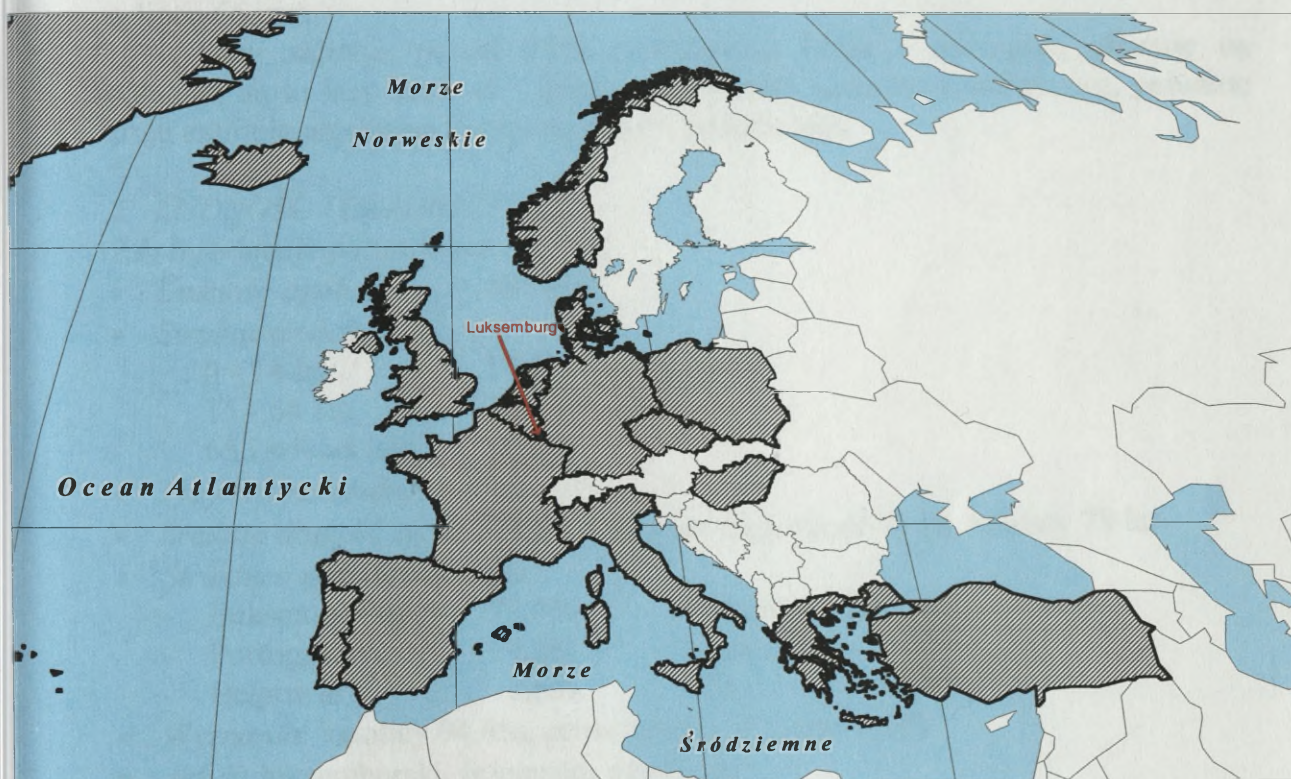
Siły Lotnicze liczą 17 tys. żołnierzy i dysponują nowoczesnymi samolotami bojowymi.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Kanady wynika z jej dużego potencjału gospodarczo-obronnego oraz z położenia geograficznego. Terytorium tego państwa rozciągające się na północ od Stanów Zjednoczonych stanowi dogodny obszar do rozmieszczenia systemów wczesnego ostrzegania. Kanada stanowi więc ważne ogniwo w systemie obronnym Sojuszu, zwłaszcza jednak Stanów Zjednoczonych.

10. LUKSEMBURG (WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA)

Luksemburg leży między Belgią, Francją i Niemcami. Powierzchnia tego kraju wynosi 2,6 tys. km² i rozciąga się na południowych stokach Ardenów.

Położenie Luksemburga na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacja podstawowe

- **Położenie geograficzne:**

5° dł. zach. - 6° dł. wsch.

49° - 50° - szer. płn.

Powierzchnia: ogółem 2 586 km²

- **Granice lądowe:** ogółem 359 km, w tym z Belgią 148 km, Francją 73 km, Niemcami 138 km

- **Wysokości ekstremalne:**

- najwyższy punkt: Burgplatz 559 m n.p.m.

- najniższy: b.d.

- **Użytkowanie terenu:**

- grunty orne 21,5%

- sady 0%
- pastwiska i łąki 27,3%
- lasy i zadrzewienie 34,3%
- pozostałe 16,9%

1.2. Warunki naturalne:

Powierzchnia Luksemburga rozciąga się na południowych stokach Ardenów i ma charakter wyżynny. Wyżyny rozcięte są dolinami rzek: Mozeli, Siere, Alzette i innych. Klimat jest umiarkowany ciepły. Średnia temperatura stycznia wynosi 0° a lipca 17°C. Średnia suma opadu w styczniu wynosi 73 mm, w lipcu 66 mm.

Lasy zajmują ponad 34% powierzchni kraju i występują głównie na północy. Są to lasy liściaste i iglaste przeważnie sosnowe i świerkowe. południe kraju zajmują urodzajne tereny rolnicze i zielone łąki.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 420 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 17,1%
  - 15 - 64 lat: 76,9%
  - 65 i więcej lat: 6,0%
- *Przyrost naturalny:* 0,03%
- *Średnia długość życia:* 74,5 lat, w tym: mężczyźni 71 lat, kobiety 78 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Luksemburczycy 72,5%   - Włosi 5,4%
  - Portugalczycy 9,0%   - Francuzi 3,4%
  - Belgowie 2,5%   - inni 7,2%
- *Wyznania:* katolicy 94,6%, protestanci 1,1%, inni 4,3%
- *Język:* luksemburski, francuski, niemiecki
- *Alfabetyzacja:* 99%
- *Urbanizacja:* 84,3%
- *Największe miasta:* Luksemburg (76 tys. mieszkańców) Esch-sur-Alzette (24 tys.), Differdange (16 tys.), Dudelange (14 tys.), Petange (12 tys.) i Sanem (11 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy:* Monarchia konstytucyjna
- *Nazwa państwa:*
  - franc. Grand-Duché de Luxembourg; - luksemburska – Lëtzebuerg (Groussherzogtum Lëtzebuerg)
  - niem. Grossherzogtum Luxemburg
- *Stolica:* Luksemburg
- *Konstytucja:* 1866 z późniejszymi zmianami 16 czerwca 1944 r.

- *Głowa państwa:* Wielki Książę
- *Organ ustawodawczy:* Althing, 63 członków

3.2. Podział administracyjny:

W Luksemburgu wyróżnia się 2 regiony (Ösling i Gutland) oraz miasto wydzielone Luksemburg

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce:* ruda żelaza
- *Kierunki eksportu:* Niemcy 28%, Francja 17%, Belgia 16%
- *Kierunki importu:* Belgia 38%, Niemcy 31%, Francja 12%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 13,6 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 3%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 35 260
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 1,9%
  - przemysł 33,3%
  - usługi 64,8%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 2,6%
- *Siła robocza ogółem:* 0,2 tys.
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 28,6%
  - rolnictwo 3,7%
  - usługi 67,7%

4.2. Przegląd gospodarki

Luksemburg jest wysoko rozwiniętym krajem przemysłowym. Występujące tu bogate złoża rud żelaza spowodowały, że państwo to stało się czołowym europejskim producentem stali (2,5% produkcji UE). Najważniejszą gałęzią przemysłu przetwórczego jest hutnictwo żelaza. Ponadto rozwinięty jest przemysł metalowy, maszynowy, chemiczny, włókienniczy i cementowy.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

W Luksemburgu najlepiej rozwinięta jest infrastruktura transportu samochodowego. Ogólna długość dróg samochodowych przekracza 5 200 km. Głównymi węzłem transportu kolejowo - samochodowego jest Luksemburg, gdzie krzyżują się drogi biegnące z Niemiec do Francji. Gęstość sieci dróg kołowych wynosi 202 km/100 km², natomiast linii kolejowych 10,5 km/100 km².

6. SIŁY ZBROJNE

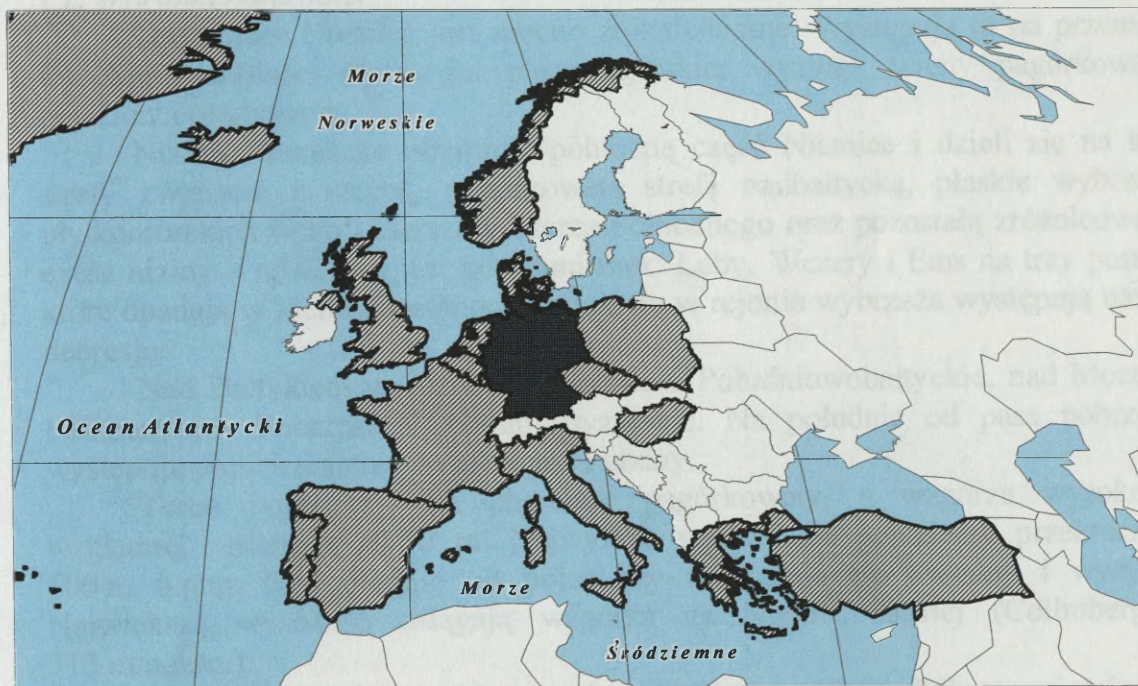
W siłach zbrojnych Luksemburga służy około 800 żołnierzy. Państwo dysponuje 20 samolotami, wchodzącymi w skład wojsk lotniczych podlegających bezpośrednio dowództwu NATO. W składzie sił paramilitarnych działa również 560 żandarmów.

11. NIEMCY (REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC)

Niemcy położone są w Europie Środkowej i zajmują obszar między Alpami a Morzem Bałtyckim i Morzem Północnym. W skład ich terytorium wchodzi trzon kontynentu europejskiego z trzema układającymi się równoleżnikowo podstawowymi obszarami krajobrazowymi. Są to: Nizina Północnoniemiecka, Średniogórze Niemieckie i Alpy Bawarskie z ich przedgórzem.

Terytorium Niemiec obejmuje powierzchnię 357,0 tys. km². Największa odległość w linii prostej wynosi z północy na południe 876 km, a z zachodu na wschód 640 km.

Centralne położenie Niemiec w Europie umożliwi temu państwu pełnienie roli łącznika między Wschodem a Zachodem a także między państwami skandynawskimi i śródziemnomorskimi. Takie położenie z góry przesądza o kluczowym znaczeniu ich terytorium dla stosunków gospodarczych w Europie.

Położenie Niemiec na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
  - 6° - 15° dł. wsch.
  - 47° - 55° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 356 910 km², w tym:
  - obszar lądowy 349 520 km²;
  - wody wewnętrzne 7 390 km²

- *Granice lądowe*: ogółem 3 621 km, w tym z Austrią 784 km, Belgią 167 km, Republiką Czeską 646 km, Danią 68 km, Francją 451 km, Luksemburgiem 138 km, Holandią 577 km, Polską 456 km, Szwajcarią 334 km.
- *Granice morskie*: 2 389 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 m
- *Wody terytorialne*: 12 m
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Zugspitz 2 962 n.p.m.
  - najniższy: Freepsum 2 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	33%
- sady	1%
- pastwiska	15%
- lasy i zadrzewienie	31%
- pozostałe	20%
- *Tereny zmeliorowane*: 4 750 km²

1.2. *Warunki naturalne*:

Terytorium Niemiec jest mocno zróżnicowane. Występują tu na przemian wysokie i średniej wysokości pasma górskie, wyżyny, tereny pagórkowate, pojezierza oraz niziny.

Nizina Niemiecka obejmuje północną część Niemiec i dzieli się na trzy strefy związane z rzeźbą: pagórkowatą strefę nadbałtycką, płaskie wybrzeża płytkomorskich wysp i marszów Morza Północnego oraz pozostałą zróżnicowaną część niziny. Podzielona jest korytami rzek: Łaby, Wezery i Ems na trzy pasma, które opadają w kierunku północnym tak, że w rejonie wybrzeża występują nawet depresje.

Nad Bałtykiem wyróżnia się Pobrzeże Południowobałtyckie, nad Morzem Północnym - Pobrzeże Wschodniofryzjskie. Na południe od pasa pobrzeży występują pojezierza oraz wzniesienia i niziny.

Teren pojezierzy ma charakter pagórkowaty, a wzgórza wysokości względnej osiągają 10-50 m. Najwyższe wzniesienia pojezierzy przekraczają 100 m n.p.m. Na południe od pojezierzy rozciągają się równiny i wyżyny. Największą wysokość osiągają wzgórza na Nizinie Saskiej (Collmberg - 313 m n.p.m.).

Średniogórze Niemieckie zamyka od południa Nizinę Północnoniemiecką. Obejmuje ono strefę starych zniszczonych masywów górskich wznoszących się od 200 do 1 000 m n.p.m. Obszar ten tworzy mozaikę przeplatających się krajobrazów górskich i wyżynnych oraz kotlin.

Do pasm niemieckich gór średnich w zachodnich i środkowych Niemczech należą m.in. Reńskie Góry Łupkowe z takimi pasmami jak Hunstrück, Eifel, Taunus, Westerwald, Bergisches Land i Sauerland, Pogórze Heskie oraz Góry Wezerskie i Leinebergland. W samym centrum Niemiec wznoszą się góry Harzu. Na wschodzie leżą Rhön, Las Bawarski, Las Czeski, Smreczany, Las Frankoński, Las Turyński i Rudawy.

Do południowo-zachodniej części Średniogórza Niemieckiego należy Nizina Górnoreńska z otaczającymi ją pasmami góorskimi: Schwarzwald,

Odenwald i Spessart, Pfälzer Wald i Haardt, jak również Basen Szwabsko-Frankoński wraz z Jurą.

Południowoniemieckie podgórze alpejskie obejmuje Wyżynę Szwabsko-Bawarską z licznymi wzniesieniami i dużymi jeziorami na południu. Typowe dla tamtego krajobrazu są tereny bagienne i kopulaste pasma górskie z jeziorami.

Niemiecka część Alp pomiędzy Jeziorem Bodeńskim a Berchtesgaden obejmuje tylko niewielkie, wąskie pasmo tego masywu górskiego. Ogranicza się ona do Alp Allgaukich, Alp Bawarskich i Alp Berchtesgadeńskich. Najwyższe szczyty tych gór wynoszą: Zugspitze - 2 962 m, Watzmann - 2 713 m. Wysokość pozostałych szczytów górskich nie przekracza 1 500 m n.p.m.

Klimat. Pod względem klimatycznym Niemcy leżą w strefie umiarkowanie chłodnych wiatrów zachodnich znad Oceanu Atlantyckiego a obszarem klimatu kontynentalnego na wschodzie. Duże wahania temperatury występują sporadycznie. Opady występują we wszystkich porach roku. Zimą średnia temperatura waha się między 1,5° na terenach nizinnych a -6°C w górach. Średnia temperatura w lipcu wynosi na terenach nizinnych 18°, a w odsoniętych dolinach południowych Niemiec 20°C. Do wyjątków należy dolina górnego Renu z bardzo łagodnym klimatem. Górna Bawaria z regularnie wiejącymi ciepłymi południowymi wiatrami alpejskimi oraz góry Harzu, w których panuje swoisty mikroklimat charakteryzujący się ostrymi wiatrami, chłodnym latem i zimą obfitującą w opady śniegu.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 82 087,4 tys. (1999)
- *Struktura wiekowa:*

0 - 14 lat:	15%	(mężczyźni 6 495,9 tys., kobiety 6 172,4 tys.);
15 - 64 lat:	68%	(mężczyźni 28 687,3 tys., kobiety 27 526,7 tys.);
65 i więcej lat:	17%	(mężczyźni 4 990,1 tys., kobiety 8 215,1 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,01%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 6,68
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 10,76
- *Migracja netto:* 2,12 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*

- do 15 lat	1,05
- 15 - 64	1,04
- 65 i więcej lat	0,61
średnia	0,96
- *Średnia długość życia:* 77,17 lat, w tym: mężczyźni 74,01 lat, kobiety 80,05 lat
- *Struktura narodowościowa:*

- Niemcy	91,5%	- Grecy	0,4%
- Turcy	2,4%	- Polacy	0,4%
- Włosi	0,7%	- inni	4,6%

- *Wyznania*: rzymskokatolickie 34%, protestanckie 38%, islam 1,7%, inne 26,3%
- *Język*: niemiecki
- *Alfabetyzacja*: 99%
- *Urbanizacja*: 85%

2.2. Osadnictwo

Sieć miast w Niemczech jest bardzo gęsta w części zachodniej, szczególnie w Północnej Nadrenii - Westfalii, gdzie znajduje się 30 miast powyżej 100 000 mieszkańców, natomiast rzadka w części wschodniej (Meklemburgia - Pomorze Przednie, Brandenburgia i Szlezwik-Holsztyn po 2 miasta powyżej 100 000 mieszkańców). Ogółem są w Niemczech trzy miasta z liczbą ludności powyżej 1 mln: Berlin, Hamburg i Monachium - München; w przedziale 500 tys. ÷ 1 mln - 9 (Kolonja - Köln, Frankfurt nad Menem - Frankfurt am Main, Essen, Dortmund, Stuttgart, Brema -Bremen, Duisburg, Düsseldorf i Hanower - Hannover); w przedziale 200 tys. ÷ 500 tys. - 27; w przedziale 100 tys. ÷ 200 tys. - 45; w przedziale 50 tys. ÷ 100 tys. - 108; a 20 tys. ÷ 50 tys. - 472.

Największą konurbacją w Niemczech jest konurbacja Zagłębia Ruhry przekraczająca 7,5 mln mieszkańców. Kolejne konurbacje leżą w rejonie ujścia Menu do Renu i ujścia Neckaru do Renu oraz Halle/Lipsk i Chemnitz/Zwickau. Zagłębie Ruhry to najbardziej uprzemysłowiony rejon w Europie, ciągnący się zwarta zabudową na przestrzeni około 65 kilometrów ze wschodu na zachód i 30 kilometrów z północy na południe, którego środkiem biegnie tradycyjna granica pomiędzy Północną Nadrenią a Westfalią. Nazwa regionu pochodzi od rzeki Ruhry - uchodzącej pod Duisburgiem do Renu. Obszar ten uległ wielkiej przemianie spowodowanej ogólnoswiatową tendencją do ograniczania rozmiarów tradycyjnych (surowcowych) gałęzi przemysłu i rozwoju technologii zaawansowanych.

Największym miastem konurbacji jest Essen, kolejne to: Dortmund, Duisburg, Bochum, Wuppertal, Hagen. Północna część Zagłębia Ruhry to okręg Recklinghausen - od nazwy głównego miasta. Od południa zagłębie łączy się z Düsseldorfem i miastami położonymi wzdłuż Renu: Köln i Bonn. Kolejna konurbacja znajduje się w rejonie ujścia Menu do Renu i obejmuje aglomeracje: Frankfurt nad Menem, Wiesbaden, Mainz, Darmstadt i Offenbach. Trzecia konurbacja, rozciągająca się w rejonie ujścia Neckaru do Renu, obejmuje: Mannheim, Heidelberg, Ludwigshafen.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Parlamentarna republika federalna (od 1931)
- *Nazwa państwa*:

- konwencjonalna pełna:	Federal Republic of Germany
- konwencjonalna skrócona:	Germany
- lokalna pełna:	Bundesrepublik Deutschland
- lokalna skrócona:	Deutschland
- *Stolica*: Berlin

- *Święta państwowe*: 3 października
- *Konstytucja*: 23 maja 1949
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Bundestag (669 członków), Bundesrat (69 członków)

3.2. Podział administracyjny

W skład Republiki Federalnej Niemiec wchodzi 16 landów. Są to: Baden - Württemberg, Bayern, Berlin, Brandenburg, Bremen, Hamburg, Hessen, Mecklenburg - Vorpommern, Niedersachsen, Nordrhein - Westfalen, Rheinland - Pfalz, Saarland, Sachsen, Sachsen - Anhalt, Schleswig - Holstein, Thuringen Landy z wyjątkiem: Brandenburgii, Meklemburgii - Pomorza Przedniego, Saary, Szlezwiku-Holsztynu i miast krajów - Berlina, Bremy i Hamburga) dzielą się na okręgi regencyjne, powiaty miejskie i wiejskie oraz gminy.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: Węgiel kamienny i brunatny, sól potasowa i kamienna, uran, ropa naftowa, gaz ziemny, rudy: żelaza, cynku i ołowiu oraz surowce skalne
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 510 mld (Francja 10,7%, Wlk. Brytania 8,5%, Włochy 7,4%, Holandia 7,0%, Belgia - Luksemburg 5,8%, USA 8,6%, Japonia 2,3%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 203 mld (Francja 10,5%, Holandia 8,5%, Włochy 7,8%, Wlk. Brytania 7,0%, Belgia-Luksemburg 6,2%, USA 7,7%, Japonia 4,9%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 515,1 mld kWh, w tym

- elektrownie ciepłne	66,23%
- elektrownie wodne	3,5%
- elektrownie jądrowe	29,81%
- elektrownie inne	0,46%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 1 813 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 2,7%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 22 100 (1998)
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:

- rolnictwo	1,1%
- przemysł	33,1%
- usługi	65,8%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.
- *Inflacja*: 0,9%
- *Siła robocza ogółem*: 38,2 mln
- *Siła robocza według sektorów*:

- przemysł i budownictwo	33,7%
- rolnictwo	2,7%
- usługi	63,6%

4.2. Przegląd gospodarki

Republika Federalna Niemiec należy do przodujących krajów przemysłowych na świecie. Pod względem osiągnięć gospodarczych zajmuje

trzecie miejsce. Realna wartość produktu krajowego brutto, liczona w cenach stałych, w ciągu ostatnich 25 lat podwoiła się. Produkt krajowy brutto¹ w 1998 r. osiągnął 2 135 mld dolarów, co stanowiło 26,0 tys. dolarów na mieszkańca.

W handlu światowym Niemcy zajmują drugie miejsce. Odgrywają w nim ważną rolę, należy dodać, że blisko 45% produktu globalnego brutto opiera się na eksporcie niemieckich towarów. Niemcy są trzecim ekspertem w świecie, a pod względem eksportu dóbr przemysłowych znajdują się na pierwszym miejscu w świecie.

Niemcy działają w grupie siedmiu najbardziej uprzemysłowionych państw zachodnich (tzw. G7 + 1), które raz do roku koordynują swoją politykę gospodarczą i finansową na szczeblu państw i rządów.

Niemcy po zjednoczeniu muszą się uporać z recesją w starych landach i restrukturyzacją gospodarki w nowych landach.²

Rząd Federalny podjął działania mające na celu stworzenie we wschodnich landach nowoczesnych ośrodków przemysłowych. Przyznał fundusze na przeprowadzenie badań naukowych i realizację różnych projektów oraz na wyposażenie zakładów pracy w najnowocześniejszą technikę produkcji. Zmieniono także ustawodawstwo w celu zabezpieczenia atrakcyjności tych landów dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

Na terytorium Niemiec można wyróżnić pięć okręgów o znaczeniu europejskim i kilkanaście o znaczeniu krajowym.

Do okręgów o znaczeniu europejskim należą:

1. Okręg Nadrenii – Północnej Westfalii, obejmujący Zagłębie Ruhry oraz rejon przemysłowy Kolonia – Bonn.
2. Środkoworeński Zespół Okręgów Przemysłowych, składający się z Frankfurcko-Mannheimskiego i Karlsruhe-Stuttgarckiego obszaru przemysłowego.
3. Okręg południowy (Bawaria i Badenia-Wirtembergia), w którego skład wchodzi: ośrodki: Ulm, Augsburg, Monachium, Friedrichschafen, Norymberga – Erlangen i Ingolstadt.
4. Okręg Sasko-Turyński, obejmujący ośrodki: Lipsk, Halle, Erfurt, Chemnitz, Drezno i Cottbus.
5. Berlin.

Okręg Nadrenii – Północnej Westfalii jest największym okręgiem nie tylko Niemiec, lecz także kontynentalnej części Europy. Obejmuje obszar o powierzchni ponad 4200 km² zamieszkały przez około 12 mln osób. Wytwarza ponad 30% produkcji przemysłowej Niemiec. Skoncentrowane tu są: górnictwo, hutnictwo i energetyka, przemysł maszynowy (zwłaszcza środków transportu), przemysł chemiczny i materiałów budowlanych, a także przemysł jądrowy.

Środkoworeński Zespół Okręgów Przemysłowych koncentruje przemysł chemiczny. Ponadto jest tu dobrze rozwinięty przemysł maszynowy (w tym środków transportu), elektrotechniczny, precyzyjny, optyczny i petrochemiczny.

Okręg Południowy powierzchniowo obejmuje południowo-wschodnią część kraju, na której rozmieszczone są wyspowo poszczególne ośrodki przemysłowe.

¹ według kursu walut

² ponad 8000 państwowych zakładów przekształcono w spółki, a następnie w większości sprywatyzowano w drodze sprzedaży

Monachium ma rozwinięty przemysł samochodowy, maszynowy, tekstylny, optyczny, chemiczny i inne.

Norymberga skupia przemysł metalowy i maszynowy, elektrotechniczny, samochodowy, taboru kolejowego, chemiczny, precyzyjny i optyczny.

Sasko-Turyński Okręg Przemysłowy skupia się wokół takich ośrodków przemysłowych, jak Drezno, Halle, Lipsk, Erfurt i Chemnitz. Jest główną bazą wschodniej części Niemiec, skupiającą największe kopalnie węgla brunatnego i elektrownie. Rozmieszczony tu jest przemysł maszynowy, chemiczny, optyczny, włókienniczy, paliwowy i inne.

Berlin posiada dobrze rozwinięty przemysł maszynowy, środków łączności, optyczny, chemiczny, włókienniczy, odzieżowy i inne. Jest on jednym z większych węzłów komunikacyjnych Europy, w tym także dużym węzłem komunikacji wodnej śródlądowej Niemiec. W skład aglomeracji Berlina wchodzi takie miasta satelickie jak: Königs Wusterhausen, Fürstenwalde, Rüdersdorf, Poczdam, Teltow, Ludwigsfelde, Hennigsdorf, Oranienburg i inne.

Dużym okręgiem przemysłowym jest także Zagłębie Saary. Okręg ten wykracza jednak poza granice Niemiec i obejmuje Lotaryngię i Luksemburg.

Należy podkreślić, iż coraz bardziej widoczna jest tendencja decentralizacji przemysłu. Już obecnie zaciera się regionalna koncentracja przemysłu w określonych miejscach, gdyż większość nowoczesnych gałęzi nie jest uzależniona od bliskości bazy surowcowej i szczególnie dogodnych połączeń komunikacyjnych. Niemcy, których przemysł jest silnie zorientowany na eksport, tworzą z USA i Japonią ścisłą czołówkę światowego handlu.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- **Koleje:** ogółem 46 300 km (normalnotorowe), w tym: zelektryfikowanych 18 866 km; o podwójnych torach 4 768 km
- **Drogi:** ogółem 656 074 km, w tym
  - utwardzone 650 190 km (11 309 km autostrady)
  - nieutwardzone 5 905
- **Drogi wodne:** ogółem 7 467 km,
- **Rurociągi:**
  - ropy naftowej i produktów naftowych 2 460 km
  - gazu ziemnego b.d.
- **Porty morskie:** Bremen, Bremerhaven, Emden, Hamburg, Kiel, Lubeck, Rostok, Wilhelmshaven
- **Porty śródlądowe:** Berlin, Bonn, Brake, Cologne, Drezden, Duisburg, Karlsruhe, Magdeburg, Mannheim, Stuttgart
- **Marynarka handlowa:**
  - liczba okrętów 594 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 7 699 596 GRT / 9 629 163 DWT

- *Porty lotnicze: ogółem 618, w tym:*

a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	-	14
- 2 438 - 3 047 m	-	62
- 1 524 - 2 437 m	-	68
- 914 - 1 523 m	-	54
- poniżej 914 m	-	121

Razem   319

b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	-	2
- 2 438 - 3 047	-	6
- 1 524 - 2 437	-	6
- 914 - 1523 m	-	58
- poniżej 914 m	-	227

Razem   299

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Niemcy należą do państw o bardzo dobrze rozwiniętej infrastrukturze transportu. Sieć drogowa w Niemczech składa się z autostrad, dróg federalnych i krajowych oraz dróg powiatowych i lokalnych. Pod względem gęstości sieci drogowej i jakości dróg Niemcy zajmują czołowe miejsce w Europie. Wskaźnik gęstości tych dróg wynosi 182 km/100 km² i jest ponad dwukrotnie wyższy niż w Polsce.

Sieć kolejowa również należy do najlepiej rozwiniętych w Europie. Wskaźnik jej gęstości wynosi 12,4 km/100 km². Sieć ta jest systematycznie modernizowana i dostosowywana do ruchu pociągów z prędkością 250 km/h.

Sieć dróg wodnych śródlądowych składa się z kilku systemów dróg śródlądowych, które tworzą odcinki żeglowne rzek, kanały i szlaki wodne na jeziorach (zatakach). Główne systemy dróg wodnych śródlądowych to: Łaby (Elbegebiet); Wezery (Wesergebiet); Kanału Śródlądowego (Mittellandkanalgebiet); Kanałów Zachodniemieckich (Westdeutsches Kanalgebiet); Renu (Rheingebiet); Dunaju (Donaugebiet); Berlina (Gebiet Berlin); Brandenburgii i Meklemburgii - Pomorza Przedniego (Gebiet Brandenburg und Mecklemburg-Vorpommern); wybrzeża Meklemburgii - Pomorza Przedniego (Küstengebiet Mecklenburg-Vorpommern).

Z czterech głównych dróg wodnych o znaczeniu transeuropejskim, trzy związane są ze szlakami śródlądowymi Niemiec, są to:

- droga wodna Renu - łączy główne holenderskie i belgijskie porty morskie (Rotterdam, Antwerpia, Amsterdam i Ghent) z Niemcami (zagłębiami Ruhry, okręgiem przemysłowym Frankfurtu, Mannheimu i Stuttgartu), Strasburgiem, regionem przemysłowym Metz-Nancy we Francji oraz północną Szwajcarią (Basel). Drogę tę tworzy Ren i jego dopływy (Moselle, Main, Neckar) oraz kanały Weser-Datteln i Ren-Herne;
- droga wodna wschód - zachód łączy północne i wschodnie tereny Niemiec, w tym tereny byłej NRD z zachodnią częścią Niemiec, Holandią i Belgią.

Tworzą ją Łaba, Wezera i Ems oraz kanał Dortmund-Ems, Łaba-Seitenkanal, kanał Łaba-Lubeka, Mittellandkanal i Küstenkanal;

- droga wodna południe-wschód biegnie przez kraje naddunajskie - z południowych Niemiec do Morza Czarnego przez Austrię, Słowację, Węgry, Chorwację, Jugosławię, Bułgarię, Rumunię i Ukrainę.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, marynarka wojenna, siły powietrzne, korpus medyczny, obrona wybrzeża, policja
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 20 860,7 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 17 799,1 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 472,7 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 32,8 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,5%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Największym rodzajem sił zbrojnych Niemiec są wojska lądowe liczące około 240 tys. żołnierzy. Na ich wyposażeniu znajduje się kilka tysięcy czołgów, ponad 3 tys. BWP, oraz nowoczesne środki artyleryjskie i przeciwlotnicze. Bundeswehra posiada w swym składzie siły szybkiego reagowania liczące 50 tys. żołnierzy.

Siły morskie liczą około 28 tys. żołnierzy. Dysponują nowoczesną flotą nawodną i podwodną oraz lotnictwem morskim.

Siły powietrzne liczą ponad 75 tys. żołnierzy a na ich wyposażeniu znajdują się m.in. samoloty Tornado, Alpha Jet, Mig-29 oraz śmigłowce różnego przeznaczenia.

6.3. Znaczenie strategiczne

O znaczeniu strategicznym Niemiec w Europie i na świecie decydują, oprócz wspomnianego wyżej potencjału ludnościowego i ekonomicznego, przede wszystkim ich położenie geograficzne oraz operacyjne przygotowanie terytorium kraju.

Położenie geograficzne Niemiec jest specyficzne, gdyż ich terytorium leży w centrum kontynentu europejskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie ważnego pod względem strategicznym rejonu cieśnin Zachodniego Bałtyku, łączących Bałtyk z Morzem Północnym. Terytorium Niemiec zajmuje zachodnią część Nizy Środkowoeuropejskiego oraz Średniogórze Niemieckie, tj. obszar między Bałtykiem i Morzem Północnym na północy a Alpami na południu, czyli tę część naszego kontynentu, gdzie występują dwa zżęcenia kadłuba Europy. Są to: pasaż łączący Morze Adriatyckie z Bałtykiem oraz Morze Północne z Morzem Liguryjskim. Leży więc na skrzyżowaniu ważnego szlaku komunikacyjnego wiodącego ze Skandynawii do Europy Południowej z główną osią geostrategiczną łączącą Europę Wschodnią z Zachodnią. Ponadto Niemcy graniczą z dziewięcioma państwami, dla których połączenia komunikacyjne tego kraju odgrywają istotną rolę w ich wzajemnej wymianie handlowej.

Położenie Niemiec nad Morzem Północnym umożliwia im swobodę żeglugi na Atlantyku i stwarza flocie niemieckiej korzystne warunki ograniczonej kontroli morskich szlaków komunikacyjnych wiodących z Azji, Afryki i Ameryki do państw Europy północnej i wschodniej przez kanał La Manche. Dostęp zaś do Bałtyku stwarza Niemcom korzystne warunki do kontroli morskich linii komunikacyjnych na Bałtyku Południowym i w rejonie cieśnin Mały i Duży Belt oraz Sund. Takie położenie Niemiec w Europie z góry przesądza o kluczowym znaczeniu ich terytorium dla stosunków gospodarczych i wymiany handlowej między wschodem i zachodem oraz północą i południem naszego kontynentu.

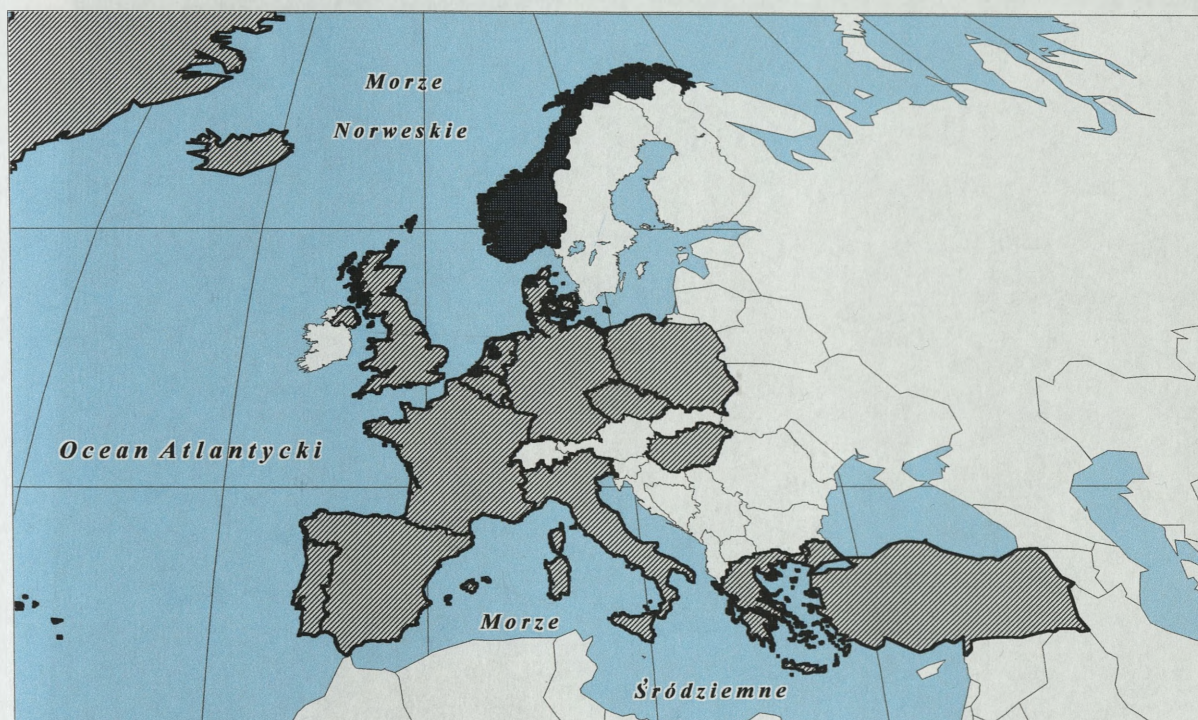
Pewną barierę komunikacyjną dla Niemiec stanowią Alpy, gdyż główne bramy wiodące na wschód i południe Europy (Korytarz Wiedeński, Brama Lublańska i Brama Burgundzka) znajdują się poza ich terytorium. W powyższej sytuacji, obszarem, przez który przebiegają ważne dla gospodarki niemieckiej szlaki komunikacyjne do Europy południowo-wschodniej i na Bliski Wschód są terytoria takich państw jak: Austria, Czechy, Węgry i Chorwacja oraz Bułgaria i Turcja. Natomiast szlaki komunikacyjne wiodące z Niemiec do Rosji przebiegają przez terytorium Polski.

O znaczeniu strategicznym Niemiec w Europie i na świecie przesądza ich potencjał militarny oraz systematycznie zwiększająca się aktywność tego państwa w przedsięwzięciach międzynarodowych organizowanych przez ONZ i NATO (Zatoka Perska, Irak, Kambodża, Serbia i Czarnogóra, Somalia, Kosowo) zmierzających do rozwiązania różnych konfliktów. Ponadto terytorium Niemiec i siły zbrojne tego państwa odgrywają kluczową rolę w systemie dowodzenia i wsparcia logistycznego NATO.

Należy tu dodać, że w okresie istnienia dwubiegunowego podziału Europy terytoria byłej RFN i NRD znajdowały się w strefie potencjalnych działań bojowych. W związku z tym były one przez kilkadziesiąt lat przygotowywane pod względem operacyjnym. Dzięki temu zjednoczone Niemcy należą do państw o najlepiej rozbudowanej infrastrukturze militarnej w Europie.

12. NORWEGIA (KROLESTWO NORWEGII)

Norwegia położona jest w północnej Europie, na Półwyspie Skandynawskim oraz na licznych przybrzeżnych wyspach (m.in. archipelagi Lofoty i Vesterålen). Graniczy z Rosją, Finlandią i Szwecją. Północno-zachodnią granicę Norwegii stanowią morza: Północne, Norweskie i Barentsa, południową: cieśnina Skagerrak.

Położenie Norwegii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
 5° - 31° - dł. wsch.
 58° - 71° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem $324\,220\text{ km}^2$ (wraz z terenami arktycznymi $386\,641\text{ km}^2$), w tym:
  - obszar lądowy $307\,860\text{ km}^2$;
  - wody wewnętrzne $16\,360\text{ km}^2$
- **Granice lądowe:** ogółem $2\,515\text{ km}$, w tym: z Finlandią 729 km , Szwecją $1\,619\text{ km}$, Rosją 167 km
- **Granice morskie:** $21\,925\text{ km}$

- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 200 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Glittertinden - 2 472 m n.p.m.
  - najniższy: Morze Norweskie - 0 m
- *Użytkowanie terenu:*
  - grunty orne 3%
  - lasy i zadrzewienie 27%
  - pozostałe 70%
- *Tereny zmeliorowane:* 970 km²

1.2. Warunki naturalne:

Norwegia jest krajem wyżynno-górzystym (ponad 50% powierzchni leży powyżej 600 m n.p.m.). Wzdłuż całego kraju, z południowego zachodu na północny-wschód, ciągną się Góry Skandynawskie. Charakterystyczną cechą ich rzeźby są rozległe płaskowyże i fieldy, których najwyższe partie pokryte są lodowcami. Niewielkie niziny występują głównie na wybrzeżach i w południowej części kraju.

Linia brzegowa jest dobrze rozwinięta. Wąskie, głębokie zatoki morskie o znacznej długości, zwane fiordami (najdłuższy Sognefjord – 204 km)) wcinają się w głąb kraju. Wzdłuż północno-zachodnich wybrzeży znajdują się liczne wyspy.

Klimat Norwegii jest morski, umiarkowany ciepły w południowej części kraju, umiarkowany chłodny w środkowej i północnej oraz subpolarny na krańcach północno-wschodnich. Klimat wybrzeża łagodzony jest przez wpływ ciepłego Prądu Zatokowego.

Średnia temperatura w styczniu na południu wynosi 1-2°C, na północy około -3°C, w górach, we wschodniej i północnej części kraju - 10°C do -15°C.

Średnia temperatura lipca wynosi od 10°C na północnym wybrzeżu do 14°C na południowym i 18°C w południowo-wschodniej Norwegii.

Średnia roczna suma opadu wynosi od około 300 mm w północnej części Norwegii, do 500-800 mm w części południowej oraz 2 000 - 3 500 mm na zachodnich i północno-zachodnich stokach Gór Skandynawskich.

Rzeki Norwegii są krótkie (najdłuższa Glamma, długości 611 km), zasobne w wodę, mają liczne progi i wodospady.

W Norwegii znajduje się dużo jezior polodowcowych.

Na południu występują lasy liściaste i mieszane, na północnym wschodzie bolearne lasy sosnowe i świerkowe oraz subarktyczne lasy brzozone. Ponadto występuje tu roślinność arktyczna górską, zbliżona do tundry. Na zachodnich wybrzeżach występują wrzosowiska i torfowiska.

2. LUDNOŚĆ OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 4 438,6 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 20% (mężczyźni 447,6 tys., kobiety 423,8 tys.);
  - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 1 462,9 tys., kobiety 1 416,0 tys.);

- 65 i więcej lat: 12% (mężczyźni 286,3 tys., kobiety 401,9 tys.);
- *Przyrost naturalny*: 0,4%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców*: 6,68
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców*: 12,54
- *Migracja netto*: 1,62 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet)*:

- do 15 lat	1,06	
- 15 - 64	1,03	
- 65 i więcej lat	0,71	
	0,98	średnia
- *Średnia długość życia*: 77,17 lat, w tym: mężczyźni 75,55 lat, kobiety 81,35 lat
- *Struktura narodowościowa*:

- Norwegowie	95,7%	- Amerykanie	0,4%
- Duńczycy	0,5%	- Polacy	0,3%
- Szwedzi	0,4%	- inni	2,7%
- *Wyznania*: luterzańskie 87,8%, protestanckie i katolickie 3,8%, ateści 3,2%, inne 5,2%
- *Język*: norweski
- *Alfabetyzacja*: 99%
- *Urbanizacja*: 75%

2.2. Osadnictwo

Osadnictwo Norwegii zdeterminowane jest przez środowisko naturalne. Góry i niskie temperatury w przeważającej części kraju ograniczają rozwój osadnictwa. Rozwija się ono wzdłuż wybrzeży morskich oraz wzdłuż dolin rzecznych środkowej części kraju. Ponad połowa ludności kraju mieszka w miastach położonych na wybrzeżu.

Największe zagęszczenie ludności występuje na południu kraju, wokół Oslo Fiordu. Tu, na obszarze zajmującym 5% powierzchni Norwegii mieszka 1/3 ogółu jej mieszkańców. Natomiast Północna Norwegia jest najmniej zurbanizowaną częścią kraju.

Do najważniejszych miast Norwegii należą: Oslo (461 tys. mieszkańców), Bergen (213 tys.) Trondheim (138 tys.), Stavenger (98 tys.), Kristiansand (65 tys.) i Drammen (52 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Monarchia konstytucyjna (od 1931)
- *Nazwa państwa*:

- konwencjonalna pełna:	Kingdom of Norway
- konwencjonalna skrócona:	Norway
- lokalna pełna:	Kongeriket Norge, Kongeriket Noreg
- lokalna skrócona:	Norge, Noreg
- *Stolica*: Oslo
- *Święta państwowe*: 17 maja

- *Konstytucja*: 17 maja (1814), modyfikowana w 1884.
- *Głowa państwa*: król
- *Organ ustawodawczy*: Storting - 165 członków

3.2. Podział administracyjny

Norwegia dzieli się na 19 prowincji. Są to: Akershus, Aust - Agder, Buskerud, Finnmark, Hedmark, Hordaland, More og Romsdal, Nordland, Nord - Trondelag, Oppland, Oslo, Ostfold, Rogaland, Sogn og Fjordane, Sor - Trondelag, Telemark, Troms, Vest-Agder, Vestfold.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: rudy żelaza, miedzi, tytanu, niklu, molibdenu, cynku, ołowiu, siarka, srebro, wapnienie, oraz bogate złoża ropy naftowej i gazu ziemnego
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 39,8 mld (Wlk. Brytania 19%, Niemcy 10%, Holandia 11%, Szwecja 9%, Francja 8%, Stany Zjednoczone 6%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 37,1 mld (Szwecja 16%, Niemcy 14%, Wlk. Brytania 9%, Dania 7%, Holandia 4%, USA 6%, Japonia 4%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 103,4 mld kWh, w tym:

- elektrownie ciepłe	0,76%
- elektrownie wodne	99,23%
- elektrownie jądrowe	0%
- elektrownie inne	0,01%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 109 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 2,4%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 27 176
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:

- rolnictwo	2%
- przemysł	30%
- usługi	68%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.
- *Inflacja*: 2,3%
- *Siła robocza ogółem*: 2,3 mln
- *Siła robocza według sektorów*:

- przemysł i budownictwo	23,7%
- rolnictwo	6%
- usługi	71%

4.2. Przegląd gospodarki

Norwegia jest krajem wysoko rozwiniętym. Głównym bogactwem tego kraju są ropa naftowa i gaz ziemny występujące na szelfie Morza Północnego i Norweskiego oraz Morza Barentsa. Dzięki tym zasobom Norwegia stała się największym producentem ropy w Europie Zachodniej (wydobycie około 150 mln ton).

Na bazie własnych surowców w Norwegii rozwinęło się hutnictwo żelaza i metali nieżelaznych (huty miedzi, niklu, cynku, aluminium), przemysł chemiczny

i petrochemiczny. Dobrze rozwinięty jest też przemysł stoczniowy oraz przetwórstwo rybne.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- Koleje: ogółem 4 012 km (normalnotorowe), w tym: zelektryfikowanych 2 422 km; o podwójnych torach 96 km
- Drogi: ogółem 91 254 km, w tym
  - utwardzone 67 547 km (570 km autostrad)
  - nieutwardzone 23 707
- Drogi wodne: ogółem 1 577 km
- Rurociągi:
  - ropy naftowej i produktów naftowych: 53 km
  - gazu ziemnego: b.d.
- Porty morskie: Bergen, Drammen, Floro, Hammerfest, Harstad, Haugesund, Kristiansad, Larvik, Narvik, Oslo, Porsgrunn, Stavanger, Tramsø, Trondheim
- Marynarka handlowa:
  - liczba okrętów 788 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 21 200 416 GRT / 33 642 888 DWT
- Porty lotnicze: ogółem 103, w tym:
  - a. Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:

- powyżej 3 047 m	-	1
- 2 438 - 3 047 m	-	11
- 1 524 - 2 437 m	-	14
- 914 - 1 523 m	-	11
- poniżej 914 m	-	89
		66
  - b. Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:

- powyżej 3 047 m	-	
- 2 438 - 3 047	-	
- 1 524 - 2 437	-	
- 914 - 1523 m	-	5
- poniżej 914 m	-	32
		37

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Norwegia, ze względu na specyfikę warunków naturalnych najlepiej ma rozwinięty transport morski, w tym żeglugę kabotażową. Transport kolejowo-samochodowy dobrze rozwinięty jest jedynie w południowej części kraju. Na północy sieć drogowo-kolejowa jest bardzo rzadka, gdyż osadnictwo w tej części kraju jest słabo rozwinięte. Gęstość sieci drogowej 28,2 km/100 km², w tym autostrad 1,8 km/1000 km², linii kolejowych 1,3 km/100 km².

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* Armia Norweska, Norweska Królewska Marynarka (w tym artyleria nadbrzeżna i gwardia nadbrzeżna), Norweskie Siły Powietrzne, Gwardia Narodowa
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 1 103,7 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 917,2 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 27,4 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 2,4 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 2,2%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Największym rodzajem sił zbrojnych są wojska lądowe (około 17 tys. żołnierzy). Na ich czele stoi generalny inspektor sił lądowych, który sprawuje władzę o charakterze administracyjno-szkoleniowym. Podlegają mu Sztab Sił Lądowych, inspektorzy rodzajów wojsk i służb, szkoły i ośrodki szkolenia oraz dowódcy czterech okręgów wojskowych.

Marynarka wojenna liczy 6 400 żołnierzy i dysponuje nowoczesną flotą nawodną i podwodną.

Siły Lotnicze liczą 8 000 żołnierzy i dysponują 180 samolotami różnych typów.

6.3. Znaczenie strategiczne

Terytorium Norwegii zajmuje zachodnią część Półwyspu Skandynawskiego, a więc obszaru, wzdłuż którego wiodą szlaki komunikacji morskiej z Morza Barentsa na Atlantyk. Z tego powodu Norwegia ma duże znaczenie nie tylko w strategii obrony Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej, lecz przede wszystkim Rosji, gdyż jej linie komunikacyjne biegną w pobliżu Przylądka Północnego (Nordkapp). Odsunięcie tych linii na północ nie jest możliwe ze względu na niebezpieczeństwo występowania gór lodowych.

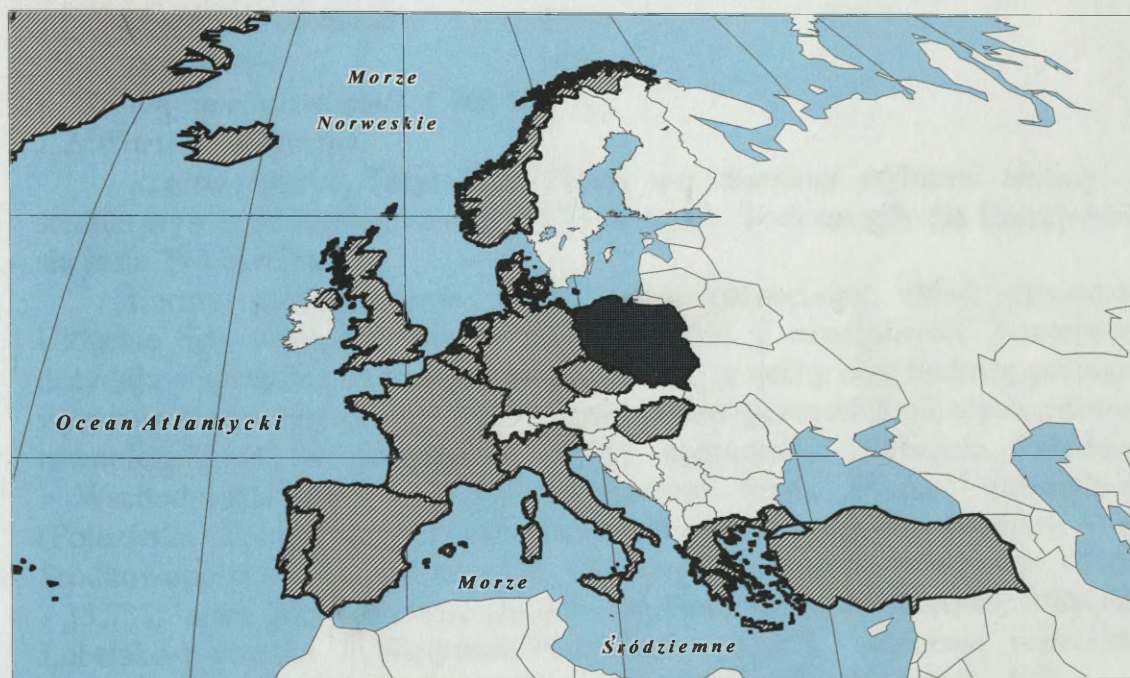
Fiordowe wybrzeże Norwegii umożliwia rozśrodkowanie sił morskich i stwarza im korzystne warunki do operowania na Morzu Norweskim. Łagodniejszy klimat wzdłuż wybrzeży jest zasługą ciepłego Prądu Zatokowego. Natomiast bazy lotnicze rozmieszczone wzdłuż tego wybrzeża stwarzają siłom powietrznym możliwość sprawowania kontroli szlaków komunikacyjnych na tym akwenie. Ponadto terytorium Norwegii może być wykorzystane do rozmieszczenia systemów rozpoznania i wczesnego ostrzegania.

13. POLSKA (RZECZPOSPOLITA POLSKA)

Terytorium Polski rozciąga się w Europie Środkowej między Bałtykiem a górami Karpaty i Sudety. Obejmuje wschodnią część Nizy Środkowoeuropejskiego oraz niewielką część Nizy Wschodnioeuropejskiego.

Polska graniczy z siedmioma państwami różnej wielkości, spośród których trzy: Niemcy, Rosja i Ukraina dysponują większym od niej potencjałem gospodarczo-obronnym.

Terytorium Polski obejmując pas nizin stanowi korytarz komunikacyjny między Europą Zachodnią a Wschodnią. Dzięki obniżeniu między Karpatami Zachodnimi i Sudetami (Brama Morawska) oraz korzystnemu układowi głównych rzek może także stanowić korytarz komunikacyjny łączący Europę Północną z Europą Południową.

Położenie Polski na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
  - 14° - 24° - dł. wsch.
  - 49° - 55° - szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 313 895 km², w tym:
  - obszar lądowy 311 904 km²;
  - wody wewnętrzne 1 991 km²

- *Granice lądowe*: ogółem 3 055 km, w tym z Rosją 210 km, Litwą 103 km, Białorusią 416 km, Ukrainą 529 km, Słowacją 540 km, Czechami 790 km, Niemcami 467
- *Granice morskie*: 440 km (obejmuje długość granicy na morzu oraz odcinki granicy rozgraniczające obszar morza terytorialnego z Rosją i Niemcami; dotychczas publikowana wielkość 528 km dotyczyła długości morskiej linii brzegowej)
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 22 634 km²
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Rysy - 2 499 m n.p.m.
  - najniższy: Raczki Elbląskie - 2 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	47%
- sady	1%
- pastwiska i łąki	13%
- lasy i zadrzewienie	29%
- pozostałe	10%
- *Tereny zmeliorowane*: 1 000 km²

1.2. Warunki naturalne:

Rzeźba terenu. Terytorium Polski ma charakter wybitnie nizinny, jego średnia wysokość wynosi zaledwie 173 m n.p.m., podczas gdy dla Europy szacuje się ją na 290 m n.p.m.

Formy ukształtowania terenu mają różnorodny układ przestrzenny. Ułożenie ich względem siebie oraz wielkość i częstotliwość występowania decydują o specyfice terenu. Biorąc pod uwagę te cechy oraz budowę geologiczną wyróżnia się na terytorium Polski sześć pasów geomorfologicznych, ułożonych równoleżnikowo, a mianowicie: niziny nadmorskie (Pobrzeża Południowo- i Wschodniobałtyckie) - 6,9% powierzchni kraju; obszary młodoglacjalne (Pojezierza Południowo- i Wschodniobałtyckie) - 30,7%; równiny (Niziny Środkowopolskie i Sasko-Łużyckie, Wysoczyzny Podlasko-Białoruskie i Polesie) - 35,7%; stare góry i wyżyny (Sudety, Wyżyna Śląsko-Krakowska, Małopolska, Lubelsko-Lwowska i Wołyńsko-Podolska) - 15,2%; obniżenie podkarpackie (Północne i Wschodnie Podkarpacie) - 5,2%; młode góry (Karpaty) - 6,3%.

Wody powierzchniowe. W Polsce występuje gęsta sieć wód powierzchniowych. Są to: rzeki, jeziora, kanały, sztuczne zbiorniki wodne, bagna i mokradła oraz morze terytorialne wraz z zatokami.

Sieć rzeczna w Polsce ma zróżnicowaną gęstość. Największa jest w górach i na obszarach pojezierzy, gdzie wynosi 0,8 - 1,0 km rzeki na 1 km² powierzchni. W pasie wyżyn środkowopolskich gęstość sieci maleje do wielkości 0,2 km rzeki na 1 km².

Jeziora zajmują około 3 200 km², co stanowi około 1% powierzchni obszaru kraju. Występują one głównie na północy w pasie pojezierzy, gdzie procent jeziorności wynosi od 2 do 5%, a w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich przekracza nawet 20%. Polskie jeziora są na ogół płytkie, odnosi się to szczególnie do jezior przybrzeżnych i krasowych (Polesie Lubelskie), które są

zabagnione i stanowią bardzo trudne do pokonania przeszkody terenowe. Z ogólnej liczby 9 300 (o powierzchni od 1 ha wzwyż), 30 jezior ma głębokość większą od 50 m, natomiast około 150 - długość 5 i więcej km, przy czym większość z nich ma kształt podłużny o kierunku południkowym.

Ogólna liczba jezior powyżej 1 ha wynosi około 9 300 (3 200 km²). Największymi jeziorami są: Śniardwy (113,8 km²); Mamry (104,9 km²) a najgłębszym Hańcza (108,5 m).

Lasy. Lasy w Polsce zajmują około 27,8% powierzchni kraju (86 785 km²), jednak ich rozmieszczenie jest nierównomierne. Rosną one głównie wzdłuż granicy północnej, południowej i zachodniej a najmniej występuje ich w centralnej części kraju. Najwyższy procent lesistości notuje się w województwach: lubuskim i zachodniopomorskim, a najniższy w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i łódzkim.

Klimat. Polska leży w strefie klimatu umiarkowanego, kształtującego się pod wpływem ścierającego się nad jej terytorium powietrza: polarno-morskiego znad północnego Atlantyku, lub podzwrotnikowo-morskiego z rejonu Wysp Azorskich, arktycznego znad Morza Arktycznego, polarno-kontynentalnego znad północno-wschodniej części Europy Wschodniej oraz podzwrotnikowo-kontynentalnego znad południowo-zachodniej Azji. Sprawia to, że klimat polski odznacza się dużą zmiennością pogody i znacznymi wahaniami w przebiegu pór roku w następujących po sobie latach. Zaznacza się to zwłaszcza w charakterze zim, które są bądź to wilgotne typu oceanicznego, bądź (rzadziej) pogodne typu kontynentalnego.

Średnie temperatury powietrza w lipcu (oprócz gór) wahają się od 16,4°C na północy do 19°C na południu i południowym-zachodzie, w zimie od 0°C do -1°C nad morzem i na zachodzie do -4,5°C na północnym-wschodzie.

Najwyższe szczyty gór mają średnie temperatury roczne 0°C lub poniżej 0°C.

Średnie opady roczne w Polsce wynoszą około 600 mm, w górach przekraczają 1 200 - 1 500 mm na nizinach i wyżynach wahają się od 450 do 750 mm.

Pod względem hydrologicznym 99,7% terytorium Polski leży w zlewisku Morza Bałtyckiego. Najdłuższymi rzekami są: Wisła (1 047 km) z Narwią (484 km) i Bugiem (772 km, w tym w Polsce 587 km), Odra (854 km, w tym w Polsce 742 km) z Wartą (808 km).

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 38 608,9 (1999)
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 20% (mężczyźni 3 921,1 tys., kobiety 3 734,2 tys.);
  - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 13 076,2 tys., kobiety 13 243,7 tys.);
  - 65 i więcej lat: 12% (mężczyźni 1 762,1 tys., kobiety 2 871,5 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,05%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 10,61
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 9,72

- *Migracja netto*: 0,4 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet)*:

- do 15 lat	1,05	
- 15 - 64	0,99	
- 65 i więcej lat	0,61	
średnia	0,88	
- *Średnia długość życia*: 73,06 lat, w tym: mężczyźni 68,93 lat, kobiety 77,41 lat
- *Struktura narodowościowa*:

- Polacy	97,6%	- Ukraińcy	0,5%
- Niemcy	1,3%	- Białorusini	0,6%
- *Wyznania*: rzymskokatolickie 95% (praktykuje 75%); protestanckie, prawosławne i inne 5%
- *Język*: polski
- *Alfabetyzacja*: 99%
- *Urbanizacja*: 62%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia w Polsce wynosi 124 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak nierównomierne i waha się od 50 osób/km² (w północno-wschodniej części kraju) do 600 osób/km² w rejonie Warszawy i Górnego Śląska.

Sieć osadnicza w Polsce tworzy ponad 830 miast różnej wielkości i około 57 tys. miejscowości. Stopień zurbanizowania kraju jest bardzo zróżnicowany. Najwięcej miast jest w południowo-zachodniej części kraju, a najmniej w północno-wschodniej.

Aglomeracje miejskie (18) stanowią podstawową strukturę sieci osadniczej. Wydziela się w nich aglomeracje ukształtowane (9) i kształtujące się (9). Do aglomeracji ukształtowanych zalicza się: warszawską, katowicką, łódzką, gdańską, krakowską, wrocławską, poznańską, bydgosko-toruńską i szczecińską. Do kształtujących się aglomeracji należą: staropolska, bielsko-bialska, wałbrzyska, lubelska, opolska, białostocka, legnicko-głogowska i częstochowska.

Oprócz aglomeracji w sieci osadniczej wyróżnia się krajowe ośrodki rozwoju (około 40) i regionalne ośrodki rozwoju (około 240).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Republika parlamentarna
- *Nazwa państwa*:

- konwencjonalna pełna:	Republic of Poland
- konwencjonalna skrócona:	Poland
- lokalna pełna:	Rzeczpospolita Polska
- lokalna skrócona:	Polska
- *Stolica*: Warszawa
- *Święta państwowe*: 3 maja i 11 listopada
- *Konstytucja*: 16 10.1997, referendum 23 maja 1997

- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Sejm (460 posłów), Senat (100 senatorów)

3.2. Podział administracyjny

Terytorium Polski podzielone jest na 16 województw (regionów). Są to: Dolnośląskie, Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Lubelskie, Lubuskie, Małopolskie, Mazowieckie, Opolskie, Podkarpackie, Podlaskie, Pomorskie, Śląskie, Świętokrzyskie, Warmińsko-Mazurskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie. Województwa dzielą się na powiaty a te na gminy.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: węgiel kamienny i brunatny, rudy: miedzi, cynku i ołowiu, siarka, sól, gaz ziemny, surowce skalne
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 27 mld (Niemcy 32,9%, Rosja 8,4%, Włochy 5,9%, Ukraina 4,7%, Holandia 4,7%, Francja 4,4%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 38 mld (Niemcy 24,1%, Włochy 9,9%, Rosja 6,3%, Wlk. Brytania 5,5%, USA 4,5%, Francja 5,9%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 143 mld kWh, w tym

- elektrownie ciepłe	97,09%
- elektrownie wodne	2,91%
- elektrownie jądrowe	0%
- elektrownie inne	0%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 263 mld (1998)
- *Realne tempo wzrostu*: 5,6%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 6 800
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:

- rolnictwo	5,1%
- przemysł	26,6%
- usługi	68,3%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: 23,8%
- *Inflacja*: 11%
- *Siła robocza ogółem*: 17,4 mln
- *Siła robocza według sektorów*:

- przemysł i budownictwo	29,9%
- rolnictwo	26%
- usługi	44,1%

4.2. Przegląd gospodarki

Polska pod względem surowcowym jest krajem w średnim stopniu samowystarczalnym. Uzależniona jest od importu ropy naftowej, gazu ziemnego oraz rudy żelaza i komponentów do produkcji wysokojakościowej stali i stopów.

Przemysł paliwowo-energetyczny bazuje na rodzimym węglu kamiennym i brunatnym. Natomiast przemysł metalurgiczny rozwijany jest w oparciu o importowane surowce. Skoncentrowany jest on głównie na południu kraju.

Hutnictwo metali nieżelaznych rozwijane jest na bazie własnych rud cynku i ołowiu oraz miedzi. Przemysł chemiczny również rozwija się w oparciu

o rodzime surowce (siarka, sól), natomiast przemysł paliw płynnych w oparciu o importowaną ropę naftową.

Polska dokonuje obecnie restrukturyzacji przemysłu. W związku z tym niektóre okręgi i ośrodki przemysłowe przeżywają regres. Należą do nich m.in. Górnośląski Okręg Przemysłowy, Łódzki, Staropolski, Wałbrzyski i inne. W wyniku restrukturyzacji następuje zmiana asortymentu produkowanych towarów.

Do największych okręgów przemysłowych w Polsce należą:

1. Górnośląski (górnictwo, energetyka, hutnictwo, przemysł maszynowy i materiałów budowlanych),
2. Warszawski (przemysł maszynowy, precyzyjny, elektrotechniczny, poligraficzny),
3. Łódzki (przemysł włókienniczy, odzieżowy i maszyn włókienniczych).
4. Gdański (przemysł stoczniowy).

Do ważnych ośrodków przemysłowych należą: Wrocław, Poznań, Bydgoszcz, Kielce i wiele innych.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 24 313 km, w tym:
  - normalnotorowe 22 243 km, szer. 1 435 mm (zelektryfikowanych 11 648 km; o podwójnych torach 8 978 km);
  - szerokotorowe 632 km, szer. 1 520 mm
  - wąskotorowe 1 418 km
- *Drogi*: ogółem 377 048 km, w tym:
  - utwardzone 247 721 km (264 km autostrad)
  - nieutwardzone 129 327
- *Drogi wodne*: ogółem 3 812 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 2 280 km
  - gazu ziemnego 17 000 km (transportowe i dystrybucyjne)
- *Porty morskie*: Gdańsk, Gdynia, Kołobrzeg, Szczecin, Świnoujście, Ustka
- *Porty śródlądowe*: Warszawa, Wrocław, Gliwice
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 61 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 1 162 954 GRT/ 1 866 462 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 92, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	2
- 2 438 - 3 047 m	-	25
- 1 524 - 2 437 m	-	38
- 914 - 1 523 m	-	6
- poniżej 914 m	-	3
Razem		74

- powyżej 3 047 m -	0
- 2 438 - 3 047	1
- 1 524 - 2 437	1
- 914 - 1523 m	9
- poniżej 914 m	7
Razem	18

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Średnia gęstość sieci dróg samochodowych (utwardzonych) w Polsce wynosi około 80 km/km² i jest znacznie mniejsza niż np. w Niemczech i Francji, natomiast większa niż w Słowacji, Ukrainie i Białorusi. Stan techniczny dróg nie odpowiada standardom europejskim, gdyż ich nośność i szerokość są zbyt małe. Ponadto na drogach występują jednopoziomowe skrzyżowania z liniami kolejowymi oraz nienormatywne mosty i wiadukty.

Gęstość sieci kolejowej jest nierównomierna. Największa gęstość tej sieci występuje na zachodzie a najmniejsza na wschodzie kraju. Średnia gęstość linii wynosi 7,7 km/100 km².

Transport śródlądowy jest słabo rozwinięty mimo dość korzystnego układu cieków wodnych. W Polsce rozwijany jest tranzyt rurociągowy. W ostatnich latach oddano do eksploatacji gazociąg biegnący z Rosji do Niemiec. Ponadto planowana jest budowa ropociągu z Ukrainy do Płocka. Rozważana jest także budowa innych rurociągów, np. znad Morza Północnego i Śródziemnego, a także kolejnego gazociągu z Rosji do Europy Zachodniej.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, marynarka wojenna, wojska lotnicze i obrony powietrznej
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 10 417,3 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 9172,0 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 274 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 3,3 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 2,2%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych w Polsce jest prezydent, a bezpośrednie kierownictwo sprawuje minister obrony narodowej.

W skład Sił Zbrojnych wchodzi: wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej; marynarka wojenna oraz wojska obrony terytorialnej.

Najliczniejszym rodzajem sił zbrojnych są wojska lądowe, drugim co do wielkości - wojska lotnicze i obrony powietrznej.

Armia Polska liczy niewiele ponad 200 tys. żołnierzy. Obecnie znajduje się ona w stadium reorganizacji. Ostateczny jej kształt oraz wielkość poszczególnych rodzajów sił zbrojnych nie są jeszcze znane. Ogólnie zakłada się, że armia ta będzie liczyła poniżej 180 tys. żołnierzy.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Polski wynika zarówno ze specyficznego położenia jej terytorium w Europie, jak i potencjału gospodarczo-obronnego, którym dysponuje.

Terytorium Polski rozciąga się między Bałtykiem na północy a Karpatami i Sudetami na południu. Leży więc na głównej osi geostrategicznej Europy, która we wschodniej części kraju rozchodzi się w trzech kierunkach: północno-wschodnim, wzdłuż Bałtyku Wschodniego, wschodnim i południowo-wschodnim, w kierunku Morza Czarnego.

Szerokość wspomnianej osi na obszarze Polski ponad wynosi ponad 400 km i stanowi swego rodzaju korytarz komunikacyjny między Europą Zachodnią a Wschodnią. Istnieją tu bowiem korzystne warunki budowy dróg transeuropejskich, łączących okręgi przemysłowe państw Europy Zachodniej z bazą surowcową Europy Wschodniej i Azji.

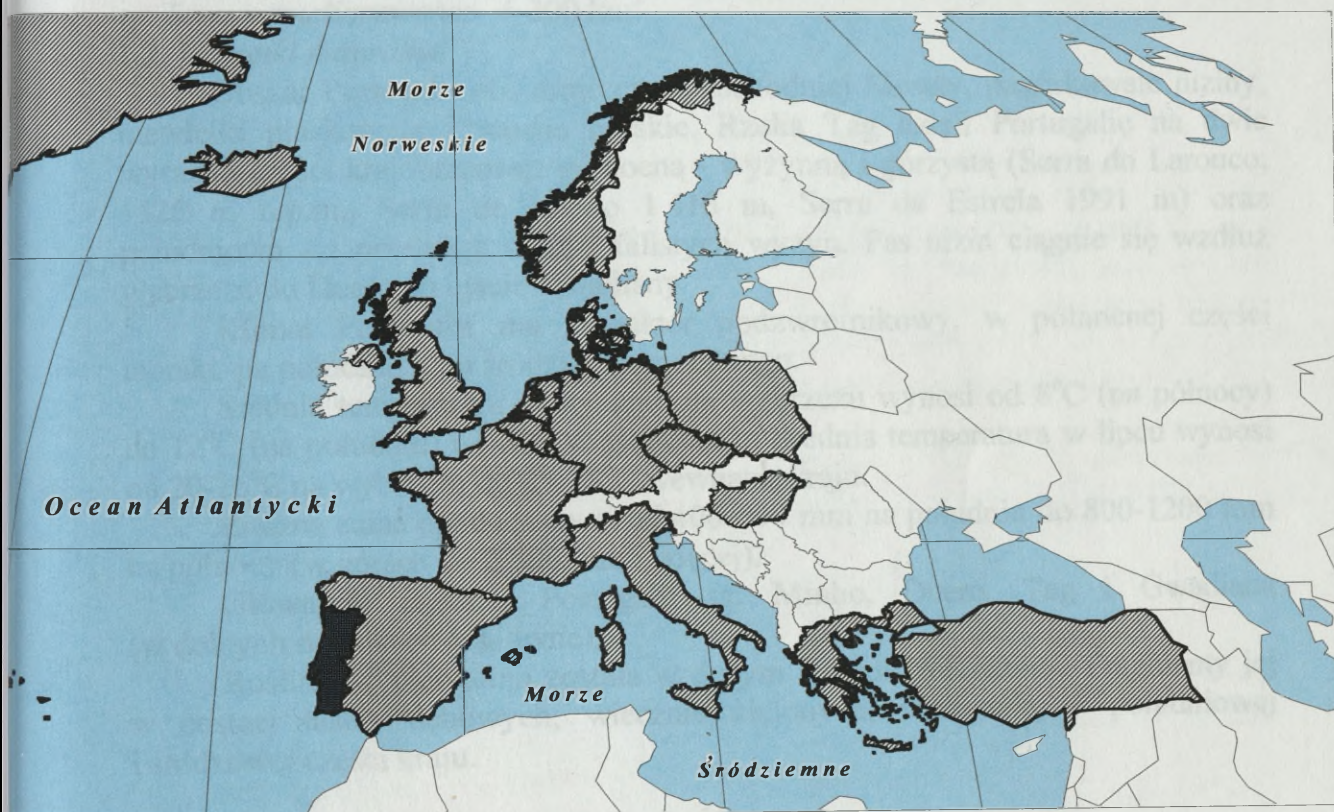
Terytorium Polski stanowi także dogodny obszar do rozwijania komunikacji w kierunku południkowym. Sprzyjają temu ukształtowanie terenu, kierunek biegu głównych rzek oraz obniżenie między Karpatami Zachodnimi a Sudetami, tj. Brama Morawska. Otwiera ona drogę do Europy Południowej i stwarza możliwości połączenia sieci dróg głównej osi strategicznej do transeuropejskich dróg łączących Europę Zachodnią z Bliskim Wschodem.

Znaczenie strategiczne Polski wynika nie tylko z jej położenia geograficznego lecz także z jej potencjału gospodarczo-obronnego.

Pod względem potencjału ludnościowego, ponad 38 mln osób, Polska zajmuje ósme miejsce wśród państw NATO. Dysponuje znaczną bazą surowcową, rozwijającym się przemysłem i dość licznymi siłami zbrojnymi.

14. PORTUGALIA (REPUBLIKA PORTUGALSKA)

Portugalia zajmuje zachodnią część Półwyspu Pirenejskiego (1/8 powierzchni półwyspu) oraz wyspy Azory i Maderę. Na północy i wschodzie graniczy z Hiszpanią. Granicę południową i zachodnią stanowi Ocean Atlantycki.

Położenie Portugalii na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
6° - 9° dł. zach.
37° - 42° szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 92 391 km², w tym:
- obszar lądowy 91 951 km²;
- wody wewnętrzne 440 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 1 214 km (z Hiszpanią)
- **Granice morskie:** 1 793 km

- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 200 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Malhao de Estrela 1 991 m n.p.m.
  - najniższy: Ocean Atlantycki 0 m
- *Użytkowanie terenu:*
  - grunty orne 26%
  - sady 8%
  - pastwiska i łąki 10%
  - lasy i zadrzewienie 36%
  - pozostałe 20%
- *Tereny zmeliorowane:* 6 300 km²

1.2. *Warunki naturalne:*

Obszar Portugalii obejmuje część zachodniej Mesety, pagórkowate niziny, niewielki płaskowyż i pasma górskie. Rzeka Tag dzieli Portugalię na dwie wyraźne części krajobrazowe: północną - wyżynną i górzystą (Serra do Larouco, 1525 m n.p.m., Serra de Marão 1 415 m, Serra da Estrela 1991 m) oraz południową - z przewagą nizin i falistych wyżyn. Pas nizin ciągnie się wzdłuż wybrzeża do Duero po ujście Gwadiany.

Klimat Portugalii ma charakter podzwrotnikowy, w północnej części morski, na południu typu śródziemnomorskiego.

Średnia temperatura w styczniu na wybrzeżu wynosi od 8°C (na północy) do 12°C (na południu) i 4-8°C w głębi kraju. Średnia temperatura w lipcu wynosi od 20-26°C na wybrzeżu do 25-28°C wewnątrz kraju.

Roczna suma opadu wynosi od 400-600 mm na południu do 800-1200 mm na północy (w górach do 2 000 mm i więcej).

Głównymi rzekami Portugalii są: Minho, Duero, Tag i Gwadiana (w dolnych odcinkach żeglowne).

Roślinność pierwotna została w dużym stopniu zniszczona. Fragmenty jej w postaci lasów dębowych, wiecznie zielonych, występują w południowej i środkowej części kraju.

2. *LUDNOŚĆ i OSADNICTWO*

2.1. *Informacje podstawowe*

- *Ludność ogółem:* 9 918,0 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 17% (mężczyźni 866,1 tys., kobiety 820,4 tys.);
  - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 3 283,3 tys., kobiety 3 428,4 tys.);
  - 65 i więcej lat: 15% (mężczyźni 619,1 tys., kobiety 900,6 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,13%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 10,49
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 10,25
- *Migracja netto:* 1,51 migrantów/1000 mieszkańców

- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat   1,06
  - 15 - 64   0,96
  - 65 i więcej lat   0,69
- średnia   0,93
- *Średnia długość życia:* 75,88 lat, w tym: mężczyźni 72,51 lat, kobiety 79,46 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Portugalczycy   98,6%
  - inni   1,4%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 97%, protestanckie 1%, inne 2%
- *Język:* portugalski
- *Alfabetyzacja:* 95%
- *Urbanizacja:* 34%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia w Portugalii wynosi 108 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak bardzo nierównomierne. Skupia się ona głównie w zachodniej części kraju nad Atlantykiem. Do najgęściej zaludnionych dystryktów należą: Porto i Lizbona, w których średnia gęstość zaludnienia wynosi około 700 osób/km² oraz Braga i Aveiro (200-400 osób/km²). W pozostałych obszarach wybrzeża średnia gęstość zaludnienia wynosi 80-200 osób/km² a wewnątrz kraju poniżej 80 osób/km².

Do największych miast należą: Lizbona (831 tys. mieszkańców, aglomeracja 2,1 mln), Porto (350 tys., aglomeracja 1,7 mln), Setúbal (78 tys.), Coimbra (74 tys.) i Braga (63tys.)

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy:* Republika parlamentarna
- *Nazwa państwa:*
  - konwencjonalna pełna: Portuguese Republic
  - konwencjonalna skrócona: Portugal
  - lokalna pełna: Republica Portuguesa
  - lokalna skrócona: Portugal
- *Stolica:* Lizbona
- *Święta państwowe:* 10 czerwca (1580)
- *Konstytucja:* 25 kwietnia 1976 i poprawki: 1982, 1989, 1992, 1997
- *Głowa państwa:* prezydent
- *Organ ustawodawczy:* Zgromadzenie Narodowe 230 członków

3.2. Podział administracyjny

Portgalia pod względem administracyjnym dzieli się na 18 dystryktów i 2 regiony autonomiczne. Są to: Aveiro, Acores (Azory), Beja, Braga, Bragana, Castelo Branco, Coimbra, Evora, Faro, Guarda, Leiria, Lizbona, Madeira (Madera), Portalegre, Porto, Santarem, Setubal, Viana do Castelo, Vila Real, Viseu. Dystrykty dzielą się na gminy, których jest ponad 300.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce:* wolfram, piryty, cyna i uran
- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 25 mld (Niemcy 20%, Hiszpania 15%, Francja 14%, Wlk. Brytania 12%, Holandia 5%, kraje Beneluksu 5%, USA 5%, Włochy 4%),
- *Wielkość i kierunki importu:* \$ 34,9 mld (Hiszpania 24%, Niemcy 15%, Włochy 8%, Wlk. Brytania 7%, Holandia 5%, USA 3%, Japonia 2%)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 32,8 mld kWh, w tym
  - elektrownie ciepłone 55%
  - elektrownie wodne 45%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 0%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 144,8 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 4,2%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 14 600
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 4%
  - przemysł 36%
  - usługi 60%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 2,8%
- *Siła robocza ogółem:* 4,75 mln
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 32%
  - rolnictwo 12%
  - usługi 56%

4.2. Przegląd gospodarki

Portugalia należy do państw najslabiej rozwiniętych spośród państw NATO. Dysponuje jednak bogatymi złożami rud wolframu (najbogatsze w Europie), piritami oraz rudami cyny i uranu. Przemysł przetwórczy skupiony jest głównie w dwóch okręgach: Lizbonie i Porto.

Najlepiej rozwinięty jest przemysł spożywczy (produkcja konserw rybnych, win, oliwy), włókienniczy (bawełniany w Lizbonie, Porto i Barreiro) oraz cementowy. Ponadto rozwinięty jest przemysł szklarski, ceramiczny i papierniczy.

Portugalia jest liczącym się na rynkach europejskich producentem oliwek, migdałów i figowców oraz owoców cytrusowych.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 3 072 km, w tym:
  - szerokotorowe 2 769 km (zelektryfikowanych 528 km; o podwójnych torach 426 km);
  - wąskotorowe 303 km

- *Drogi*: ogółem 68 732 km, w tym
  - utwardzone 59 110 km (797 km autostrad)
  - nieutwardzone 9 622
- *Drogi wodne*: ogółem 820 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 80 km
  - gazu ziemnego 700 km
- *Porty morskie*: Aveiro, Funchal (Madera), Horta (Azory), Leicoes, Lisbona, Porto, Ponta Delgada (Azory), Praira da Vitoria (Azory), Setubal, Viana do Castelo
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 132 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 1 894 640 GRT/ 1 366 955 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 66, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	5
- 2 438 - 3 047 m	-	7
- 1 524 - 2 437 m	-	5
- 914 - 1 523 m	-	18
- poniżej 914 m	-	5
		40
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	0
- 2 438 - 3 047	-	0
- 1 524 - 2 437	-	0
- 914 - 1 523 m	-	1
- poniżej 914 m	-	25
		26

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Średnia gęstość sieci dróg samochodowych wynosi 75 km/100km² a sieci kolejowej 3,3 km/100 km². Do obszarów o dobrze rozwiniętej infrastrukturze transportowej należy wybrzeże. Szczególnie dobrze jest tu rozwinięty transport morski, a głównymi portami są: Lizbona, Leixoes, Setúbal, Cascais i Duero.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: wojska lądowe, marynarka wojenna, siły powietrzne, Narodowa Gwardia Republikańska
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 2 542,2 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 2 042,7 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku*: 73,4 tys.
- *Wydatki na obronność*: \$ 2,4 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB*: 2,6%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Siły zbrojne Portugalii liczą 54 tys. żołnierzy. Na ich wyposażeniu znajduje się około 200 czołgów, 350 wozów bojowych, 300 środków artyleryjskich. Poza kontynentem, na Azorach i Maderze, znajduje się 2 tys. żołnierzy.

Siły marynarki wojennej liczą 12,5 tys. żołnierzy a siły lądowe 7,3 tys. Siły te dysponują 200 samolotami różnego przeznaczenia.

6.3. Znaczenie strategiczne

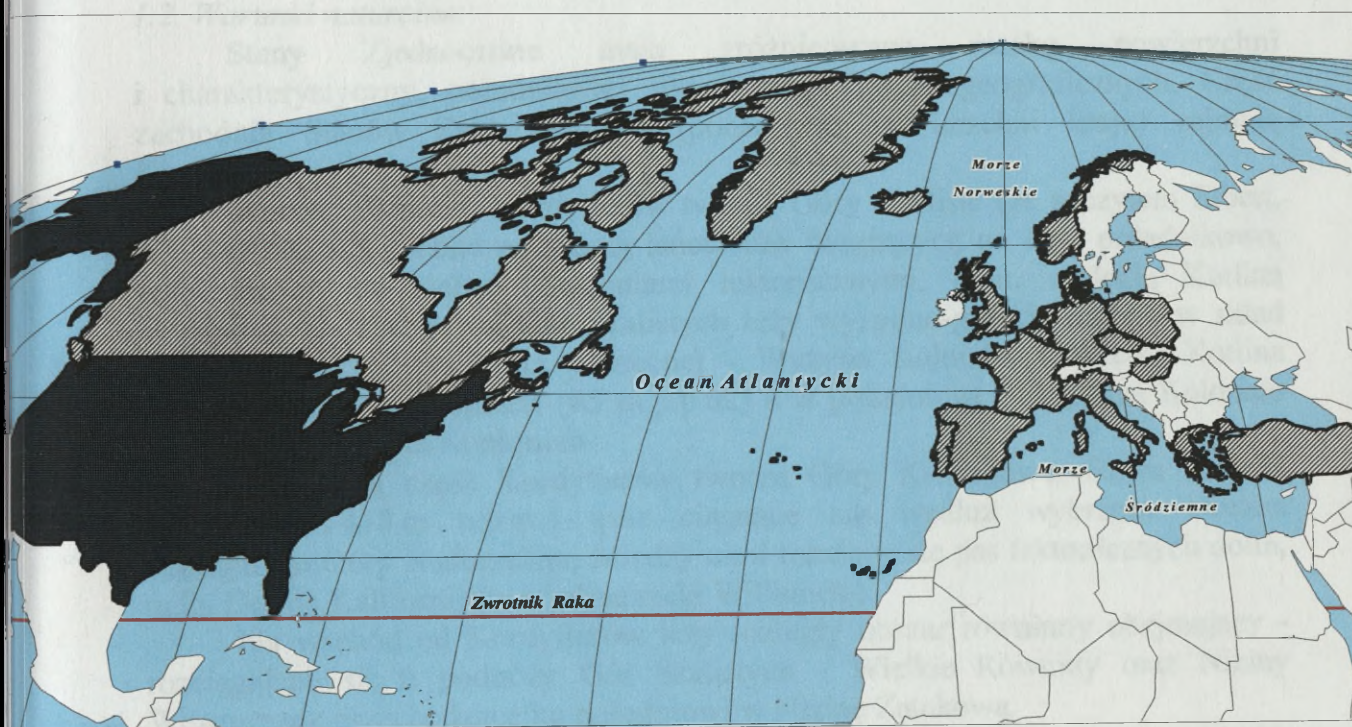
Portugalia mimo niewielkiego potencjału gospodarczo-obronnego ma duże znaczenie strategiczne. położone jest bowiem nad Atlantykiem i posiada wyspy Azory i Maderę, które wraz z Wyspami Kanaryjskimi (hiszpańskie) tworzą tzw. „iberyjski trójkąt strategiczny”, umożliwiającą sprawowanie kontroli na szlakach komunikacji morskiej, łączących Europę z Afryką i Ameryką.

W systemie strategii obrony NATO Portugalia odgrywa ważną rolę, gdyż we wschodniej części stwarza siłom morskim NATO korzystne warunki do operowania we wschodniej części Atlantyku Północnego.

15. STANY ZJEDNOCZONE (STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI)

Stany Zjednoczone, państwo federacyjne zajmują południowo-środkowy człon Ameryki Północnej. Położone są między Meksykiem na południu a Kanadą na północy. Obejmują Alaskę i wyspy Hawaje na Oceanie Spokojnym.

Do Stanów Zjednoczonych należą posiadłości w Ameryce Środkowej: Puerto Rico, Wyspy Dziewicze, a w Oceanii: Guam, Samoa Amerykańskie, Midway, Wake oraz Powiernicze Wyspy Pacyfiku (Karoliny, Mariany, Marshalla).

Położenie Stanów Zjednoczonych na tle Ameryki Północnej oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
67° - 172° dł. zach.
24° - 72° szer. półn.
- **Powierzchnia:** ogółem 9 629 091 km², w tym:
- obszar lądowy 9 158 960 km²;
- wody wewnętrzne 470 131 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 12 248 km, w tym z Kanadą 8 893 (Alaska 2 477 km), Kubą 29 km (baza marynarki wojennej w Guantanamo Bay), Meksykiem 3 326 km

- *Granice morskie*: 19 924 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*: 12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Mount Mc Kinley - 6 194 m n.p.m.
  - najniższy: Death Valley - 86 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	19%
- sady	0,2%
- pastwiska i łąki	25%
- lasy i zadrzewienie	30%
- pozostałe	26%
- *Tereny zmeliorowane*: 207 000 km²

1.2. *Warunki naturalne*:

Stany Zjednoczone mają zróżnicowaną rzeźbę powierzchni i charakterystyczny, południkowy układ krain fizycznogeograficznych. Część zachodnia Stanów Zjednoczonych (ponad 1/3 powierzchni kraju) zajmują Kordyliery.

Wschodnią strefę Kordylierów tworzą Góry Skaliste (ze szczytem Elbert, 4 399 m n.p.m.), rozbite na szereg łańcuchów biegnących na ogół południkowo, oddzielonych od siebie obniżeniami tektonicznymi, m.in. rozległą Kotliną Wyoming. Na zachód od Gór Skalistych leży wyżynno-górski region, w skład którego wchodzi: w części północnej - Wyżyna Kolumbii i Wielka Kotlina z depresyjną Doliną Śmierci (85 m p.p.m.) a w południowej - Wyżyna Kolorado ze słynnym Wielkim Kanionem.

Zachodnią część Kordylierów tworzą Góry Kaskadowe, Sierra Nevada (Whitney, 4 418 m n.p.m.) oraz ciągnące się wzdłuż wybrzeża Oceanu Spokojnego Góry Nadbrzeżne. Między nimi rozciąga się pas tektonicznych dolin, m.in. Dolina Kalifornijska i dolina rzeki Willamette.

Na wschód od Kordylierów leży rozległy obszar równinny obejmujący - rozciągające się u podnóży Gór Skalistych - Wielkie Równiny oraz Niziny Wewnętrzne przechodzące ku południowi w Nizinę Zatokową.

Wschodnią część kraju zajmują Appalache - obszar wyżynno-górski, pocięty szerokimi dolinami i zapadliskami.

Appalache dzielą się na północne, niższe (Adinordack, Góry Zielone, Góry Białe) oraz południowe, wyższe (Pasma Błękitne, 2 037 m n.p.m. - Mitchell). Zachodnie pasmo Appalachów - Allegheny - przechodzi ku zachodowi w Wyżynę Appalaską. Wzdłuż wybrzeża wschodniego ciągnie się Nizina Appalaska, łącząca się na południu, u nasady półwyspu Floryda, z Niziną Zatokową.

Powierzchnia Alaski jest w większości górzysta (północna część Kordylierów). W łańcuchu górskim Alaski leży najwyższy szczyt Stanów Zjednoczonych - McKinley (6 194 m n.p.m.).

Górzyste są również Hawaje. Występują tu wielkie masywy wulkaniczne, np. Mauna Kea (4 205 m n.p.m.) i Mauna Loa.

Klimat. Stany Zjednoczone leżą w strefie klimatów zwrotnikowych (krańce południowe i południowo-wschodnie), podzwrotnikowych (część środkowa)

i umiarkowanych (część północna). Ze względu na południkowy układ rzeźby oraz obecność zimnych prądów morskich klimat Stanów Zjednoczonych jest chłodniejszy niż klimat obszarów europejskich położonych na tych samych szerokościach geograficznych.

Nad kontynentem Ameryki Północnej przeważa cyrkulacja zachodnia w związku z tym zachodnie wybrzeże i zachodnie stoki Gór Nadbrzeżnych cechuje klimat łagodny i wilgotny. Na południu średnia temperatura stycznia wynosi około 13°, w lipcu 21°C, przy granicy z Kanadą odpowiednio 6 i 12°C.

Obszar wewnątrz Kordylierów (na wschód od Gór Nadbrzeżnych), w którym osłabiony jest wpływ morskich mas powietrzna, odznacza się (zwłaszcza w kotlinach) znaczną suchością klimatu i na południowym - zachodzie najwyższymi w Stanach Zjednoczonych temperaturami (w kotlinach średnia temperatura w lipcu osiąga 33°C).

We wschodniej części Stanów Zjednoczonych występują znaczne wahania roczne temperatury co wiąże się ze zmiennym wpływem mas wilgotnego powietrza zwrotnikowego oraz suchych mas powietrzna polarne. Średnia temperatura w styczniu wynosi od -20°C na północy do 20°C na południu Florydy, w lipcu odpowiednio od 18 do 29°C.

Wschodnie wybrzeże Stanów Zjednoczonych nawiedzane jest przez silne huragany, wewnątrz kraju - tornado. Roczne sumy opadów wynoszą na wybrzeżu zachodnim od około 300-500 mm na południu, do 1 500 - 3 000 mm w części północnej.

W Kordylierach roczna suma opadu wynosi od około 50 mm (na obszarach pustynnych Wielkiej Kotliny) do około 1 000 mm w najwyższych partiach Gór Skalistych. Na pozostałym obszarze Stanów Zjednoczonych średnia ilość opadu wynosi od 400-600 mm na północy i 600-800 mm na Nizinie Zatokowej do 1 200 - 1 400 mm na Florydzie.

Alaska leży głównie w strefie klimatu subpolarnego (na północy) i umiarkowanego chłodnego (w części południowo-wschodniej). Hawaje natomiast leżą w strefie klimatu zwrotnikowego morskiego.

Hydrografia. Większa część terytorium Stanów Zjednoczonych należy do zlewisk Oceanu Atlantyckiego. Kontynentalny dział wodny tworzą Góry Skaliste. Wielka Kotlina stanowi obszar bezodpływowy.

Środkową część kraju zajmuje dorzecze Missisipi, zbierające dopływy z Appalachów (zwłaszcza Ohio) i z gór Skalistych (Platte, Arkansas). Ze wschodnich stoków Appalachów spływają liczne, krótkie rzeki, uchodzące bezpośrednio do Oceanu Atlantyckiego, m.in. Hudson, Connecticut, Susquehanna.

Wielkie Jeziora są odwadniane przez Rzekę Świętego Wawrzyńca; między jeziorem Erie a jeziorem Ontario znajdują się słynne wodospady Niagara.

Do Zatoki Meksykańskiej wpływa, oprócz Missisipi, wiele ważnych rzek południowej części Stanów Zjednoczonych, m.in. Rio Grande, Brazos, Alabama.

Główne systemy wodne zachodniej części Stanów Zjednoczonych, należące do zlewiska Oceanu Spokojnego, to Kolumbia z dopływami Snake (mająca najwyższy potencjał hydroenergetyczny spośród rzek Stanów Zjednoczonych), Kolorado oraz Sacramento z dopływem San Joaquin.

Na obszarze Wielkiej Kotliny jest wiele rzek okresowych. Występują tu słone jeziora, m.in. Wielkie Jezioro Słone.

Terytorium Alaski odwadnia głównie rzeka Jukon, uchodząca do Oceanu Spokojnego.

Roślinność. We wschodniej części Stanów Zjednoczonych strefy roślinności mają układ równoleżnikowy. Na krańcach północnych występują lasy iglaste w regionie Wielkich Jezior i Nowej Anglii lasy mieszane, dalej na południe lasy liściaste i lasy iglaste (na nizinach) na Florydzie - lasy liściaste wiecznie zielone. W środkowej i zachodniej części Stanów Zjednoczonych strefy roślinne mają układ zbliżony do południkowego. Na zachód od Missisipi rozciąga się pas prerii. W Kordylierach roślinność jest zróżnicowana. Góry pokryte są głównie lasami iglastymi i roślinnością alpejską, w kotlinach śródgórskich przeważają półpustynie i pustynie. Nad Oceanem Spokojnym na północy występują lasy iglaste, na południu twarolistne lasy i zarośla typu makia. W północnej i zachodniej Alasce występuje tundra, w dorzeczu Jukonu - tajga, na wybrzeżu południowo-wschodnim - bujne lasy iglaste.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- **Ludność ogółem:** 272 639,6 tys.
- **Struktura wiekowa:**
  - 0 - 14 lat: 22% (mężczyźni 30 097,1 tys., kobiety 28 699,6 tys.);
  - 15 - 64 lat: 66% (mężczyźni 89 024,1 tys., kobiety 90 379,3 tys.);
  - 65 i więcej lat: 12% (mężczyźni 14 189 tys., kobiety 20 250,4 tys.);
- **Przyrost naturalny:** 0,85%
- **Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:** 14,3
- **Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:** 8,8
- **Migracja netto:** 3 migrantów/1000 mieszkańców
- **Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):**
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 0,99
  - 65 i więcej lat 0,7
  - średnia 0,96
- **Średnia długość życia:** 76,23 lat, w tym: mężczyźni 72,95 lat, kobiety 79,67 lat
- **Struktura rasowa:**
  - biali 83,5%
  - czarni 12,4%
  - azjaci 3,3%
  - indianie 0,8%
- **Wyznania:** protestanckie 56%, rzymskokatolickie 28%, idisz 2%, inne 4%, ateści 10%
- **Język:** angielski, hiszpański
- **Alfabetyzacja:** 97%
- **Urbanizacja:** 75%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Stanów Zjednoczonych wynosi 29 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest jednak bardzo nierównomierne. Duże zagęszczenie

ludności występuje na wybrzeżu atlantyckim, szczególnie w północno-wschodniej części, na wschodnim wybrzeżu jeziora Michigan, na międzyjezierzu obszaru Michigan - Huron oraz na obszarze leżącym na południe od jeziora Erie i Ontario. W niektórych rejonach dochodzi ona do 300 osób/km². Gęstość zaludnienia obniża się w miarę przesuwania się na zachód.

W Kordylierach wynosi ono 3 osoby/km² nizinach wewnętrznych 25÷45 osób/km².

Duże zagęszczenie ludności występuje także na wybrzeżu Pacyfiku, zwłaszcza w Kalifornii.

Około 75% ludności Stanów Zjednoczonych zamieszkuje miasta. Najbardziej zurbanizowane są stany północno-wschodnie i zachodnie.

Największa strefa zurbanizowana, zwana Megapolis, ciągnie się od Waszyngtonu do Bostonu na obszarze 140 tys. km². Zamieszkuje ją około 20 mln osób. Łącznie w Stanach Zjednoczonych znajduje się ponad 30 wielkich aglomeracji miejskich liczących każda ponad milion mieszkańców.

Do największych miast Stanów Zjednoczonych należą: Nowy Jork (7,32 mln mieszkańców), Los Angeles (3,49 mln), Chicago (2,78 mln), Houston (1,63 mln), Filadelfia (1,59 mln) i San Diego (1,11 mln).

Osadnictwo wiejskie w Stanach Zjednoczonych ma charakter rozproszonych ferm. We wschodniej części kraju są one rozmieszczone nieregularnie, natomiast wewnątrz kraju bardziej regularnie. Niezależnie jednak od osadnictwa rozproszonego istnieją zwarte osiedla wiejskie.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Prezydencka republika federalna
- *Nazwa państwa*:

- konwencjonalna pełna:	United States of America
- konwencjonalna skrócona:	United States
- lokalna pełna:	The United States of America
- lokalna skrócona:	US; USA
- *Stolica*: Waszyngton
- *Święta państwowe*: 4 lipca (1776)
- *Konstytucja*: 17 września 1787, przyjęta 4 marca 1789
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Izba Reprezentantów 435 członków, Senat 100 członków.

3.2. Podział administracyjny

Terytorium Stanów Zjednoczonych dzieli się na 50 stanów i 1 dystrykt. Są to: Alabama, Alaska, Arizona, Arkansas, Connecticut, Dakota Południowa, Dakota Północna, Delaware, Dystrykt Kolumbii, Floryda, Georgia, Hawaje, Idaho, Illinois, Indiana, Jowa, Kalifornia, Kansas, Karolina Południowa, Karolina Północna, Kentucky, Kolorado, Luizjana, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missisipi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, Nowy Jork, Nowy Meksyk, Ohio, Oklahoma, Oregon,

Pensylwania, Thode Island, Texas, Tennessee, Utah, Vermont, Waszyngton, Wirginia, Wirginia Zachodnia, Wisconsin, Wyoming.

Pozostałe obszary: Samoa Amerykańskie, Wyspa Baker, Guam, Wyspa Howland, Wyspa Jarvis, Atoll Johnstona, Kingman Reef, Wyspy Midwey, Wyspa Navassa, Wyspy Północne Mariany, Palmyra Atoll, Puerto Rico, Wyspy Wirginy i Wake Atell.

Uwaga: Powiernicze Wyspy Pacyfiku uzyskały niepodległość i utworzyły z USA nowe związki polityczne. Północne Mariany są państwem samorządowym w unii politycznej z USA (od 3.XI.1986 r.). Palau wybrało Porozumienie o wolnym stowarzyszeniu z USA (1.X.1991 r.). Federacyjne Stany Micronezji podpisały Porozumienie o wolnym stowarzyszeniu z USA (3.XI.1986 r.). Republika Wysp Marshalla podpisała porozumienie o wolnym stowarzyszeniu z USA (21.X.1986 r.).

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce:* węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny, siarka, rudy żelaza oraz rudy metali nieżelaznych i szlachetnych (miedź, molibden, wanad, wolfram, cynk, ołów, uran)
- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 663 mld (Kanada 22%, Europa Zachodnia 21%, Japonia 10%, Meksyk 5%)
- *Wielkość i kierunki importu:* \$ 912 mld (Kanada 19%, Europa Zachodnia 18%, Japonia 14%, Meksyk 10%)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 3 629 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłe 65,1%
  - elektrownie wodne 9,6%
  - elektrownie jądrowe 18,59%
  - elektrownie inne 6,71%
- *Dochód narodowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 8 511 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 3,9%
- *Dochód narodowy na jednego mieszkańca:* \$ 31 500
- *Dochód według sektorów gospodarki:*
  - rolnictwo 2%
  - przemysł 23%
  - usługi 75%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* 13%
- *Inflacja:* 1,6%
- *Siła robocza ogółem:* 137,7 mln
- *Siła robocza według sektorów:* 29,3%
  - przemysł i budownictwo 29,3%
  - rolnictwo 2,7%
  - usługi 68,0%

4.2. Przegląd gospodarki

Stany Zjednoczone są gospodarczo najbardziej rozwiniętym krajem świata. Dysponują bogatą bazą surowcową i nowoczesną technologią produkcji. Spośród dziesięciu największych firm świata aż pięć znajduje się w Stanach Zjednoczonych. Są to: General Motors, Exxon, Ford Motor, Intl Business, Machines i General Electric.

Stany Zjednoczone na początku II wojny światowej dokonały dekoncentracji przemysłu. Zakłady o znaczeniu strategicznym zlokalizowano na zachodzie i południu kraju a jednocześnie, w poszukiwaniu taniej siły roboczej przeniesiono przemysł lekki (włókienniczy, odzieżowy, obuwniczy) na południowy-wschód. W wyniku tych działań ukształtowały się trzy nowe okręgi przemysłowe:

- Kalifornia - specjalizujący się w przemyśle lotniczym, raketowym, samochodowym, elektronicznym i odzieżowym;
- przedgórze Appalachów (od Wirginii do Alabamy) z dominującym przemysłem włókienniczym;
- wybrzeże Zatoki Meksykańskiej (zespoły miejskie Houston, Nowego Orleanu i in.) z rozwiniętym przemysłem chemicznym, petrochemicznym, i elektronicznym.

W obrębie Pasa Przemysłowego najważniejszymi ośrodkami hutnictwa żelaza są: Pittsburg, Chicago-Gary, Cleveland, Buffalo, Baltimore, Youngstown; przemysłu maszynowego: Chicago, Cleveland, Milwaukee, Detroit, Cincinnati; przemysłu samochodowego: Detroit i sąsiadujące z nimi miasta; przemysłu stocznioowego Norfolk-Portsmouth; przemysłu gumowego: Akron, przemysłu odzieżowego: Nowy Jork.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORT

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje*: ogółem 240 000 km (normalnotorowe)
- *Drogi*: ogółem 6,42 mln km, w tym:
  - utwardzone 3 903 360 km (89 203 km autostrady)
  - nieutwardzone 2 516 640 km
- *Drogi wodne*: ogółem 41 009 km
- *Rurociagi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 276 000 km
  - gazu ziemnego 331 000 km
- *Porty morskie*: Anchorage, Baltimore, Boston, Charleston, Chicago, Duluth, Hampton, Roads, Honolulu, Houston, Jacksonville, Los Angeles, New Orlean, New York, Philadelphia, Port Canaveral, Portland (Oregon), Prudhoe Bay, San Francisco,
- *Porty śródlądowe*: Cleveland, Connequt, Savannah, Seattle, Tampa, Toledo.
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 389 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 11 123 848 GRT/ 15 255 996 DWT

- *Porty lotnicze*: ogółem 14 459, w tym:

- a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	180
- 2 438 - 3 047 m	-	219
- 1 524 - 2 437 m	-	1 294
- 914 - 1 523 m	-	2 447
- poniżej 914 m	-	1 027

Razem   5 167

- b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	1
- 2 438 - 3 047	-	6
- 1 524 - 2 437	-	156
- 914 - 1523 m	-	1 647
- poniżej 914 m	-	7 482

Razem   9 292

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Średnia gęstość sieci dróg samochodowych wynosi 70 km/100 km². Gęstość ta jest jednak bardzo zróżnicowana. Najlepiej jest ona rozwinięta w północno-wschodniej części kraju oraz na wybrzeżu Pacyfiku.

Specyficzną cechą sieci drogowej Stanów Zjednoczonych są transkontynentalne autostrady łączące wybrzeże Atlantyku z wybrzeżem Pacyfiku. Charakter transkontynentalny mają także linie kolejowe.

Transport wodny śródlądowy koncentruje się na Wielkich Jeziorach, Rzece Świętego Wawrzyńca oraz na rzekach Missisipi i Ohio. Do największych portów żeglugi śródlądowej należą: Cleveland, Conneaut, Chicago, Toledo, Duluth i wiele innych.

W Stanach Zjednoczonych szczególnie dobrze rozwinięty jest transport lotniczy. Sieć lotnisk jest gęsta (14,5 tys. lotnisk) a możliwości transportowe duże. Do największych portów lotniczych należą: Chicago, Dallas, Los Angeles, Atlanta, San Francisco, Denver i Nowy Jork.

Możliwości transportowe każdego z nich przekraczają kilkadziesiąt milionów pasażerów.

Dobrze rozwinięty jest także transport rurociągowy. Transkontynentalne rurociągi biegną z Alaski przez Kanadę do centrum kraju. Łączna długość ropo- i gazociągów przekracza 600 tys. km. Oznacza to, że gęstość sieci rurociągowej wynosi 6 km/100 km².

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych*: Departament Sił Lądowych; Departament Marynarki Wojennej, w tym piechoty morskiej; Departament Sił Powietrznych.

Uwaga: Gwardia Przybrzeżna podlega Departamentowi Transportu, ale podczas wojny podlega Marynarce Wojennej.

- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne*
- (mężczyźni w wieku 15-49 lat)

b.d.

- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) b.d
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* b.d.
- *Wydatki na obronność:* \$ 267,2 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 3,4%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Armia Stanów Zjednoczonych liczy 1,5 mln żołnierzy, w tym około 200 tys. kobiet.

Zwierzchnikiem armii jest prezydent.

Naczelnym organem dowodzenia amerykańskich Sił Zbrojnych jest Komitet Szefów Sztabów.

Pod względem operacyjnym Siły Zbrojne USA dzielą się na strategiczne siły jądrowe i siły ogólnego przeznaczenia, tj. wojska konwencjonalne.

W skład rezerw amerykańskich SZ wchodzi: Gwardia Narodowa sił lądowych, Gwardia Narodowa sił powietrznych, rezerwy regularnych sił lądowych, rezerwy regularnych sił powietrznych i rezerwy regularnych sił morskich. Wszystkie jednostki rezerw zorganizowanych są rozmieszczone na terytorium USA.

Marynarka Wojenna liczy ponad 440 tys. ludzi wchodzących w skład grup znajdujących się na Oceanie Spokojnym, Atlantyckim i Indyjskim oraz w rejonie Zatoki Perskiej i na Morzu Śródziemnym. Posiada najnowocześniejszą na świecie flotę nawodną i podwodną. Korpus Marines liczy około 170 tys. żołnierzy i dysponują nowoczesnymi samolotami wszystkich klas.

6.3. Znaczenie strategiczne

Stany Zjednoczone ze względu na swój potencjał gospodarczy i militarny są liderem polityki światowej. Pod ich kontrolą znalazły się wszystkie morza i oceany. Są w stanie dokonywać desantów wojskowych w dowolnych regionach świata. Amerykańskie siły zbrojne zajmują mocną pozycję na zachodnim i wschodnim krańcu Eurazji. Kontrolują także Zatokę Perską i umacniają wpływy w islamskich republikach byłego Związku Radzieckiego.

Niezbędnym warunkiem światowej hegemonii Stanów Zjednoczonych był ich dynamizm gospodarczy. W kończącym się stuleciu udział tego państwa w światowej produkcji przemysłowej kształtował się na poziomie 30%. Wskaźnik ten w ostatnich latach uległ nieco zmniejszeniu na korzyść Niemiec i Japonii, jednak Stany Zjednoczone utrzymują przewagę w kluczowej gospodarzo technologii informatycznej.

Stany Zjednoczone mają absolutną przewagę w następujących dziedzinach:

- pod względem militarnym - są potęgą o światowym zasięgu;
- pod względem ekonomicznym - pozostają główną lokomotywą światowego wzrostu gospodarczego;
- pod względem technologicznym - zachowują całkowitą przewagę w sferze najbardziej zaawansowanej technologii.

16. TURCJA (REPUBLIKA TURCJI)

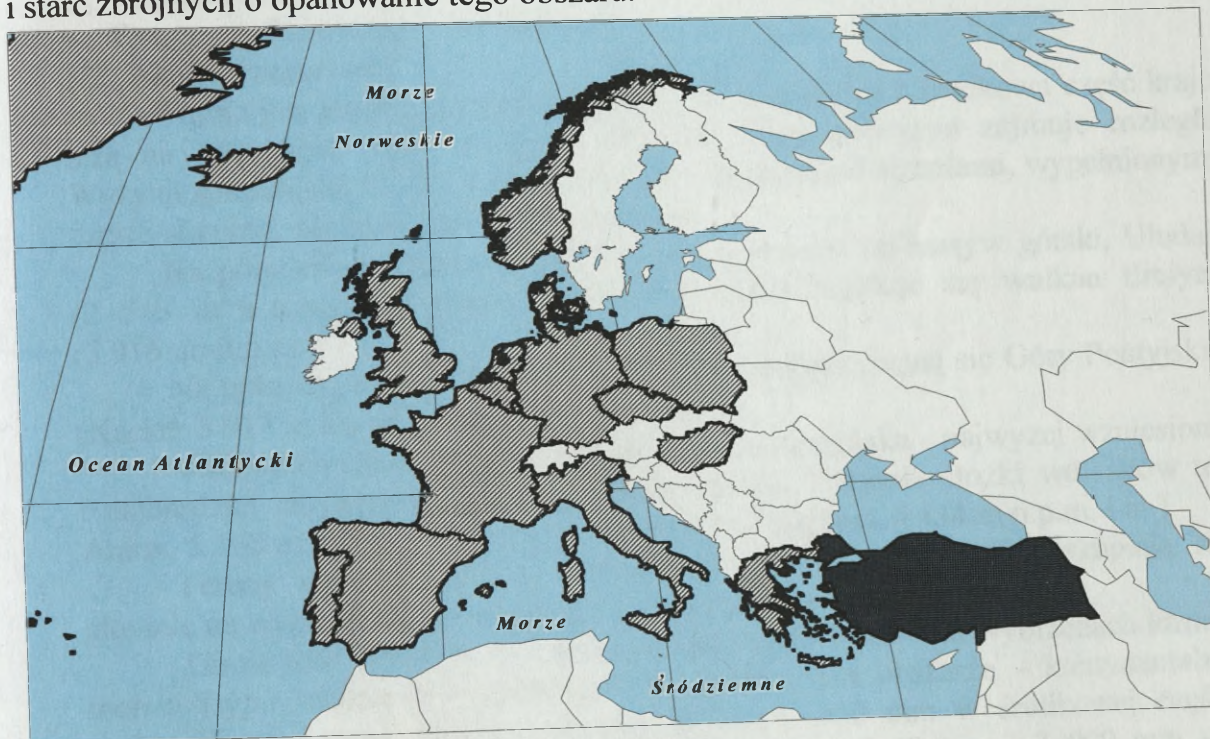
Turcja położona jest w Azji Zachodniej i Europie Południowo-Wschodniej. Do Turcji należą przybrzeżne wyspy (m.in. Bozca i Imroz na Morzu Egejskim). Część azjatycka Turcji oddzielona jest od części europejskiej morzem Marmara oraz cieśniną Bosfor i Dardanele.

Morze Marmara połączone jest cieśniną Bosfor z Morzem Czarnym. Powierzchnia jego wynosi 11 tys. km², długość 280 km, szerokość 80 km.

Cieśnina Bosfor ma długość 30 km, szerokość od 0,7 do 3,7 km i najmniejszą głębokość 33 m.

Dardanele mają długość 120 km, szerokość od 1,3 do 18,5 km, a najmniejszą głębokość 53 m.

Położenie Turcji nad cieśninami czarnomorskimi oraz na naturalnym pomoście łączącym Europę z Azją było w przeszłości przyczyną wielu wojen i starć zbrojnych o opanowanie tego obszaru.

Położenie Turcji na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
  - 26° - 45° - dł. wsch.
  - 36° - 42° - szer. płn.
- **Powierzchnia:** 780 580 km², w tym:
  - obszar lądowy 770 760 km²;
  - wody wewnętrzne 9 820 km²

- *Granice lądowe*: ogółem 2 627 km, w tym z Armenią 268 km, Azerbejdżanem 9 km, Bułgarią 240 km, Gruzją 252 km, Grecją 206 km, Iranem 499 km, Irakiem 331 km, Syrią 822 km
- *Granice morskie*: 7 200 km
- *Wylączna strefa ekonomiczna*: 200 mM
- *Wody terytorialne*:

na Morzu Egejskim	6 mM
na Morzu Czarnym	12 mM
na Morzu Śródziemnym	12 mM
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Mount Ararat 5 166 m n.p.m.
  - najniższy: Morze Śródziemne 0 m
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	32%
- sady	4%
- pastwiska i łąki	16%
- lasy i zadrzewienie	26%
- pozostałe	22%
- *Tereny zmeliorowane*: 36 740 km²

1.2. *Warunki naturalne*:

Turcja jest krajem górzysto-wyżynnym. Zachodnia i środkowa część kraju leżą na półwyspie Azja Mniejsza. Wnętrze tego półwyspu zajmuje rozległa Wyżyna Anatolijska (800-1 500 m n.p.m.), z licznymi obniżeniami, wypełnionymi często słonymi, płytkimi jeziorami i bagnami.

Na północno-zachodnim skraju wyżyny wznosi się masyw górski, Uludag (2 543 m n.p.m.). Na południowym-wschodzie znajduje się wulkan Erciyas (3 916 m n.p.m.).

Na północy, wzdłuż wybrzeża Morza Czarnego ciągną się Góry Pontyjskie (Kackar 3 917 m n.p.m.) a na południu Taurus.

Wschodnią część Turcji zajmuje Wyżyna Armeńska - najwyższej wzniesiony i najbardziej aktywny sejsmicznie obszar Turcji. Wygasłe stożki wulkanów to: Ararat, 5 165 m n.p.m. - najwyższy szczyt kraju, Süphan, 4 434 m n.p.m. i in.)

Tereny nizinne zajmują niewielką część obszaru Turcji i skupiają się głównie na wybrzeżach i w dolinach większych rzek.

Turcja leży w strefie klimatów podzwrotnikowych - na wybrzeżach klimat morski (typu śródziemnomorskiego), na pozostałym obszarze - kontynentalny suchy. Roczna suma opadów wynosi od 200 - 300 mm w środkowej części Wyżyny Anatolijskiej do ponad 2 000 mm w górach Taurus i 3 000 mm we wschodniej części Gór Pontyjskich. Maksimum opadów przypada na chłodną porę roku.

Średnia temperatura w styczniu wynosi od -15°C w górach na krańcach wschodnich, około -1°C w zachodniej części Wyżyny Anatolijskiej do około 8°C nad Morzem Śródziemnym, w lipcu od około 20°C w górach na północy kraju do około 29°C na południowym wybrzeżu i 32°C na południowym wschodzie.

Główne rzeki Turcji to: Eufrat, Tygrys, Kizilirmak i Sakarya, a największymi jeziorami: Wan (3 700 km²) i Tuz (1 500 km²) - powierzchnie zmienne.

Naturalna szata roślinna w Turcji jest uboga. Niewielkie naturalne lasy zachowały się w Górach Pontyjskich i górach Taurus, na wybrzeżach zachodnich i południowych. Na Wyżynie Anatolińskiej występuje roślinność stepowa i półpustynna.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 65 599 206
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 30% (mężczyźni 10 148,5 tys., kobiety 9 781,5 tys.);
  - 15 - 64 lat: 64% (mężczyźni 21 255,5 tys., kobiety 20 560,1 tys.);
  - 65 i więcej lat: 6% (mężczyźni 1 775,2 tys., kobiety 2 078,6 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 1,57%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 20,92
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 5,27
- *Migracja netto:* 0 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat 1,04
  - 15 - 64 1,03
  - 65 i więcej lat 0,85
  - średnia 0,97
- *Średnia długość życia:* 73,29 lat, w tym: mężczyźni 70,81 lat, kobiety 75,88 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Turcy 80%
  - Kurdowie 20%
- *Wyznania:* islam 99,8, inne 0,2%
- *Język:* turecki (urzędowy), kurdyjski, arabski
- *Alfabetyzacja:* 82,3%
- *Urbanizacja:* 61%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Turcji wynosi 84 osoby/km². Rozmieszczenie ludności jest bardzo nierównomierne. W rejonie Sztambułu i Ankarę gęstość zaludnienia przekracza 300 osób/km², a w górach Kurdystanu (na wschodzie) - poniżej 10 osób/km². Najgęściej zaludnione są obszary nadmorskie (nad Morzem Czarnym, Marmara, Egejskim, Śródziemnym) oraz doliny rzek, najrzadziej - centralna część Wyżyny Anatolijskiej i tereny wschodnie.

Do największych skupisk ludności należą: Sztambuł (7 800 tys., aglomeracja 2,8 mln mieszkańców), Ankara (3 300 tys.), Izmir (2 130 tys.), Adana (1 130 tys.), Bursa (1 096 tys.) i Konya (628 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy:* Republika parlamentarna
- *Nazwa państwa:*

- konwencjonalna pełna: Republic of Turkey
- konwencjonalna skrócona: Turkey
- lokalna pełna: Turkiye Cumburiyeti
- lokalna skrócona: Turkiye
- *Stolica*: Ankara
- *Święta państwowe*: Deklaracja Niepodległości, 29 października (1923)
- *Konstytucja*: 7 grudnia 1982
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Wielkie Zgromadzenie Narodowe (450 członków)

3.2. Podział administracyjny

Terytorium Turcji pod względem administracyjnym dzieli się na 80 prowincji. Są to: Adana, Adiyaman, Afyon, Agri, Aksaray, Amasya, Ankara, Antalya, Ardahan, Artvin, Aydin, Balikesir, Bartin, Batman, Bayburt, Bilecik, Bingol, Bitlis, Bolu, Burdur, Bursa, Canakkale, Cankiri, Corum, Denizli, Diyarbakir, Edirne, Elazig, Erzincan, Erzurum, Eskisehir, Gazi Antep, Giresun, Gumushane, Hakkari, Hatay, Icel, Igdirdir, Isparta, Istanbul, Izmir, Kahraman Maras, Karabuk, Karaman, Kars, Kastamonu, Kayseri, Kilis, Kirikkale, Kirklareli, Kirshir, Kocaeli, Konya, Kutahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mugla, Mus, Nevsehir, Nigde, Ordu, Osmaniye, Rize, Sakarya, Samsun, Sanli Ura, Siirt, Sinop, Simnak, Sivas, Tekirdag, Tokat, Trabzon, Tunceli, Usak, Van, Yalova, Yozgat, Zonguldak.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: węgiel kamienny, rudy żelaza, chromu, miedzi, manganu, cynku, ołowiu oraz ropa naftowa
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 31 mld (Niemcy 20%, Wlk. Brytania 6%, USA 9%, Włochy 6%, Rosja 5%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 47 mld (Niemcy 16%, Włochy 9%, USA 9%, Wlk. Brytania 6%, Rosja 6%, Francja 2%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 103 mld kWh, w tym
  - elektrownie ciepłe 62,4%
  - elektrownie wodne 37,1%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 0,5%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 425,4 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 2,8%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 6 600
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki*:
  - rolnictwo 14,4%
  - przemysł 28,7%
  - usługi 56,9%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie*: b.d.
- *Inflacja*: 70%
- *Siła robocza ogółem*: 22,7 mln

- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 23%
  - rolnictwo 42,5%
  - usługi 34,5%

4.2. Przegląd gospodarki

Turcja należy do państw zasobnych w surowce naturalne. Do najważniejszych z nich należą: rudy chromu, miedzi, cynku, ołowiu, rtęć i siarka oraz boksyty i ropa naftowa.

Gospodarka turecka rozwija się dość dynamicznie.

Turcja realizuje wielką inwestycję hydroenergetyczną GAP (południowo-wschodnioanatoliński kompleks wodno-energetyczny), przewidującą budowę 22 zapór i 19 elektrowni na Eufracie i Tygrysie, który ma być zrealizowany do 2 005 roku. W ramach tego projektu w 1992 roku uruchomiono zapórę wodną (wysokość 184 m) na Eufracie. Wybudowano też dwa tunele nawadniające (długości 26,7 km każdy) dostarczające wodę do nawodnienia południowo-wschodniej Anatolii (1,7 mln ha).

W Turcji kształtują się obecnie wielkie okręgi przemysłowe. Jeden z nich znajduje się na zachodzie kraju i obejmuje następujące ośrodki: Sztambuł, Imir, Kesikoi i Bursa. Drugi okręg znajduje się na południu kraju nad Morzem Śródziemnym i obejmuje ośrodek: Adama, Antakya i Gazintep. Dwa kolejne okręgi kształtują się obecnie w górnym biegu rzeki Tygrys i Eufrat. Obejmują one ośrodki: Małatyga, Kralgizi oraz Batman, Sirt.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 10 386 km (normalnotorowe), w tym: zelektryfikowanych 1 824 km)
- *Drogi:* ogółem 382 397 km, w tym:
  - utwardzone 95 599 (1 560 km ekspresowych)
  - nieutwardzone 286 798 km
- *Drogi wodne:* ogółem 1 200 km
- *Rurociągi:*
  - ropy naftowej i produktów naftowych 4 059 km;
  - gazu ziemnego 708 km
- *Porty morskie:* Gemlik, Hopa, Iskenderun, Istambuł, Izmir, Kocaeli (Izmit), Icel (Mersin), Samsun, Trabzon
- *Porty śródlądowe:* b.d.
- *Marynarka handlowa:*
  - liczba okrętów 531 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 5 913 171 GRT/ 9 832 994 DWT

- *Porty lotnicze: ogółem 117, w tym:*
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	-	16
- 2 438 - 3 047 m	-	25
- 1 524 - 2 437 m	-	19
- 914 - 1 523 m	-	16
- poniżej 914 m	-	5
Razem		81
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	-	0
- 2 438 - 3 047	-	0
- 1 524 - 2 437	-	1
- 914 - 1 523 m	-	9
- poniżej 914 m	-	26
Razem		36

5.2. *Przegląd infrastruktury transportu*

Infrastruktura transportu w Turcji jest jeszcze słabo rozwinięta mimo dużych inwestycji w tym zakresie. Średnia gęstość sieci dróg samochodowych wynosi około 50 km/100 km², w tym 12,3 km/100 km² utwardzonych i jest o jedną trzecią mniejsza niż w Polsce. Rzadsza jest też sieć kolejowa 1,3 km/100 km².

Sieć dróg samochodowych i linii kolejowych najlepiej rozwinięta jest w zachodniej części kraju oraz wzdłuż wybrzeży, najslabiej zaś na wschodzie.

Przez terytorium Turcji biegnie ropociąg z Iraku nad Morze Śródziemne. Ponadto Turcja podpisała porozumienie w sprawie budowy kolejnego ropociągu, biegnącego przez jej terytorium (z Baku nad Morze Śródziemne).

Transport wodny śródlądowy jest słabo rozwinięty, lecz ma duże perspektywy rozwoju, po zrealizowaniu projektu GAP. Natomiast dobrze rozwinięty jest transport morski. Turecka flota handlowa liczy ponad 500 statków (o łącznej wyporności prawie 10 mln DWT).

6. *SIŁY ZBROJNE*

1.1. *Informacje podstawowe*

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, marynarka wojenna (w tym lotnictwo morskie i infrastruktury morskiej), siły powietrzne, Gwardia Wybrzeża, żandarmeria) 18 168,7 tys.
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 11 024,2 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 659,3 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* \$ 6,737 mld
- *Wydatki na obronność:* 4,3%
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:*

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Armia turecka liczy ponad 500 tys. żołnierzy i jest jedną z największych armii NATO.

Wojska lądowe zgrupowane są w czterech armiach i ośmiu korpusach, Kieruje nimi dowódca wojsk lądowych. Na uzbrojeniu sił lądowych znajduje się około 4 300 czołgów oraz blisko 3 tys. BWP.

Marynarka wojenna liczy ponad 51 tys. żołnierzy, w tym 3 100 Marines. Posiada kilkadziesiąt okrętów bojowych i pomocniczych.

Siły powietrzne liczą 56 tys. żołnierzy i posiadają kilkaset samolotów.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Turcji wynika zarówno z położenia jej terytorium na granicy dwóch kontynentów, jak i jej potencjału gospodarczo-obronnego.

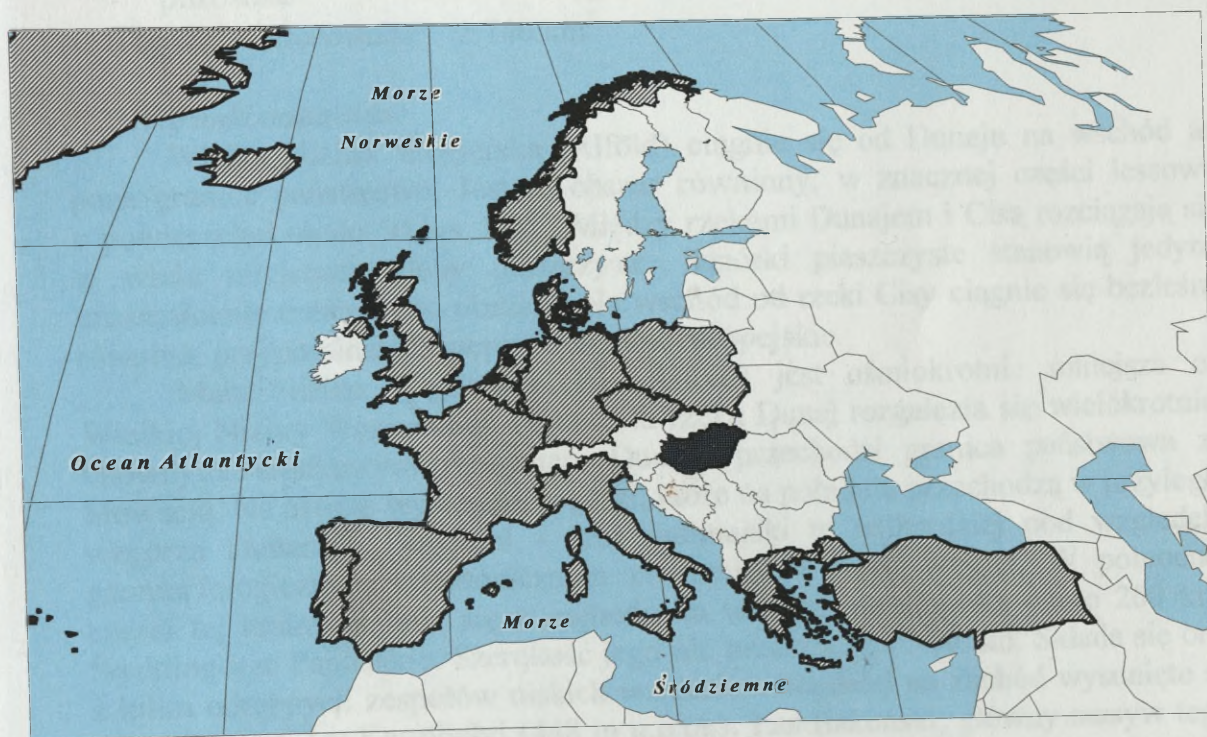
Terytorium Turcji stanowi obszar kluczowy między Europą południowo-wschodnią a Bliskim Wschodem. Tędy bowiem wiodą transkontynentalne linie komunikacyjne do Iraku, Iranu i Azerbejdżanu, a więc w kierunku Zatoki Perskiej i Morza Kaspijskiego.

Czynnikiem, który zwiększa znaczenie strategiczne tego państwa jest fakt, że na jego terytorium znajdują się cieśniny czarnomorskie Bosfor i Dardanele. Dzięki temu Turcja ma możliwość kontroli szlaków komunikacji morskiej wiodących z Morza Czarnego na Morze Śródziemne. Ponadto przez te cieśniny wiodą także szlaki komunikacji lądowej, łączące Europę z Bliskim Wschodem.

17. WĘGRY (REPUBLIKA WĘGIERSKA)

Węgry położone są w Europie Środkowej, nad środkowym Dunajem i Cisą. Leżą w Kotlinie Panońskiej, która stanowi rozległe obniżenie pomiędzy Alpami, Karpatami i Górami Dynarskimi. Około 80% powierzchni Węgier zajmują niziny, o niewielkich wysokościach względnych.

Terytorium Węgier przecina południkowo rzeka Dunaj. Po jej wschodniej stronie rozpościera się Wielka Nizina Węgierska, a po prawej mała Nizina Węgierska.

Położenie Węgier na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
16° - 23° dł. wsch.
46° - 49° szer. półn.
- **Powierzchnia:** 93 030 km², w tym:
  - obszar lądowy 92 340 km²;
  - wody wewnętrzne 690 km²

- *Granice lądowe*: ogółem 2 009 km, w tym z Austrią 366 km, Chorwacją 329 km, Rumunią 443 km, Serbią i Czarnogórą 151 km, Słowacją 515 km, Słowenią 102 km, Ukrainą 103 km.
- *Granice morskie*: 0 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna*: 0
- *Wody terytorialne*: 0
- *Wysokości ekstremalne*:
  - najwyższy punkt: Kekes - 1014 m n.p.m.
  - najniższy: Cisa - 78 m n.p.m.
- *Użytkowanie terenu*:

- grunty orne	51%
- sady	2%
- pastwiska i łąki	13%
- lasy i zadrzewienie	19%
- pozostałe	15%
- *Tereny zmeliorowane*: 2 740 km²

1.2. Warunki naturalne:

Wielka Nizina Węgierska (Alföld) ciągnie się od Dunaju na wschód aż poza granice państwowe. Jest to obszar równinny, w znacznej części lessowy o powierzchni około 50 tys. km². Między rzekami Dunajem i Cisą rozciągają się w wielu miejscach gleby piaszczyste. Pagórki piaszczyste stanowią jedyne urozmaicenie rzeźby tego obszaru. Na wschód od rzeki Cisy ciągnie się bezleśna równina, przypominająca stepy wschodnioeuropejskie.

Mała Nizina Węgierska (Kis Alföld) jest ośmiokrotnie mniejsza od Wielkiej Niziny Węgierskiej. Płynąca tu rzeka Dunaj rozgałęzia się wielokrotnie. Głównym, środkowym ramieniem Dunaju przechodzi granica państwowa ze Słowacją. Na nizinie występują pagórki, które na południu przechodzą w przyległe wzgórze Dunantul. Dunantul – kraj zadunajski to najbardziej pod względem geomorfologicznym i tektonicznym urozmaicona część Węgier. W północnej części tej krainy ciągnie się z zachodu na wschód, na długości około 200 km, Średniogórze Panońskie. Szerokość jego nie przekracza 40-50 km. Składa się ono z kilku odrębnych zespołów niskich wzniesień. Najdalej na zachód wysunięte są dolomitowe Góry Keszthelyi (448 m n.p.m.). Las Bakoński, główny masyw tego obszaru ma w części północnej charakter górski (713 m n.p.m.). Na zachodniej granicy znajduje się jeden z najwyższych położonych obszarów Węgier. Stanowi go przedgórze alpejskie, które w krystalicznym masywie Kőszeg dochodzi do 883 m n.p.m. Góry Sopronskie, rozciągające się dalej na północy, są nieco niższe (533 m n.p.m.).

Najwyższe wzniesienia znajdują się w północno-wschodniej części kraju. Jest to Północne Średniogórze, zajmujące około 8 tys. km² powierzchni. Składa się ono z szeregu gór, z których najwyższe są Góry Mátra (Kekes: 1015 m n.p.m.). Dalej na wschód ciągną się Góry Bukowe (Bükk) zbudowane ze skał wapiennych. Występują tam liczne zjawiska krasowe, znane są głównie z licznych jaskiń w okolicach Aggtelek. Dalej na wschód, za szerokimi dolinami Sajó i Hernad, ciągną się Góry Kajske (900 m).

Węgry mają klimat umiarkowany ciepły z przewagą wpływów kontynentalnych. Średnia temperatura w styczniu waha się od około $-1\text{ }^{\circ}\text{C}$ na zachodzie i w centrum do $-3\text{ }^{\circ}\text{C}$ na północnym wschodzie, w lipcu od $20\text{ }^{\circ}\text{C}$ na północnym zachodzie do $23\text{ }^{\circ}\text{C}$ na południu. Średnia roczna suma opadów wynosi od 500 – 600 mm na Wielkiej Nizinie Węgierskiej do 750 – 900 mm w górach. Rzeki Węgier (Dunaj z Cisą, Drawą i Rabą oraz dopływy Cisy – Samosz, Keresz, Sajó) należą do zlewiska Morza Czarnego. Najważniejszymi kanałami są: Główny Kanał Zachodni, kanał Balaton – Dunaj. Największymi jeziorami są: Balaton (596 km^2), Velence (26 km^2) i Fehér (14 km^2).

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 10 186,4 tys.
- *Struktura wiekowa:*
  - 0 - 14 lat: 17% (mężczyźni 908,4 tys., kobiety 865,6 tys.);
  - 15 - 64 lat: 68% (mężczyźni 3 406,5 tys., kobiety 3 524,3 tys.);
  - 65 i więcej lat: 15% (mężczyźni 552,3 tys., kobiety 929,2 tys.);
- *Przyrost naturalny:* - 0,4%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 10,8
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 13,29
- *Migracja netto:* 0,5 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*
  - do 15 lat 1,05
  - 15 - 64 0,97
  - 65 i więcej lat 0,59

średnia 0,92
- *Średnia długość życia:* 71,18 lat, w tym: mężczyźni 66,85 lat, kobiety 75,74 lat
- *Struktura narodowościowa:*
  - Węgrzy 89,9%, Niemcy 2,6%, Serbowie 2%, Słowacy 0,8%, Rumuni 0,7%, inni 4%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 67,5%, kalwinizm 20%, luteranizm 5%, ateizm i inne 7,5%
- *Język:* węgierski 98,2%, inne 1,8%
- *Alfabetyzacja:* 99%
- *Urbanizacja:* 61%

2.2. Osadnictwo

Rozmieszczenie ludności na Węgrzech jest nierównomierne. Średnia gęstość zaludnienia to 100 osób/1 km². Największa koncentracja ludności występuje w okolicy Budapesztu. Obejmuje ona stolicę kraju oraz takie okręgi (komitaty), jak: Peszt, Komarom i Haves. Drugi rejon koncentracji ludności ciągnie się wzdłuż północnej granicy kraju.

Specyficzna cechą osadnictwa węgierskiego są miasta rolnicze. Duże ogrody i tereny rolnicze, otaczające obszary zabudowane administracyjnie należą do miast. Z tego względu wiele węgierskich miast powierzchniowo jest równych

Warszawie, np. Dobreczyn (446 km²). Do największych miast należą: Budapeszt (2 016 tys. mieszkańców), Debreczyn (212 tys.), Miskolc (196 tys., Szeged (175 tys.), Pecz (170 tys.) i Győr (129 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Republika parlamentarna
- *Nazwa państwa*:
  - konwencjonalna pełna: Republic of Hungary
  - konwencjonalna skrócona: Hungary
  - lokalna pełna: Magyar Köztársaság
  - lokalna skrócona: Magyarország
- *Stolica*: Budapeszt
- *Święta państwowe*: Dzień Św. Stefana, 20 sierpnia
- *Konstytucja*: 18 sierpnia 1949, 19 kwietnia 1972, 18 października 1989, 1997r.
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Zgromadzenie Narodowe (386 deputowanych)

3.2. Podział administracyjny

Węgry pod względem administracyjnym dzielą się na 19 komitatów, 20 miast wydzielonych oraz aglomerację stołeczną, Budapeszt, jako oddzielną jednostkę administracyjną na prawach komitatu. Komitatami są: Bacs-Kiskum, Baranya, Bekes, Borsod-Abauj-Zemplen, Csongrad, Fejer, Nograd, Pešt, Somogy, Szabocs-Szatmar-Bereg, Tolna, Vas, Veszprem, Zala. Miastami wydzielonymi są: Bekescsaba, Debrecen, Dunaujvaros, Eger, Győr, Hodmezovasarhely, Kaposvar, Kecskemet, Miskolc, Nagykanizsa, Nyiregyhaza, Pecs, Sopron, Szeged, Szekesfehervar Szolnok, Szombathely, Tatabanya, Veszprem, Zalaegerszeg.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: boksyty, uran, cynk, ołów, mangan
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 20,7 mld (Niemcy 37,3%, Austria 11,4%, Włochy 6,1%, Rosja 5%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 22,9 mld (Niemcy 26,7%, Austria 10,5%, Włochy 9,5%, Rosja 7,4%)
- *Produkcja energii elektrycznej*: 33,2 mld kWh, w tym:
  - elektrownie cieplne 58,76%
  - elektrownie wodne 0,62%
  - elektrownie jądrowe 40,62%
  - elektrownie inne 0%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej*: \$ 75,4 mld
- *Realne tempo wzrostu*: 5%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca*: \$ 7 400

- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 3%
  - przemysł 30,3%
  - usługi 66,7%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* 25,3%
- *Inflacja:* 14%
- *Siła robocza ogółem:* 4,2 mln
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 26,7%
  - rolnictwo 8,3%
  - usługi 65%

4.2. Przegląd gospodarki

Węgry należą do państw niezbyt zasobnych w surowce mineralne. W niewielkich ilościach występują ropa naftowa, gaz ziemny, rudy uranu, cynku, ołowiu i manganu. Natomiast w dużych ilościach występują boksyty, które są przedmiotem eksportu do wielu krajów.

Hutnictwo żelaza na Węgrzech bazuje na importowanych rudzie żelaza i koksie, natomiast hutnictwo aluminium na własnych surowcach.

Głównym okręgiem przemysłowym Węgier jest Budapeszt. Skoncentrowany w nim jest przemysł maszynowy, w tym środków transportu oraz petrochemiczny.

Na Węgrzech istnieją dobre warunki rozwoju rolnictwa. Dzięki temu kraj ten należy do czołówki światowej zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej. Na bazie produkcji rolnej rozwinął się przemysł rolno-spożywczy i należy on do czołówki europejskiej.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 7 606 km, w tym:
  - szerokotorowe: 36km
  - normalnotorowe 7 394 (zelektryfikowanych 2 378 km, z podwójnym torem 1236 km)
  - wąskotorowe 176 km
- *Drogi:* ogółem 188 203 km, w tym
  - utwardzone 81 680 (438 km autostrad)
  - nieutwardzone 106 523 km
- *Drogi wodne:* ogółem 1 622 km
- *Rurociągi:*
  - ropy naftowej i produktów naftowych 1204 km
  - gazu ziemnego 4387 km
- *Porty śródlądowe:* Budapeszt, Dunajewaros
- *Marynarka handlowa:*
  - liczba okrętów 3 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 16 210 GRT/ 19 810 DWT

- *Porty lotnicze: ogółem 25, w tym:*

- a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości:*

- powyżej 3 047 m	-	2
- 2 438 - 3 047 m	-	8
- 1 524 - 2 437 m	-	3
- 914 - 1 523 m	-	1
- poniżej 914 m	-	1
Razem		15

- b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości:*

- 2 438 - 3 047	-	3
- 1 524 - 2 437	-	4
- 914 - 1 523 m	-	3
- poniżej 914 m	-	0
Razem		10

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Węgry mają stosunkowo dobrze rozbudowaną infrastrukturę transportu. Największym węzłem transportowym jest Budapeszt, z którego rozchodzi się promieniście aż 12 linii kolejowych, w tym 7 o znaczeniu międzynarodowym oraz 8 dróg samochodowych, z których trzy mają znaczenie międzynarodowe.

Węgry mają dobrze rozbudowany transport wodny śródlądowy. Główną magistralą wodną jest Dunaj, za pośrednictwem którego Węgry mają połączenia wodne z Morzem Czarnym i Morzem Północnym.

Największym portem żeglugi śródlądowej jest Budapeszt. Do ważnych portów należą: Dunaujvaros, Mohacz, Ostrzykom, Dunapentale i Komarom.

Drugą co do wielkości drogą wodną jest Cisa z portami: Tokaj, Szolnok, Csongrad i Szeged.

Żegluga morska rozwijana jest w oparciu o porty innych państw. Transporty lotniczy ze względu na małe terytorium państwa jest słabo rozwinięty. Natomiast dobrze rozwinięty jest transport rurociągowy.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, siły powietrzne, Gwardia Narodowa
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 2 601,7 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 2 073,4 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągniętych wiek poborowy w danym roku:* 70,4 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 645 mln
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,4%

6.2. Znaczenie strategiczne

Terytorium Węgier zajmuje większą część Kotliny Panońskiej, w której krzyżują się ważne szlaki komunikacji międzynarodowej łączące Europę Zachodnią z Bliskim Wschodem oraz Europę Północną z Europą Południową. Wejście do tej kotliny ułatwiają obniżenia śródgórskie, do których m.in. należą Brama Morawska, Korytarz Wiedeński, Brana Lublańska i Żelazne Wrota.

Przez Kotlinę Panońską przepływa także rzeka żeglowna, Dunaj, której wody mają status międzynarodowy. Łączy ona poprzez Kanał Men-Dunaj, Men i Ren Morze Czarne z Morzem Północnym i odgrywa ważną rolę w wymianie handlowej nie tylko państw, przez terytoria których przepływa, lecz także państw czarnomorskich z państwami Europy Zachodniej. Dzięki takiemu położeniu terytorium Węgier stało się kluczowym obszarem w Europie, a Budapeszt międzynarodowym węzłem transportowym.

Położenie Wielkiej Brytanii na tle Europy oraz państw NATO

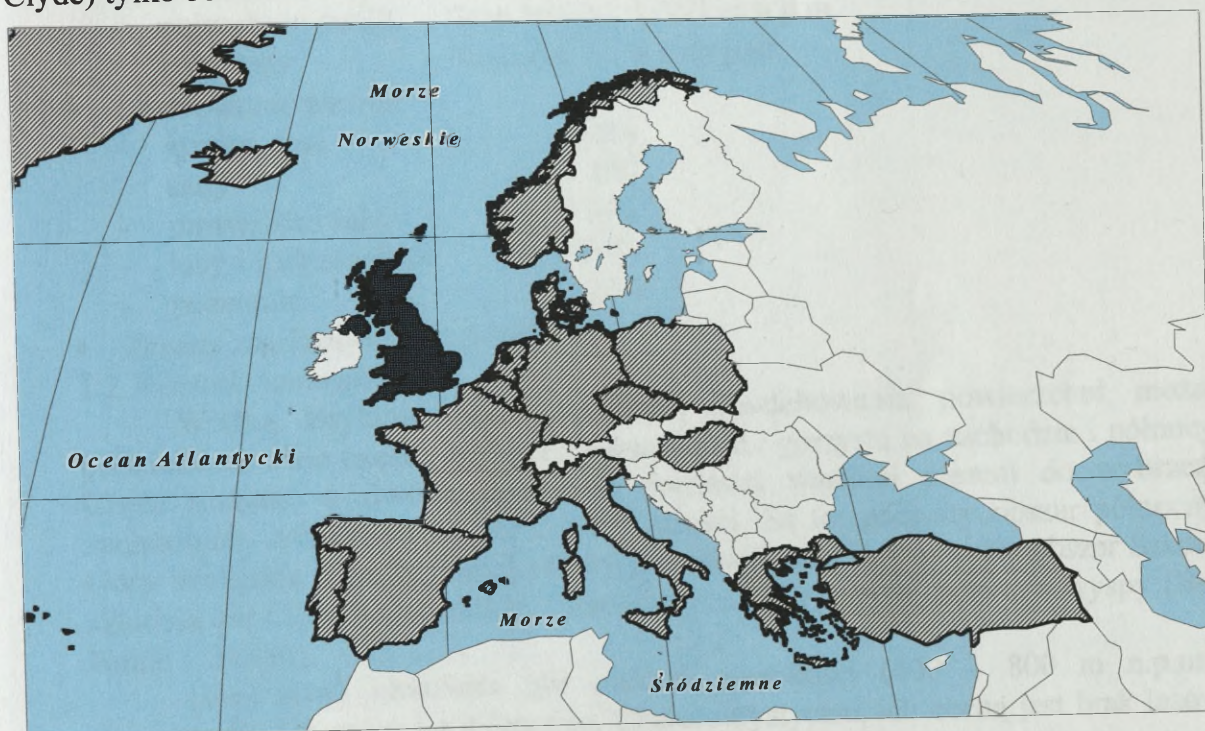
W Szkocji w odległości 40 km na zachód leżą Hebrydy, na północ Orkady. Dalej na północ, w odległości 140 km położone są Szwecja.

Odległość Wielkiej Brytanii od lądowej części Europy wynosi w największym miejscu w Cieśninie Katalońskiej 32 km. Południowe wybrzeże oddzielone od Francji kanałem La Manche o średniej szerokości 120 km, a od Irlandii 200 km. Irlandia oddziela ją od Wielkiej Brytanii Morzem Irlandzkim, którego szerokość wynosi 200 km. Kanał Szwedzki łączy szerokości 140 km oraz Kanał Północny szerokości 24 km.

18. WIELKA BRYTANIA (ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ)

Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej położone jest na wyspach, z których Wielka Brytania liczy 219 tys. km², Irlandia 14 tys. km². Wielka Brytania obejmuje ponad 5 tys. wysp i wysepek, m.in.: Hebrydy, Szetlandy, Orkady, Wight, Anglesey.

Rozległość terytorialna głównej wyspy – Wielkiej Brytanii – wynosi w kierunku południkowym 900 km, w kierunku równoleżnikowym na południu kraju 460 km, w środkowej części 400 km, a w Szkocji (między at Forth a Fifth of Clyde) tylko 55 km.

Położenie Wielkiej Brytanii na tle Europy oraz państw NATO

W Szkocji w odległości 40 km na zachód leżą Hebrydy, na północ Orkady. Dalej na północ, w odległości 140 km położone są Szetlandy.

Odległość Wielkiej Brytanii od lądowej części Europy wynosi w najwęższym miejscu, w Cieśninie Kaletańskiej 32 km. Południowe wybrzeża oddzielone od Francji kanałem La Manche o średniej szerokości 120 km, a od Holandii 200 km. Irlandia oddzielona jest od Wielkiej Brytanii Morzem Irlandzkim, którego szerokość wynosi 200 km, Kanałem Świętego Jerzego szerokości 140 km oraz Kanałem Północnym szerokości 25 km.

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- *Położenie geograficzne:*
2° dł. wsch. - 8° dł. zach.
49° - 62° szer. półn.
- *Powierzchnia:* 244 820 km², w tym:
  - obszar lądowy 241 590 km²;
  - wody wewnętrzne 3 230 km²
- *Granice lądowe:* ogółem 360 km, w tym: z Irlandią 360 km
- *Granice morskie:* 12 429 km
- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 200 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Ben Nevis - 1 343 m n.p.m.
  - najniższy: Fenland - 4 m p.p.m.
- *Użytkowanie terenu:*

- grunty orne	25%
- sady	0%
- pastwiska i łąki	46%
- lasy i zadrzewienie	10%
- pozostałe	19%
- *Tereny zmeliorowane:* 1 080 km²

1.2 Warunki naturalne:

Wielką Brytanię pod względem ukształtowania powierzchni można podzielić na dwie części, niziną na wschodzie i górzystą na zachodzie i północy. Część nizinna w dwóch miejscach dochodzi wąskimi pasami do wybrzeży zachodnich, dzieląc strefę gór na trzy części. Są to: górzysty obszar północny, Góry Walijskie (Kambryjskie) i Góry Kornwalii oraz Devonu. Na obszar Szkocji składają się Góry Kaledońskie, Grampiany z najwyższym szczytem wyspy (Ben Nevis 1 343 m).

Góry mają charakter gór niskich wysokości (400 – 800 m n.p.m.). Wierzchołki ich są na ogół łagodne. Charakterystyczną ich cechą jest brak lasów. Pokrywają je torfowiska, wrzosowiska i trawy.

Nizina środkowej i wschodniej Anglii ma charakter równin lub wzgórz ciągnących się na południu z zachodu na wschód, a na północy z północy na południe.

Klimat można określić jako wilgotny, o znacznej ilości opadów, o umiarkowanie ciepłym lecie i łagodnych temperaturach zimy.

Wielka Brytania otrzymuje 1/3 możliwego nasłonecznienia, 2/3 dni w roku przypada na zachmurzenie i mgły. Szczególnie mało ma słonecznych dni w czasie zimy. Najbardziej nasłonecznione jest południowe i południowo-wschodnie wybrzeże, które w lipcu, miesiącu najbardziej słonecznym ma od 7 do 7,5 godzin słonecznych w ciągu dnia; dla środkowej Anglii wynosi ono 6 godzin, a w północno-zachodniej Anglii obniża się do 5 godzin. W grudniu jedynie jedna godzina słoneczna przypada na jeden dzień.

Średnie temperatury lipca wynoszą 16,5°C, stycznia 4,4°C. Najcieplejszym obszarem jest Kotlina Londyńska ze średnią lipca 17,8°C. Wschodnie, południowe

i zachodnie wybrzeże jest nieco chłodniejsze. W kierunku północnym temperatury obniżają się do 15°C w Szkocji. W styczniu wybrzeże południowo-zachodnie posiada szczególnie łagodne temperatury (6,7°C), mróz jest tutaj rzadkością. Wschodnie wybrzeże w tym samym czasie jest nieco chłodniejsze (3,3°C), a nocne temperatury minimalne osiągają często 0°C. Ocieplenia przynoszą zimą wiatry południowo-zachodnie. Wielka Brytania pozostaje w zasięgu tych wiatrów prawie 180 dni. Połowę tej liczby stanowią wiatry wschodnie, które zimą przynoszą ochłodzenie, a latem ocieplenie i dobrą pogodę.

Ilość opadów jest na ogół duża. Najwięcej jest ich na zachodzie, najmniej we wschodniej części. Na zachodzie jest 200 dni deszczowych w ciągu roku, na Nizinie Środkowoangielskiej – 175, w Kotlinie Londyńskiej – 150 dni.

W górach zachodnich opady osiągają 1500 – 2000 mm, w Szkocji około 2000 mm, w dorzeczu Tamizy około 700 mm. Najwięcej opadów przypada na lato. Jedynie na południowym zachodzie jest ich najwięcej w październiku, a w Walii – zimą.

Mgły występują najczęściej zimą i wczesną wiosną. Zagęszczają się one w obrębie miast i osiedli przemysłowych.

Śnieg pozostaje dłużej jedynie na wysokościach powyżej 500 m n.p.m. W górach nierzadko są zawieje śnieżne, utrudniające komunikację.

Rzeki są niewielkie, lecz bogate w wodę. Stany wody w ciągu roku są na ogół wyrównane. Sieć wodna jest gęsta. Niskie działy wodne umożliwiły połączenie rzek licznymi kanałami. W Szkocji, północnej Anglii i Irlandii Północnej jest wiele jezior, który kształt jest przeważnie bardzo wydłużony.

2. LUDNOŚĆ

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 59 113,4 tys.
- *Struktura wiekowa:*

0 - 14 lat:	19%	(mężczyźni 5 822,9 tys., kobiety 5 522,1 tys.);
15 - 64 lat:	65%	(mężczyźni 19 393,7 tys., kobiety 19 103,9 tys.);
65 i więcej lat:	16%	(mężczyźni 3 821,2 tys., kobiety 5 449,6 tys.);
- *Przyrost naturalny:* 0,15%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 11,9
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 10,64
- *Migracja netto:* 1,11 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*

- do 15 lat	1,05
- 15 - 64	1,02
- 65 i więcej lat	0,7
średnia	0,97
- *Średnia długość życia:* 77,37 lat, w tym: mężczyźni 74,73 lat, kobiety 80,15 lat

- *Struktura narodowościowa:*
  - Anglicy 81,5%
  - Szkoci 9,6%
  - Irlandczycy 2,4%
  - Walijszczy 1,9%
  - Hindusi, Pakistańczycy, inni 4,6%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 13%, anglikanie 57%, metodyści 760 tys., i islam 2%, prezbiterianie 7%, inne 17%
- *Język:* angielski
- *Alfabetyzacja:* 99,%
- *Urbanizacja* 89%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia Wielkiej Brytanii wynosi 241 osób/km². Obok Holandii i Belgii należy ona do najgęściej zaludnionych państw w Europie. Rozmieszczenie ludności jest bardzo nierównomierne. Największa gęstość zaludnienia występuje w Anglii (370) i Walii (140) a najmniejsza w Szkocji (66). Najintensywniej zaludniony obszar rozciąga się od ujścia rzeki Mersey do ujścia Tamizy. Obejmuje on 7 hrabstw, tzw. metropolitalnych.

Największym miastem jest Londyn liczący około 7 mln mieszkańców. Jednak konurbacja londyńska (Dreater London) obejmująca także obszary przyległe zamieszkała jest przez około 12 mln mieszkańców.

Aglomeracja West Midlands, zamieszkała jest przez około 3 mln mieszkańców. Głównym miastem tej aglomeracji jest Birmingham (1 mln mieszkańców).

Do silnie zurbanizowanych hrabstw należą także : West Yorkshire (główne miasto Leeds - 727 tys.), Great Manchester (Manchester - 600 tys.), Merseyside (Liverpool - 600 tys.), Tyneside (Newcastle - 400 tys.), Central Clydeside (Glasgow - 700 tys.).

Do innych dużych skupisk ludności należą: Sheffield (527 tys.) i Bradford (468 tys.).

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy:* Monarchia parlamentarna
- *Nazwa państwa:*
  - konwencjonalna pełna: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
  - konwencjonalna skrócona: United Kingdom
  - lokalna pełna: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
  - lokalna skrócona: UK
  - *Stolica:* Londyn
- *Święta państwowe:* dzień koronacji królowej
- *Konstytucja:* 1 stycznia 1948
- *Głowa państwa:* królowa
- *Organ ustawodawczy:* Izba Gmin (651 członków), Izba Lordów (1 177 członków)

3.2. Podział administracyjny

Podział administracyjny w Wielkiej Brytanii jest zróżnicowany. Anglia dzieli się 39 hrabstw i 7 hrabstw metropolitalnych, Walia - na 8 hrabstw, Szkocja - na 9 regionów i 3 obszary wyspowe a Irlandia Północna na 26 dystryktów.

Hrabstwa w Anglii (metropolitalne oznaczono gwiazdką) to: Avon, Bedford, Berkshire, Buckingham, Cambridge, Cheshire, Cleveland, Cornwall, Cumbria, Derby, Devon, Dorset, Durham, East Sussex, Essex, Gloucester, Greater London*, Greater Manchester*, Hampshire, Hereford and Worcester, Hertford, Humberside, Isle of Wight, Kent, Lancashire, Leicester, Lincoln, Merseyside*, Norfolk, Northampton, Northumberland, North Yorkshire, Nottingham, Oxford, Shropshire, Somerset, South Yorkshire*, Stafford, Suffolk, Surrey, Tyne and Wear*, Warwick, West Midlands*, Wesr Sussex, West Yorkshire*, Wiltshire.

W Irlandii Północnej dystryktami są: Antrim, Ards, Armagh, Ballymena, Ballymoney, Banbridge, Belfast, Carrickfergus, Castlereagh, Coleraine, Cookstown, Craigavon, Down, Dungannon, Fermanagh, Larne, Limavady, Lisburn, Londonderry, Magherafelt, Moyle, Newry and Mourne, Newtownabbey, North Down, Omagh, Strabane;

Hrabstwami w Walii są: Clwyd, Dyfed, Gwent, Gwynedd, Mid Glamorgan, Powys, South Glamorgan, West Glamorgan

Regiony i obszary wyspowe (oznaczone gwiazdką) w Szkocji to: Borders, Central, Dumfries and Galloway, Fife, Grampian, Highland, Lothian, Orkney*, Shetland*, Strathclyde, Tayside, Western Isles*.

Wielka Brytania posiada także następujące terytoria: bezpośrednio związane z Koroną Wyspy Normandzkie (150 tys. mieszkańców, 195 km²) na kanale La Manche i Wyspę Man na Morzu Irlandzkim (65 tys. mieszkańców, 588 km²) oraz terytoria zależne o różnym stopniu samodzielności: Gibraltar (30 tys. mieszkańców 5,5 km²) na południowych krańcach Hiszpanii, Bermudy (60 tys. mieszkańców, 53 km²) na północnym Atlantyku, Anquillę (7 tys. mieszk., 88 km²), Kajmany (25 tys. mieszkańców, 259 km²), Monserrat (12 tys. mieszkańców, 106 km²), wyspy Turks i Caicos (7 tys. mieszkańców, 430 km²), Brytyjskie Wyspy Dziewicze (13 tys. mieszkańców, 152 km²) na Karaibach, Wyspa Św. Heleny (6 tys. mieszkańców, 122 km²) i Falklandy (2000 mieszkańców, 12 173 km²) na południowym Atlantyku, Wyspy Chagos – archipelag Pitcairn (50 mieszkańców, 43 km²) w Oceanii. Wielka Brytania rości także pretensje do terytorium Półwyspu Antarktycznego i Edith-Ronne-Land (bez stałych mieszkańców, 390 tys. km²) na Antarktydzie.

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: ropa naftowa, gaz ziemny, rudy żelaza i cyny, sól kamienna, węgiel kamienny
- *Wielkość i kierunki eksportu*: \$ 271 mld (Niemcy 12%, Francja 10%, USA 12%, Holandia 8%)
- *Wielkość i kierunki importu*: \$ 304 mld (Niemcy 14%, Francja 10%, Holandia 7%, Irlandia 5%, USA 13%)

- *Produkcja energii elektrycznej:* 309 mld kWh, w tym:
  - elektrownie ciepłe 72,28%
  - elektrownie wodne 1,28%
  - elektrownie jądrowe 26,33%
  - elektrownie inne 0,11%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 1 252 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 2,6%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 21 200
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 1,5%
  - przemysł 31,5%
  - usługi 67%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 2,7%
- *Siła robocza ogółem:* 28,8 mln
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 30%
  - rolnictwo 1,1%
  - usługi 68,9%

4.2. Przegląd gospodarki

Wielka Brytania jest jednym z najsilniej gospodarczo rozwiniętych krajów świata. Pod względem produktu krajowego brutto zajmuje czwarte miejsce wśród państw NATO. Odgrywa ważną rolę w międzynarodowej żegludze, bankowości, ubezpieczeniach.

Gospodarkę brytyjską cechuje znaczna koncentracja kapitału. Największe koncerny przemysłowe to: Royal Deutch Schell (ropa), Unilever (żywność), British Petroleum (ropa), Imperial Chemical Industries (chemia), British Aerospace (lotnictwo), Grand Metropolitan (żywność), BTR (materiały budowlane), Hanson (materiały budowlane), General Electric Co (elektronika), British Steel (stal).

Na rozwój gospodarczy w Wielkiej Brytanii duży wpływ wywarło odkrycie dużych złóż ropy naftowej i gazu na szelfie kontynentalnym, zwłaszcza na szelfie Morza Północnego. Dzięki wydobyciu tych surowców Wielka Brytania z importera ropy i gazu stała się ich eksporterem.

Najważniejszymi okręgami są region londyński oraz region Birmingham - Coventry. W regionie londyńskim rozwinięty jest przemysł lotniczy, samochodowy, elektrotechniczny, precyzyjnym spożywczy, poligraficzny, odzieżowy i materiałów budowlanych. W regionie Birmingham - Coventry rozwinięty jest przemysł maszynowy, środków transportu, metalowy.

Wśród mniejszych okręgów wyróżniają się: południowa Walia (hutnictwo żelaza i metali nieżelaznych, Newcastle (przemysł stoczniowy i maszynowy) oraz Middlesbrough (hutnictwo żelaza, przemysł chemiczny).

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 16 878 km, w tym:

- szerokotorowe: 342 km
- normalnotorowe 16 536 km, (zelektryfikowanych 5 176 km, o podwójnych torach 12 591)
- wąskotorowe 0 km
- *Drogi*: ogółem 394 330 km, w tym:
  - utwardzone 394 330 km, w tym autostrady 3 412 km
  - nieutwardzone 0 km
- *Drogi wodne*: ogółem 3 200 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 3926 km,
  - gazu ziemnego 12 800 km
- *Porty morskie*: Aberdeen, Belfast, Bristol, Cardiff, Dover, Falmouth, Felixstowe, Glasgow, Grangemouth, Hull, Leith, Liverpool, Londyn, Peterhead, Plymouth, Scapa Flow, Sullom Voe, Tees, Tyne.
- *Porty śródlądowe*: Londyn, Manchester.
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 155 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 2 460 361 GRT/ 2 517 875 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 497, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	10
- 2 438 - 3 047 m	-	32
- 1 524 - 2 437 m	-	169
- 914 - 1 523 m	-	91
- poniżej 914 m	-	54
		356
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych długości*:

- powyżej 3 047 m	-	0
- 2 438 - 3 047	-	0
- 1 524 - 2 437	-	1
- 914 - 1523 m	-	23
- poniżej 914 m	-	117
		141

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Wielka Brytania ma dobrze rozwinięte wszystkie rodzaje transportu, najlepiej jednak transport morski. Transport kolejowy przez dziesięciolecia odgrywał znaczną rolę w gospodarce kraju, jednak w ostatnich latach stracił on na znaczeniu na korzyść transportu samochodowego. Z tego powodu długość linii kolejowych w Wielkiej Brytanii systematycznie spada. Obecnie średnia gęstość sieci kolejowej wynosi 7 km/100 km². Natomiast średnia gęstość sieci dróg samochodowych wynosi 154 km/100 km² (autostrady 14 km/1000 km²) i jest zbliżona do gęstości sieci drogowej w Niemczech. Gęstość jej jest jednak nierównomierna; największa jest na południu, najmniejsza na północy, w Szkocji.

Bardzo dynamicznie rozwija się transport rurociągowy. Przyczyniła się do tego eksploatacja ropy i gazu ziemnego z szelfu kontynentalnego Morza Północnego, skąd są one przesyłane rurociągami do wnętrza kraju.

Wielka Brytania będąc państwem wyspiarskim rozbudowała infrastrukturę transportu morskiego. Dysponuje wieloma portami o dużych możliwościach przeładunkowych oraz dużą liczną statków handlowych. Dysponuje również dobrze rozbudowaną infrastrukturą transportu lotniczego (około 500 lotnisk) i nowoczesnym lotnictwem.

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* wojska lądowe, marynarka wojenna (w tym piechota morską), siły powietrzne.
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 14 458,6 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 12 053,3 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* -
- *Wydatki na obronność:* \$ 36,7 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 2,6%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

Naczelnym dowódcą sił zbrojnych jest król. Praktycznie jednak polityką wojskową i przygotowaniem kraju do wojny zajmuje się premier oraz Komitet Polityki Obronnej. Przedsięwzięcia w dziedzinie wojskowej Komitet realizuje za pośrednictwem Ministerstwa Obrony.

Stan liczebny brytyjskich sił zbrojnych wynosi 210 tys. żołnierzy, w tym około 14 tys. kobiet. Pod względem operacyjnym dzielą się one na strategiczne siły jądrowej i siły ogólnego przeznaczenia.

Stan liczebny sił lądowych wynosi około 108 tys. żołnierzy. W składzie tych sił są związki taktyczne i oddziały wydzielone do NATO oraz siły na terytorium Wielkiej Brytanii i w garnizonach zamorskich.

Pod względem operacyjnym siły wydzielone do NATO podlegają szefowi Sztabu Obrony a siły lądowe na terytorium kraju szefowi Sztabu Sił Lądowych. Na uzbrojeniu sił lądowych znajduje się ponad 500 czołgów, 2400 transporterów opancerzonych i bojowych, wozów piechoty oraz artyleria i śmigłowce.

Marynarka wojenna Wielkiej Brytanii liczy około 44 tys. żołnierzy, w tym 7 300 Marines. Posiada kilkadziesiąt nowoczesnych okrętów nawodnych i podwodnych.

Lotnictwo posiada w swym składzie około 56 tys. żołnierzy. Na jego wyposażeniu znajdują się samoloty wszystkich klas oraz śmigłowce.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Wielkiej Brytanii wynika z jej wyspiarskiego położenia oraz potencjału wojennego jakim ona dysponuje. Wyspiarskie położenie Wielkiej Brytanii chroniło ją przez wieki przed bezpośrednim atakiem od strony kontynentu, nie utrudniało jednak kontaktów gospodarczych z innymi państwami. Wielka Brytania jako państwo wyspiarskie ma dobrze rozbudowaną flotą

handlową i marynarkę wojenną. Dzięki temu może kontrolować wyjścia z Morza Północnego na Atlantyk, przez które przechodzą główne morskie szlaki komunikacyjne Europy oraz wspierać siły morskie i lądowe na kontynencie.

Szczególnie ważną rolę siły morskie Wielkiej Brytanii mogą odgrywać w kontroli kanału La Manche oraz przejścia z Morza Norweskiego na Atlantyk. Ponadto flota brytyjska może wspierać działania sojuszników na Atlantyku i innych akwenach morskich.

Wielkim atutem brytyjskim są złoża ropy i gazu na szelfie otaczających mórz.

Mapa Włoch i Francji oraz państwa NATO

1. SYTUACJA GEOGRAFICZNA

1.1. Granice państwa

1.1.1. Granice lądowe

1.1.1.1. Granice z państwami

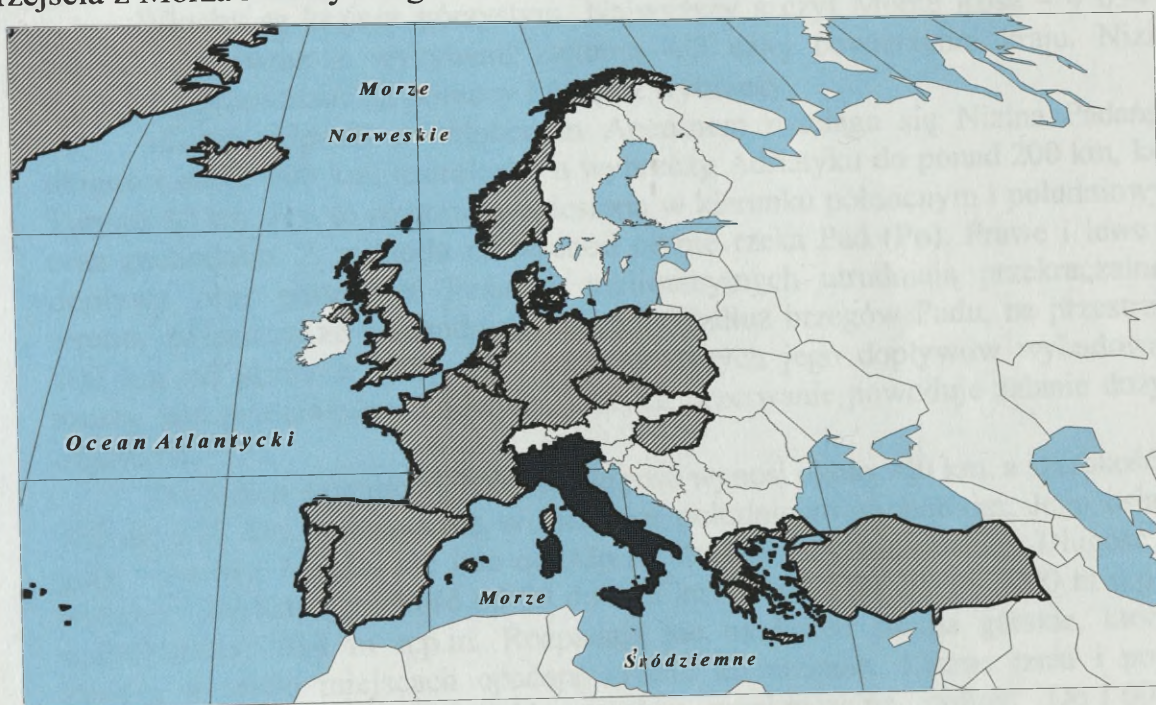
1.1.1.2. Granice z państwami

- * Powierzchnia: 301 236 km², w tym:
  - obszar lądowy 294 020 km²
  - wody wewnętrzne 7 210 km²
- * Granice lądowe: ogółem 1 937 km, w tym z Austrią 430 km, Francją 488 km, Watykanem 3,2 km, San Marino 39 km, Słowacją 322 km, Szwajcarią 740 km
- * Granice morskie: 7 400 km

19. WŁOCHY (REPUBLIKA WŁOSKA)

Włochy położone są w basenie Morza Śródziemnego. Zajmują południową część Alp, Nizinę Padańską, Półwysep Apeniński oraz wyspy: Sycylię, Sardinie, Liparyjskie, Poncjańskie, Toskańskie, Pelagijskie i inne. Enklawy na terytorium Włoch stanowią San Marino i Watykan.

Włochy zajmują centralne położenie w basenie Morza Śródziemnego i stanowią naturalny pomost łączący Europę z Afryką, od której oddziela go Cieśnina Tunezyjska (Sycylijska). Ponadto zajmują przejście między Alpami i Morzem Adriatyckim wyprowadzające na Bałkany. Mają także dogodne warunki do kontroli przejścia z Morza Adriatyckiego do Morza Jońskiego w cieśninie Otranto.

Położenie Włoch na tle Europy oraz państw NATO

1. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

1.1. Informacje podstawowe

- **Położenie geograficzne:**
8° - 19° dł. wsch.
36° - 47° szer. półn.
- **Powierzchnia:** 301 230 km², w tym:
- obszar lądowy 294 020 km²;
- wody wewnętrzne 7 210 km²
- **Granice lądowe:** ogółem 1 932 km, w tym: z Austrią 430 km, Francją 488 km, Watykanem 3,2 km, San Marino 39 km, Słowenią 232 km, Szwajcarią 740 km
- **Granice morskie:** 7 600 km

- *Wyłączna strefa ekonomiczna:* 200 mM
- *Wody terytorialne:* 12 mM
- *Wysokości ekstremalne:*
  - najwyższy punkt: Mont Blanc (wł. Monte Bianco) - 4 807 m n.p.m. (Włochy dzielą z Francją i Szwajcarią)
  - najniższy: b.d.
- *Użytkowanie terenu:*
  - grunty orne 31%
  - sady 10%
  - pastwiska i łąki 16%
  - lasy i zadrzewienie 23%
  - pozostałe 20%
- *Tereny zmeliorowane:* 27 100 km²

1.2. *Warunki naturalne:*

Włochy są krajem górzystym. Najwyższy szczyt Monte Rosa – 4 634 m n.p.m. Góry wraz z wyżynami zajmują 4/5 całej powierzchni kraju. Niziny występują przeważnie na północy i wzdłuż wybrzeży.

Między Alpami a Północnym Apeninem rozciąga się Nizina Padańska długości około 400 km, szerokości u wybrzeży Adriatyku do ponad 200 km, koło Turynu 80 km. Jest to równina wzniesiona w kierunku północnym i południowym oraz zachodnim. Z zachodu na wschód płynie rzeka Pad (Po). Prawe i lewe jej dopływy oraz gęsta sieć kanałów melioracyjnych utrudniają przekraczalność terenu, zwłaszcza ze wschodu na zachód. Wzdłuż brzegów Padu, na przestrzeni 400 km od ujścia w górę rzeki oraz niektórych jego dopływów wybudowano szereg tam przeciwpowodziowych, których przerwanie powoduje zalanie dużych obszarów.

Półwysep Apeniński, którego długość wynosi około 900 km, a szerokość od 100 do 250 km, rozciąga się w kierunku południowo-wschodnim. Jego osią są góry Apeniny. Ciągają się one od Alp aż do Cieśniny Mesyńskiej. Długość ich wynosi 1200 km, szerokość od 30 do 135 km, średnia wysokość 1200 m n.p.m., maksymalna 2914 m n.p.m. Rozpadają się na liczne pasma górskie, których zbocza w wielu miejscach opadają stromo ku nizinom. Liczne rzeki i potoki górskie tworzą często głębokie, trudno przekraczalne doliny. Do 1 000 m wysokości sięga strefa upraw i lasów liściastych, wyżej do około 2000 m występują obszary trawiaste, a jeszcze wyżej strefa roślinności alpejskiej.

Sycylia, oddzielona od Półwyspu Apenińskiego wąską (3 km) Cieśniną Myssyńską, ma rzeźbę górską z nielicznymi nizinami nadmorskimi.

Sardynia ma również rzeźbę górzystą. Niziny ciągną się przeważnie wzdłuż większych rzek i wybrzeży.

Pod względem klimatycznym Włochy można podzielić na trzy strefy: alpejską, Niziny Padańskiej i półwyspu oraz wysp włoskich. Klimat w Alpach jest różny na różnych wysokościach. Temperatura w styczniu na przedgórzach wynosi około 1°C, w strefie subalpejskiej spada do -12 °C. W lipcu wynosi odpowiednio 20 °C i 4 °C. Ilość opadów dochodzi do ponad 1000mm, z maksymalną ilością w lecie.

Nizina północnowłoska ma klimat zbliżony do środkowoeuropejskiego. Zimy są tam chłodne, lata gorące. W Mediolanie średnia temperatura stycznia wynosi ponad 2 °C, lipca 24 °C. Śnieg pada prawie corocznie. W chłodne zimy utrzymuje się 2-3 tygodnie. Opady wynoszą 600 – 1000mm, z maksymalną ilością w okresie wiosennym i jesiennym.

Klimat Wybrzeża Liguryjskiego i wysp włoskich ma charakter podzwrotnikowy typu śródziemnomorskiego. Średnie temperatury w styczniu wynoszą na północy 8 °C, na południu 11 °C, lipca odpowiednio 25 °C i 28 °C. Opady przeważają zimą i wynoszą od 500 do 1000 mm. Na południu półwyspu przymrozki występują niekiedy w ciągu trzech najzimniejszych miesięcy.

Sieć rzeczna Włoch jest gęsta; przeważają rzeki górskie, krótkie. Na Półwyspie Apenińskim rzeki odznaczają się dużymi wahaniami wodostanów. Największą rzeką jest Pad (652 km). Na północy kraju, w Alpach występuje znaczna ilość jezior (Garda – 370 km², Lago Maggioro – 212 km²).

Lasy wraz z zaroślami zajmują około 20% powierzchni kraju. Najwięcej lasów jest w Alpach, Toskanii i na półwyspie Garno. Najmniejsze zalesienie ma Sycylia i Sardynia.

2. LUDNOŚĆ I OSADNICTWO

2.1. Informacje podstawowe

- *Ludność ogółem:* 56 735,1 tys.
- *Struktura wiekowa:*

0 - 14 lat:	14%	(mężczyźni 4 161,8 tys., kobiety 3 925,4 tys.);
15 - 64 lat:	68%	(mężczyźni 19 205,3 tys., kobiety 19 285,8 tys.);
65 i więcej lat:	18%	(mężczyźni 4 169,1 tys., kobiety 5 987,6 tys.);
- *Przyrost naturalny:* - 0,08%
- *Liczba urodzeń na 1000 mieszkańców:* 9,27
- *Liczba zgonów na 1000 mieszkańców:* 10,28
- *Migracja netto:* 0,17 migrantów/1000 mieszkańców
- *Struktura płci (stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet):*

- do 15 lat	1,06
- 15 - 64	1,0
- 65 i więcej lat	0,7
średnia	0,94
- *Średnia długość życia:* 78,51 lat, w tym: mężczyźni 75,4 lat, kobiety 81,82 lat
- *Struktura narodowościowa:*

- Włosi	94,1%
- Sardowie	2,7%
- Retoromanie	1,3%
- inni	1,9%
- *Wyznania:* rzymskokatolickie 98%, inne 2%
- *Język:* włoski (urzędowy), niemiecki, francuski, słoweński
- *Alfabetyzacja:* 97,%
- *Urbanizacja:* 69%

2.2. Osadnictwo

Średnia gęstość zaludnienia wynosi 188 osób/km². Rozmieszczenie ludności jest bardzo nierównomierne. Najgęściej zaludniona jest północna część kraju (na Nizinie Padańskiej ponad 300 osób/km²), gdzie zamieszkuje prawie połowa ludności Włoch, a najłagodniej część południowa.

Do największych aglomeracji miejskich zalicza się Rzym, Mediolan, Neapol, Turyn, Palermo i Genuę.

Rzym (2 804 tys. mieszkańców, aglomeracja 3 810 tys.) jest największą aglomeracją Włoch, wielkim węzłem komunikacyjnym (lotniczym, kolejowym i drogowym) oraz jednym z największych ośrodków naukowych Europy.

Mediolan (1 449 tys.) jest głównym miastem regionu Lombardia, położonym na Nizinie Padańskiej, nad rzeką Olona. Wraz z sąsiednimi miastami tworzy aglomerację zamieszkałą przez ponad 3,8 mln mieszkańców.

Neapol (1 204 tys., aglomeracja 3,1 mln mieszkańców) jest głównym ośrodkiem przemysłowym południowych Włoch. Znajduje się w nim drugi co do wielkości port Włoch.

Turyn (1 003 tys., aglomeracja 2,2 mln mieszkańców) jest drugim po Mediolanie ośrodkiem przemysłowym Włoch.

3. USTRÓJ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

3.1. Informacje podstawowe

- *Ustrój państwowy*: Republika konstytucyjna
- *Nazwa państwa*:

- konwencjonalna pełna:	Italian Republic
- konwencjonalna skrócona:	Italy
- lokalna pełna:	Repubblica Italiana
- lokalna skrócona:	Italia
- *Stolica*: Rzym
- *Święta państwowe*: 2 czerwiec (1946)
- *Konstytucja*: 1 stycznia 1948
- *Głowa państwa*: prezydent
- *Organ ustawodawczy*: Izba Deputowanych (630 członków), Druga Izba: senat (322 członków)

3.2. Podział administracyjny:

Włochy administracyjnie dzielą się na 20 regionów. Są to: Abruzja, Basilicata, Kalabria, Kampania, Emilia-Romania, Friuli – Venecia Giulia, Lacjum, Liguria, Lombardia, Marche, Molise, Piemont, Puglia, Sardynia, Sycylia, Toskania, Trydent – Górna Adyga, Umbria, Valle d'Aosta, Veneto. Regiony dzielą się na prowincje, a te z kolei na gminy. Regionami autonomicznymi są: Valle d'Aosta, Wenecja Julijska, Sardynia, Sycylia i Trydent - Górna Adyga

4. GOSPODARKA

4.1. Informacje podstawowe

- *Surowce*: ruda żelaza, piryty, siarka, rtęć, rudy cynku i ołowiu, ropa naftowa i gaz ziemny

- *Wielkość i kierunki eksportu:* \$ 243 mld (Niemcy 16,4%, Francja 12,2%, USA 7,9%, Wlk. Brytania 7,1%, Hiszpania 5,2%, Holandia 2,8%)
- *Wielkość i kierunki importu:* \$ 202 mld (Niemcy 18%, Francja 13,2%, Holandia 6,2%, Wlk. Brytania 6,7%, USA 5%, Belgia – Luksemburg 4,7%)
- *Produkcja energii elektrycznej:* 227 mld kWh, w tym
  - elektrownie ciepłe 80,02%
  - elektrownie wodne 18,25%
  - elektrownie jądrowe 0%
  - elektrownie inne 1,73%
- *Produkt krajowy brutto według parytetu siły nabywczej:* \$ 1 181 mld
- *Realne tempo wzrostu:* 1,5%
- *Produkt krajowy na jednego mieszkańca:* \$ 20 800
- *Udział produktu krajowego w sektorach gospodarki:*
  - rolnictwo 3,3%
  - przemysł 33,0%
  - usługi 63,7%
- *Ludność żyjąca w ubóstwie:* b.d.
- *Inflacja:* 1,8%
- *Siła robocza ogółem:* 23,193 mln
- *Siła robocza według sektorów:*
  - przemysł i budownictwo 32%
  - rolnictwo 7%
  - usługi 61%

4.2. Przegląd gospodarki

Włochy są państwem niezbyt zasobnym w surowce mineralne. Należą jednak do wysoko rozwiniętych krajów Europy. Dysponują dobrze rozwiniętym przemysłem metalurgicznym, petrochemicznym, samochodowym, chemicznym, włókienniczym i spożywczym.

Przemysł petrochemiczny skupiony jest głównie w miastach portowych (Genua, Livorno, Wenecja, Triest, Neapol, Bari, Augusta, Mediolan), gdyż oparty jest na importowanej ropie naftowej.

Głównym ośrodkiem przemysłu samochodowego jest Turyn a przemysłu stoczniowego miasta portowe (Genua, Spezia, Livorno, Neapol, Palermo, Tarent, Ancona, Monfalcone, Triest).

Przemysł chemiczny zaliczany jest do najnowocześniejszych w świecie a głównymi ośrodkami są Mediolan, Genua, Wenecja, Turyn i Neapol.

Przemysł włókienniczy skoncentrowany jest głównie w Lombardii oraz w większych miastach.

Przemysł spożywczy, wszechstronnie rozwinięty rozmieszczony jest na całym obszarze kraju, głównie jednak na obszarach intensywnej gospodarki rolnej.

5. INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

5.1. Informacje podstawowe

- *Koleje:* ogółem 19 272 km, w tym:
  - normalnotorowe 17 983 km (zelektryfikowanych 10 889 km)
  - wąskotorowe 112 km

- *Drogi*: ogółem 317 000 km, w tym
  - utwardzone 317 000 km (6 500 km autostrady)
  - nieutwardzone 0 km
- *Drogi wodne*: ogółem 2 400 km
- *Rurociągi*:
  - ropy naftowej i produktów naftowych 3751 km
  - gazu ziemnego 19 400 km
- *Porty morskie*: Augusta, Bagnoli, Bari, Brindisi, Gela, Genua, La Spezia, Livorno, Milazzo, Neapol, Porto Foxi, Porto Torres (Sardynia), Salerno, Saron, Triest, Wenecja
- *Marynarka handlowa*:
  - liczba okrętów 393 (powyżej 1000 GRT)
  - wyporność 5 982 870 GRT/ 8 413 850 DWT
- *Porty lotnicze*: ogółem 136, w tym:
  - a. *Lotniska o utwardzonych pasach startowych długości*

- powyżej 3 047 m	-	5
- 2 438 - 3 047 m	-	33
- 1 524 - 2 437 m	-	17
- 914 - 1 523 m	-	30
- poniżej 914 m	-	12
Razem		97
  - b. *Lotniska o nieutwardzonych pasach startowych*:

- powyżej 3 047 m	-	0
- 2 438 - 3 047	-	0
- 1 524 - 2 437	-	2
- 914 - 1523 m	-	19
- poniżej 914 m	-	18
Razem		39

5.2. Przegląd infrastruktury transportu

Gęstość sieci kolejowej we Włoszech wynosi 6 km/100 km² i jest zbliżona do gęstości sieci kolejowej w Polsce. Natomiast sieć dróg samochodowych rozwinięta jest lepiej niż w Polsce, gdyż średnia jej gęstość wynosi ponad 105 km/100 km² (w Polsce 74 km/100 km²).

Sieć dróg samochodowych i linii kolejowych najlepiej rozwinięta jest w północnej części kraju, natomiast słabiej w części południowej.

Włochy mają dobrze rozwinięty transport rurociągowy. Najdłuższy gazociąg biegnie z Afryki przez Sycylię i Półwysep Apeniński do północnej części kraju. Natomiast rurociągi produktów naftowych wiodą z zakładów petrochemicznych znajdujących się w miastach portowych do wnętrza kraju. Przez terytorium Włoch będą także ropociągi (z Triestu i Genui) międzynarodowe do Niemiec i innych państw europejskich.

Transport morski we Włoszech także jest dobrze rozwinięty. Kraj ten dysponuje długim wybrzeżem (granica morska 7,6 tys. km) i licznymi portami oraz dużą flotą handlową (około 400 statków o łącznej wyporności 8,4 mln DWT).

6. SIŁY ZBROJNE

6.1. Informacje podstawowe

- *Rodzaje sił zbrojnych:* siły lądowe, marynarka wojenna, siły powietrzne, karabinierzy.
- *Potencjalne możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat) 14 142,9 tys.
- *Rzeczywiste możliwości mobilizacyjne* (mężczyźni w wieku 15-49 lat zdolni do służby wojskowej) 12 200,8 tys.
- *Liczba mężczyzn osiągających wiek poborowy w danym roku:* 316,0 tys.
- *Wydatki na obronność:* \$ 21 mld
- *Procentowy udział wydatków na obronność w PKB:* 1,9%

6.2. Charakterystyka sił zbrojnych

W armii włoskiej służy ponad 328 tys. żołnierzy.

Siły lądowe są największym rodzajem sił zbrojnych. Ich stan liczebny wynosi 205 tys. żołnierzy. Organem dowodzenia tymi siłami jest Sztab Sił Lądowych, z szefem sztabu na czele. W składzie tych sił znajdują się wojska operacyjne i wojska obrony terytorialnej.

Podstawowe uzbrojenie sił lądowych stanowi ponad 1 200 czołgów, blisko 4 tys. BWP i transporterów opancerzonych, artyleria i śmigłowce.

Marynarka wojenna liczy około 44 tys. żołnierzy. Wyposażona jest w nowoczesne jednostki nawodne i podwodne.

W siłach powietrznych służy ponad 67 tys. żołnierzy. Dysponują one samolotami myśliwskimi, bombowymi, wielozadaniowymi i transportowymi.

6.3. Znaczenie strategiczne

Znaczenie strategiczne Włoch wynika głównie z położenia geograficznego ich terytorium. Zajmują one bowiem Półwysep Apeniński i wiele wysp na Morzu Śródziemnym, w tym: Sycylię i Sycylię.

Półwysep Apeniński, długości ponad 1 000 km, wrzyna się głęboko w Morze Śródziemne i dzięki temu specyficznemu kształtowi oraz wyspom Sycylii, Sardynii i Korsyce (fr.) nie tylko rozcina akwen śródziemnomorski na dwie części, wschodnią i zachodnią, lecz także rozdziela je na mniejsze akweny tj. Morze Tyrreńskie, Morze Adriatyckie i Morze Jońskie.

Z Sycylii prowadzi najkrótsza droga morską do Tunezji w Afryce. Tędy biegnie także gazociąg łączący Afrykę z Europą. Ten stosunkowo wąski przesmyk między Sycylią a Tunezją, Cieśnina Sycylijska, ułatwia sprawowanie kontroli szlaków komunikacji morskiej z baz rozmieszczonych zarówno na Sycylii, jak i w Tunezji.

Korzystne położenie geograficzne Włoch, na uboczu Europy a kluczowe na Morzu Śródziemnym, umożliwiło im swobodny rozwój gospodarczy. Dzięki temu należą one do państw o znacznym potencjale gospodarczym i dużym znaczeniu militarnym.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza praca nt. Analiza przestrzeni euroatlantyckiej, której pierwszym efektem jest przedstawione opracowanie, pozwoliła na tym etapie badań określić zasadnicze obszary dla dalszych rozważań oraz wyłoniła kolejne problemy, które należałoby rozwiązać .

Podstawę podjętych badań stanowiła przestrzeń zobowiązań sojuszniczych (NATO), co oczywiście nie wyczerpuje przestrzennego zainteresowania również innymi obszarami wynikającymi z realizowanej polityki bezpieczeństwa zarówno naszego państwa, jak też i innych państw NATO, a dotycząca:

- obrony narodowej i bezpieczeństwa narodowego;
- zobowiązań narodowych, bilateralnych i międzynarodowych – poza sojuszniczych (NATO);
- wynikających z potencjalnego zagrożenia interesów każdego z państw (wewnętrznych) i za granicą (zewnętrznych), szczególnie poza obszarem wynikającym ze zobowiązań sojuszniczych;
- innych zamierzeń państw w różnych sferach działalności na arenie międzynarodowej.

Wobec powyższego zachodzi również potrzeba podjęcia próby całościowego ujęcia problematyki przestrzennej w aspekcie bezpieczeństwa państwa, co wykracza poza niniejszy temat.

W drugim etapie pracy należy położyć główny nacisk na analizę obszaru zainteresowania NATO i analizę zagrożeń, wyzwań i konfliktów na tym obszarze oraz określić główne rejony interesów sojuszu w tej przestrzeni. Istotnym zagadnieniem będzie również wypracowanie spójnego systemu pojęć i definicji dotyczących przestrzeni euroatlantyckiej NATO. Ponadto należy rozwiązać następujące problemy:

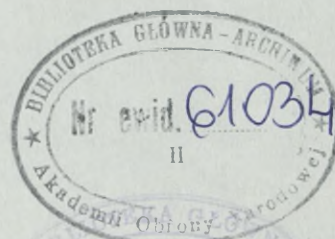
- wymagania wsparcia geograficznego i produkty zaspokajające potrzeby naszych sił zbrojnych i wojsk sojuszniczych;
- priorytety zbierania danych (informacji geograficznych) i ich zakres w odniesieniu do różnych obszarów oraz różnej ich ważności;
- obszary (rejony) priorytetowych analiz wojskowo-geograficznych i studiów operacyjnych;
- produkty specjalne, które należałoby przewidzieć do wykonania w razie udziału naszych sił zbrojnych w różnych działaniach wynikających z podjętych przez sojusz zadań w przestrzeni euroatlantyckiej (np.: mapy pól minowych, mapy rozkładu etnicznego, mapy dotyczące uchodźców, mapy zbrodni wojennych, mapy dróg i mostów lub innych ważnych obiektów).

Celowym będzie również poszerzenie zespołu badawczego o specjalistów Zarządu Geografii Wojskowej, Wojskowych Służb Informacyjnych i innych zajmujących się problematyką geostrategiczną.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., *Sojusz a obrona narodowa*, wyd. Bellona, Warszawa 1999.
2. Balcerowicz B., *Obronność państwa średniego*, wyd. Bellona, Warszawa 1997.
3. Binkowski H., *Islandia*, wyd. Marszałek A., Toruń 1995.
4. Brzeziński Z., *Wielka Szachownica*, wyd. Świat Książki, Warszawa 1998.
5. Budge I., Newton K. i inni, *Polityka nowej Europy*, wyd. Książka i Wiedza, Warszawa 1999.
6. Cesarz Z. Stadtmüller E., *Problemy polityczne współczesnego świata*, wyd. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 1998.
7. Collins J.M., *Military Geography*, wyd. National Defense University, Washington 1998.
8. Cziomer E. i zespół, *Udział USA w systemie bezpieczeństwa europejskiego*, wyd. „Meritum”, Kraków 2000.
9. Cziomer E. i zespół, *NATO w systemie bezpieczeństwa europejskiego*, wyd. Fundacja MCRD, Kraków 1999.
10. Dobosiewicz Z., *Geografia ekonomiczna świata*, wyd. PWE, Warszawa 1994.
11. Fierla I. i zespół, *Geografia gospodarcza świata*, wyd. PWE, Warszawa 1998.
12. Garvan B., *Wsparcie geograficzne podczas kryzysu i klęsk żywiołowych*, Wiadomości Służby Geograficznej 1(4), wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 2000.
13. Kobieracki A. i inni, *Między równowagą sił a bezpieczeństwem kooperatywnym w Europie*, wyd. Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa 1999.
14. Lach Z. i inni, *Ocena terenu według NATO*, wyd. AON, Warszawa 2000.
15. Lach Z. i Skrzyp J., *Republika Federalna Niemiec (studium wojskowo-geograficzne)*, wyd. AON, Warszawa 1999.
16. Łatkowski H., *Stany Zjednoczone*, wyd. Bellona, Warszawa 1993.
17. Maryański A., *Narodowości świata*, wyd. PWN, Warszawa 1998.
18. Materiały Seminarium Geograficznego nt. *Zasilanie systemów dowodzenia oraz instytucji zarządzania kryzysowego w produkty geograficzne*, wyd. MON, Warszawa 2000.
19. Moczulski L., *Geopolityka*, wyd. Bellona, Warszawa 1999.
20. *NATO – Vademecum*, wyd. Bellona, Warszawa 1999.
21. Otok S., *Geografia polityczna*, wyd. PWN, Warszawa 1999.

22. Pająk W., *Turcja*, wyd. Marszałek A., Toruń 1997.
23. *Polityka geograficzna NATO* – tłumaczenie, wyd. Oddz. Top. Szt. Gen. WP, Warszawa 1999.
24. *Porozumienia standaryzacyjne NATO* kod.: 2251, 3992, 7016, 7072, 7074, 7123, 7148, 7151 i inne, wyd. BWSN, Warszawa 1994÷2000.
25. Przyborowska-Klimczak A., *Dokumenty europejskie*, tom II, wyd. „Morpól”, Lublin 1999.
26. Prezentacja na CD z „*Konferencji Geograficznej Regionu Centralnego i Północnozachodniego NATO w Europie*”, wyd. ZGW, Warszawa 2000.
27. *Rocznik statystyki międzynarodowej*, wyd. GUS, Warszawa 2000.
28. *Rocznik Strategiczny 1998/99*, wyd. Scholar, Warszawa 1999.
29. Rydzikowski W. i inni, *Transport*, wyd. PWN, Warszawa 1998.
30. Schulze M., *Europa – obraz kontynentu*, wyd. Muza S.A., Warszawa 1997.
31. Skrzyp J., *Geostrategiczne aspekty bezpieczeństwa Polski*, wyd. AON, Warszawa 1999.
32. Skrzyp J., *Wojskowo-geograficzna charakterystyka państw Europy Środkowej*, AON, Warszawa 1994.
33. *Słownik terminów i definicji NATO (angielsko-polski) AAP-6*, wyd. BWSW, Warszawa 1998.
34. Sobczyński E. i inni, *Polskie wojskowe mapy w standardach NATO (przewodnik)*, wyd. Zarząd Geografii Wojskowej, Warszawa 2000.
35. Sobczyński E. i inni, *Informator geograficzny*, wyd. Służba Topograficzna WP, Warszawa 1999.
36. Sokołowski T., *Wielka Brytania*, wyd. ULDRUK, Warszawa 1993.
37. *Studium dotyczące tymczasowych wymagań dla systemu informacji geograficznej (GIS) dla ACE*, wyd. ZGW, Warszawa 2000.
38. *Wiadomości Służby Topograficznej* nr 1(4)/2000, wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 2000.
39. Zorska A., *Ku globalizacji?*, wyd. PWN, Warszawa 1998.

S/4535

~~ent. 355.5~~

